

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İlköğretim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Programı

ANA BABA ve EĞİTİMCİLERİN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN TELEVİZYON
KULLANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Elif Türkün TEMİZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İlköğretim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Programı

ANA BABA ve EĞİTİMCİLERİN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN TELEVİZYON
KULLANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

PARENT'S AND PROFESSIONAL'S VIEWS ON TELEVISION USE OF
PRESCHOOL CHILDREN

Elif Türkün TEMİZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,
Elif T¼rk¼n TEMİZ'in hazırladığı "Ana Baba ve Eğitimcilerin Okul Öncesi Çocukların
Televizyon Kullanımına İlişkin Görüşleri" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından
İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi
olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı Prof. Dr. Figen ÇOK

İmza

J¼ri Üyesi (Danışman) Dr. Öğrt. Üyesi Arif YILMAZ

İmza

J¼ri Üyesi Prof. Dr. Neslihan AVCI

İmza

J¼ri Üyesi Prof. Dr. T¼lin Güler YILDIZ

İmza

J¼ri Üyesi Doç. Dr. Aysel ÇOBAN

İmza

İkinci Tez Danışmanı

Doç. Dr. Neslihan
Güney KARAMAN

Enstit¼ Yönetim
Kurulunun 15/01/2019
Tarihli ve 2019-
04/23 sayılı
kararı.

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından 03 / 07 / 2019 tarihinde uygun gör¼lmüş ve Enstit¼ Yönetim Kurulunca ..... / ..... / ..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Ekber ŞAHİN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Bu araştırmanın amacı; medya okuryazarlığı kapsamında anababa ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programının türü, televizyon izleme süresi ve etkilerini değerlendirme açısından televizyon kullanımına ilişkin mevcut ve olması gereken durum hakkında görüşlerinin incelenmesidir. Araştırma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın katılımcıları belirlenirken iki örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bunlardan “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” ile araştırmanın katılımcı öğretmenleri ve anababaları, “ölçüt örnekleme” ve “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” yöntemlerinin bir arada kullanımı ile de çalışmanın uzman katılımcıları belirlenmiştir. Bu kapsamda özel okuldan dört ana sınıfı öğretmeni ve bu sınıfların anababalarından toplam 29’u, devlet okulundan iki ana sınıfı öğretmeni ve bu sınıfların anababalarından toplam 15’i çalışmaya gönüllülük esasıyla katılmıştır. Çalışmanın tüm katılımcıları için geçerli olan gönüllülük esası ile uzmanlığını program geliştirme ve öğretim alanından almış bir akademisyen, uzmanlığını okul öncesi eğitiminden alan iki akademisyen, rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanından iki ve radyo televizyon ve sinema alanından iki uzman çalışmaya katılmıştır. Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu, açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anket ve doküman inceleme formu kullanılmıştır. Veriler nitel araştırma yöntemleri kullanılarak betimsel ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın bulguları ve sonucunda medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi anababalarının ve öğretmenlerinin çocukların televizyon kullanımına ilişkin izledikleri televizyon programının türü, televizyon izleme süresi, televizyon programlarının etkilerini değerlendirme açısından mevcutta yaptıklarının yeterli olmadığını işaret etmiştir. Çalışmanın katılımcılarının görüşleri doğrultusunda olması aynı açılardan olması gereken durum ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar sözcükler: medya okuryazarlığı, okul öncesi eğitimi, televizyon.

Abstract

The purpose of the research is to reveal “what is” and “what should be” on the basis of parent’s and professional’s views on television use of preschool children in terms of type of television program that the children watch, the time they watch television, television program’s effects evaluation within the scope of media literacy. The research is conducted using qualitative research methods. The participants of the study were determined using two sampling methods. “Convenience sampling” was used to determine teachers and parents, “criterion sampling” and “convenience sampling” was used together to determine experts. In this regard, four preschool teachers, seven academicians/experts and 29 parents from a private school; two preschool teachers and 15 parents from a public school willingly participated in the study. The data collection instruments were semi-structured interview form, questionnaire composing of open-close ended questions and document analysis form. Descriptive and content qualitative analysis were used to analyze the data. Findings and results of the study indicate that what the parent’s and preschool teachers do is not enough in terms of type of television program that the children watch, the time they watch television, television program’s effects evaluation within the scope of media literacy. What should be is found out in terms of the same aspects on the basis of the participants’ views.

Keywords: media literacy, early childhood education, television.

Teşekkür

Lisansüstü öğrenim sürecimin her aşamasında yanımda olan, akademik olarak kendimi geliştirmeme katkıda bulunan, beni her konuda destekleyen, cesaretlendiren ve anlayışı ile çalışmamı tamamlama sürecimi kolaylaştıran Hacettepe Üniversitesi'ndeki "ailem" Sayın Danışmanım Doç. Dr. Neslihan Güney Karaman'a,

Lisansüstü öğrenim sürecimde aldığım dersler ile akademik gelişimime katkıda bulunan hem mesleki hem de kişisel olarak kendimi geliştirmemi sağlayan Sayın Danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Arif Yılmaz'a,

Tez jürimde bulunarak çok değerli katkılarda bulunan ve beni motive eden Sayın Hocalarım Prof. Dr. Neslihan Avcı'ya, Prof. Dr. Tülin Güler Yıldız'a, Doç. Dr. Aysel Çoban'a,

Lisans öğrenimim boyunca, lisansüstü eğitim almam konusunda beni motive eden ve lisansüstü öğrenim sürecimde de beni yalnız bırakmayarak, yüksek lisans tez savunmamda yer alan ve tezimin gelişimine katkı sağlayan Sayın Hocam Prof. Dr. Figen Çok'a,

Gerçeğin, gelişimin bilim ve aklın ışığında bulunabileceğini ve geliştirilebileceğini bana öğreten lisans eğitimimi aldığım Başkent Üniversitesi'ne ve yüksek lisans eğitimimi aldığım Hacettepe Üniversitesi'ne,

Lisansüstü öğrenim sürecimde derslerimi kolaylıkla alabilmem ve akademik gelişimime katkıda bulunan, hem mesleki hem de kişisel olarak kendimi geliştirmemi sağlayan Maya Okulları yönetim ve eğitim kadrosuna,

Lisansüstü tez sürecimdeki uygulamalarım konusunda bana yardımcı olarak araştırmama katılan tüm uzmanlara, öğretim elemanlarına, öğretmenlere ve ailelere sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	vii
Şekiller Dizini.....	viii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	ix
Bölüm 1	1
Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
Araştırma Problemi	5
Sayıtlar	6
Sınırlılıklar	7
Tanımlar.....	7
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	8
Medya Okuryazarlığı ve Okul Öncesi Dönemde Medya Okuryazarlığı	8
Medya Okuryazarlığı, Okul Öncesi Dönemde Medya Okuryazarlığı ve Televizyon Kullanımı ile İlgili Araştırmalar.....	12
İlgili Alanyazın ve Araştırmaların Özeti.....	19
Bölüm 3 Yöntem.....	21
Araştırmanın Katılımcıları.....	22
Veri Toplama Süreci.....	25
Veri Toplama Araçları	25
Verilerin Analizi	29
Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar.....	32
Okul Öncesi Çocukların İzlediği Televizyon Program Türü	32
Okul Öncesi Çocukların Televizyon İzleme Süresi.....	43

Okul Öncesi Çocukların İzlediği Televizyon Programının Etkilerini Değerlendirme	52
Okul Öncesi Çocukların Medya Okuryazarlığı ve Televizyon Kullanımına İlişkin Genel Görüşler.....	56
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler	61
Okul Öncesi Çocukların İzledikleri Televizyon Program Türüne İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	61
Okul Öncesi Çocukların Televizyon İzleme Süresine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	64
Okul Öncesi Çocukların Televizyonda İzledikleri Programın Etkilerini Değerlendirmeye İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	66
Öneriler	67
Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	67
Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler	68
Kaynaklar	69
EK-A: Okul Öncesi Öğretmenleri ile Yapılacak Görüşme Formu.....	74
EK-B: Uzmanlar ile Yapılacak Görüşme Formu	76
EK-C: Anababa Anketi	78
EK-Ç: Doküman İnceleme Formu.....	81
EK-D: İlk Kod ve Kategori Listesi.....	82
EK-E: Son Kod Tema ve Kategori Listesi	83
EK-F: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	84
EK-G: Etik Beyanı	85
EK-H: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	86
EK-I: Thesis Originality Report	87
EK-İ: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	88

Tablolar Dizini

Tablo 1 Katılımcı Okul Öncesi Öğretmenlerin Bilgileri	23
Tablo 2 Katılımcı Anababaların Cinsiyet Yaş Bilgileri	23
Tablo 3 Katılımcı Anababaların Eğitim Durumu Bilgileri	23
Tablo 4 Katılımcı Uzmanların Bilgileri.....	24
Tablo 5 Veri Toplama Yöntem ve Araçları.....	29
Tablo 6 Anababalara Göre Çocuklarının İzledikleri Televizyon Program Türleri ..	34
Tablo 7 Anababaların Çocukları İçin Uygun Buldukları Televizyon Program Türleri	35
Tablo 8 Anababaların Çocuklarının İzledikleri Programa Müdahale Yöntemleri...	36
Tablo 9 Anababaların Eğitim Durumları ve Çocuklarının İzledikleri Günlük Televizyon Süresi	45
Tablo 10 Anababaların Çocuklarının İzledikleri Süreye Müdahale Yöntemleri	47
Tablo 11 Anababaların Çocuklarının İzlediklerinin Etkilerini Değerlendirme Yöntemleri	54
Tablo 12 Anababaların Öneri İstekleri	60

Şekiller Dizini

Şekil 1. Veri toplama süreci basamakları.	25
Şekil 2. Veri analizi süreci aşamaları ve basamakları.....	30
Şekil 3. Anababalara göre çocuklarının izlediği ve izlemesi için uygun bulunduğu televizyon program türleri karşılaştırması.	35
Şekil 4. Medya okuryazarlığı internet sitesi ekran görüntüsü.	37
Şekil 5. RTÜK çocuk sitesi ana sayfa ekran görüntüsü.	38
Şekil 6. RTÜK/ Akıllı işaretler çocukları düşünür (Broşür).	38
Şekil 7. “İyi Uykular Çocuklar” projesi sayfası ekran görüntüsü.....	48

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde araştırmanın odaklandığı problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, problem cümlesi, alt problemleri, sınırlılıkları ve sayıtları yer almaktadır.

Problem Durumu

Hızla değişen ve gelişen bilimsel ve teknolojik gelişmeler insan hayatının her alanında etkisini gösterdiği gibi kitle iletişim araçlarında da etkisini göstermektedir. Bununla birlikte kitle iletişim araçlarının geçmişten günümüze insan hayatına var olan etkisi de artmaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla birlikte iletişim ortamları ve iletişim araçları (TDK, 2019) olarak tanımlanan medya da yenilenmekte, kullanım ve etki alanı genişlemektedir. Medyanın günlük hayatın vazgeçilmezi olduğu gerçeğinden yola çıkarak medyayla olan ilişki yapılarının ve medyanın etkilerinin sorgulanmasının gerekliliği de ortaya çıkmaktadır (Şişman ve Uluğ Yurttaş, 2015). Bununla birlikte Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) medya iletilerinin kendine has yapısı, dili ve uygulamaları bulunduğunu ve süreklilik gösterir şekilde değişmekte ve gelişmekte olduğunu vurgulamaktadır (2016a). Bu noktada bireylerin medyayı etkili ve verimli kullanmaları ve bu kullanımlarda maruz kalınabilecek risklere karşı farkındalık geliştirebilmeleri, medya hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir ki bu da medya okuryazarlığıyla eğitimi olarak tanımlanmaktadır (RTÜK, 2016a).

Medya okuryazarlığının çeşitli tanımları bulunmaktadır. Selanik Ay ve Duban (2018) medya okuryazarlığının medyayı güvenilir ve etkili bir şekilde kullanmak için gerekli bilgi, beceri ve anlayışı edinmeyi ifade ettiğini belirtmektedir. Medya okuryazarlığının, başka bir tanımı, çeşitli formlardaki iletilere ulaşma, bu iletileri çözümleme, değerlendirme ve iletme yeteneğidir (Aufderheide, 1993; akt. Hobbs, 1998). Burton (2005; akt. Jusoff ve Sahimi, 2009) medya okuryazarlığını, görsel, işitsel ve dijital mesajları okuma, anlama becerisi ve eleştirel, bilgili ve analitik olarak medyayı anlama ve okuma becerisi olarak tanımlamaktadır. RTÜK (2016a) ise medya okuryazarlığı kavramını, görsel, işitsel, basılı vb. çeşitli türlerden mesajlarına ulaşma, ulaşılan medyaları eleştirel bakışla çözümlenerek

değerlendirebilme ve medya iletileri üretebilme becerisi olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte Kosic (2018) Internet ve son zamanlarda da dijital ve sosyal medya tarafından çevrelenmiş olarak büyüyenler Net Jenerasyon olarak adlandırılmaktadır. Bununla ilgili olarak dijital çağda medya okuryazarlığının dijital medya ve teknolojileri başarıyla yönetebilmek için gerekli olan becerilere sahip olmakla alakalı olduğunu belirtmektedir.

Bu noktada, medya okuryazarlığının amaçlarının neler olduğunu ifade edilmesi gereklidir. Çengelci ve Deveci'ye (2008) göre öğrencilere medya okuryazarlığı kazandırmanın öncelikli amacı, yaşadığı toplumda olup bitenleri anlayabilen ve sosyal sorunlara dair mantıksal görüşler sunabilen ve geliştirebilen bilgili bireyler yetiştirmektir. Minkinken ve Lioca'ya (1978) göre medya okuryazarlığının en temel ve genel amacı; televizyonu anlamaları ve algılamaları konusunda yardımcı olabilmektir (aktaran Elma, Kesten, Dicle, Mercan, Çinkır ve Palavan, 2009).

Medya okuryazarlığının tanım ve amaçlarından anlaşıldığı gibi medya çok geniş bir kavramdır. Bu kapsamda medya okuryazarlığı eğitimi ele alındığında hem medyanın aracı, televizyon, radyo gibi; hem içeriği haber, eğlence gibi ve hem de alıcı yaş ve gelişim özellikleri açısından özelleştirilerek incelenmesi mümkün ve gereklidir.

Medya, görsel ve işitsel birçok aracı içinde barındırmaktadır. Ancak bu araçlardan geçmişten günümüze etkisini ve varlığını koruyan televizyondur. Duyan Çamurdan (2007) televizyon için günümüzden çok önce bulunmasına rağmen kitle iletişim araçlarından en yaygın kullanılan olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Şahin ve Tüzel'de (2011) televizyonun en etkili medya aracı olarak kabul gördüğünü vurgulamaktadır. Yaygınlığı, görsel ve işitsel mesaj iletimi özelliklerinden dolayı da televizyon hem yetişkinler hem de çocuklar üzerinde en etkili medya aracıdır (Gündüz Kalan, 2010). Bu kapsamda, Jusoff ve Sahimi (2009) bugün topluma çoğu bilginin televizyon aracılığıyla dağıtılmakta olması nedeniyle genç ya da yaşlı çoğu insan için televizyonun önemli bir araç olduğunu ifade etmektedirler. Bu konuda Televizyon geçmişten günümüze önemli bir kitle iletişim aracı olmakla birlikte diğer kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında da televizyon ön plana çıkmakta, hareket, renk ve sesi birleştirerek aynı anda birden

fazla duyuya hitap etmekte ve teknolojiyle birlikte kendini yenilemektedir (Büyükbakkal, 2007).

Çocukların çoğunun dünyasında önemli bir yer tutan televizyonun (Öztürk ve Karayağız, 2007) çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olabilir, olumlu olmasının belirleyicisi olarak doğru ve bilinçli kullanıma dayandığını vurgulanmaktadır (Büyükbakkal, 2007). Jusoff ve Sahimi (2009) televizyonun çeşitli gelişim alanlarına etkilerinin ortaya konulmasından bu yana çocukların televizyon izlemelerinin bir sorun olduğunu belirtmektedirler. Bu sorunun çocukların televizyona maruz kalma saatlerindeki sürenin ve yüzdesinin artmasıyla daha da ciddi bir hal aldığını da vurgulamaktadırlar. Efe (2014) çocukların günün büyük bölümünü televizyon karşısında geçirdiğini bu nedenle bu konuda ebeveynlerin, devletin ve eğitimcilerin önlem anlamasının gerektiğini belirtmektedir. Efe (2014) tematik çocuk kanallarında yayınlanan program içeriklerinin de çocukların çeşitli gelişim alanlarını olumsuz etkilediğini bu nedenle ebeveynlerin çocukları televizyon programları izlerken dikkatli olmalarının gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin çocuklarını medyanın olumsuz etkilerinden korumak için medya okuryazarlığı konusunda bilinçlendirilmelerinin gerektiğini vurgulamaktadır. Akbulut (2001) televizyonun olumsuz etkilerinden çocukları korumak ve istenmeyen programları izlemesini önlemek için bazı yöntemlerin kullanıldığını bunlardan birinin “V-Chip (Violence chip) – kanalı kapatma yöntemleri-” uygulandığını belirtmiş ancak bunların çözüm olmadığını belirtmiştir. Gerçek ve etkili yöntemin toplumu ve çocukları medya ve televizyon etkileri hakkında bilinçlendirmek olduğunu vurgulamıştır.

Birçok ülkede medya okuryazarlığı dersleri ve çalışmaları da varlığını göstermeye başlamıştır. Avusturalya medya eğitimini kendi eğitim programının anaokulundan 12. Sınıfa kadar olan sürecine 1990’lı yılların ortasından itibaren dahil etmiştir, Finlandiya aynı şekilde 1990’lı yıllarda medya eğitimini ilköğretim düzeyinde vermeye başlamıştır (Elma vd., 2009). Hobbs’a (2005) göre İngiltere’de de 1980’li yıllardan itibaren öğretim programlarının merkezlerinde medya eğitimleri yer almaktadır (aktaran Elma vd., 2009). Bu kapsamda birçok ülkenin gerek ortaöğretim programlarında bazı ülkelerin ise ilköğretim programlarında medya okuryazarlığı dersi görülmektedir. Ülkemizde ise medya okuryazarlığı 2007 – 2008 yılından itibaren alınan kararlar doğrultusunda sadece ortaokul kademesindeki

sınıflarda seçmeli ders olarak verilmektedir (RTÜK, 2016b). Bunun yanı sıra RTÜK'ün de “Akıllı İşaretler” ve “Uyarıcı Simgeler” uygulamaları yaparak anababalara ve çocuklara yardımcı olmaktadır. Ancak bireylerin en savunmasız olarak medyanın ve özellikle de medya kapsamında televizyonun etkilerine maruz kaldıkları dönemin okul öncesi dönemi olmasına karşın ülkemizde mevcutta medya okuryazarlığına ve medya okuryazarlığı kapsamında televizyon kullanımına ilişkin okul öncesi eğitimi kapsayıcı programlar, çalışmalar ve uygulamalar azdır. Dolayısıyla mevcut durumun yeterliliğini özellikle de okul öncesi çocukları açısından değerlendirilmek için üzerinde araştırmalar yapılmalı ve sonuçlara göre çalışmalara, uygulamalara rehber olunmalıdır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın genel amacı;

Medya okuryazarlığı kapsamında ana baba ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programının türü, televizyon izleme süresi ve etkilerini değerlendirme açısından televizyon kullanımına ilişkin mevcut ve olması gereken durum hakkında görüşlerinin incelenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda araştırmanın önemi şöyledir:

Bilim ve teknolojiadaki gelişimler ve değişimler doğrultusunda medya türleri ve kullanımları da gelişmekte ve değişmektedir. Bunun yanı sıra medyanın hemen her türünün kullanıcıları da okul öncesinden yaşlılığa geniş bir kitledir. Diğer bir deyişle insanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren doğrudan medyaya maruz kalmaktadır. Bu maruz kalma ancak eğitimle bilinçli kullanıcılığa dönüşebilir. Bu eğitimin ihtiyacının hissedilebilmesi ve karşılanabilmesi çocukların ve özellikle de bu çalışmanın odağında olan okul öncesi çocukları tarafından kolay değildir. Bu sebeple bu çocukların medyaya maruz kalan değil, medyanın bilinçli kullanıcı olmalarının sağlanması görevi eğitimcilere ve yetişkinlere düşmektedir.

Çocukların da medya konusunda güncellenen eğitim almaları gerekmektedir, bu eğitim de “medya okuryazarlığı” olarak adlandırılmaktadır (RTÜK, 2016a). Wohlwend (2017) de çalışmasının sonuçlarında erken çocukluk medya okuryazarlığı üzerine daha fazla eğitimsel araştırma ve programlama çalışmalarına ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Okul öncesi çocuklar iletileri ve

etkileri etkileşimde bulunduğu çeşitli medya araçlarından almaktadır ancak Cesur ve Paker (2007) gerek kendi yaptıkları çalışmanın sonuçlarının gerekse gözlemlerinin sonucu olarak çocuklar için televizyonun bilgisayar, kitap gibi diğerlerine göre çok daha etkili ve tercih edilir bir mecra olduğunu belirtmektedir.

Ülkemizde de medya okuryazarlığı ile ilgili çeşitli çalışmalar ve uygulamalar başlamış ve yürütülmektedir. Bunlar Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından “Medya Okuryazarlığı” dersinin ikinci kademeye eklenmesi, RTÜK’ün medya okuryazarlığı üzerine çalışmalarıdır. Ancak bütün bu olumlu girişim ve uygulamalara rağmen okul öncesi dönem çocukları ile ilgili doğrudan bir girişim ve uygulama hali hazırda ülkemizde mevcut değildir. Bir girişimin ve ardından uygulamanın hayata geçmesi için o konuyla ilgili ihtiyaç analizi yapılarak mevcut durum ve olması gereken durum ortaya koymalı ve aradaki boşluk tamamlanmalıdır. Okul öncesinde medya okuryazarlığı konusu için de okul öncesi çocuklarının en fazla etkileşimde olduğu medya araçlarından televizyon kullanımlarına özelleşilerek bu ihtiyaç analizinin yapılması önemli olduğu kadar ihtiyaçtır. Ayrıca eğitim söz konusu olduğunda hedef kitlenin öğretmenleri ve aileleri de önemli role sahiptir. Bu doğrultuda bu çalışma okul öncesi çocuklarının en fazla etkileşimde oldukları televizyon medyası özelinde medya okuryazarlığı kapsamında öğretmenlerinin ve anababalarının neler yaptıklarını ve yapmaları gerekenleri ortaya çıkararak ihtiyaç analizine katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın sonuçları medya okuryazarlığı kapsamında anababa ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin görüş ve önerileri doğrultusunda mevcut durum ile olması gereken durumu sunacaktır. Bu ihtiyaç dikkate alınarak medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi öğretmenleri ve anababalarının okul öncesi çocuklarının televizyon kullanımı yönlendirmelerinde yararlı olacağı düşünüldüğünden önemli ve değerlidir. Ayrıca MEB ve RTÜK gibi kurum ve kuruluşların medya okuryazarlığı ile ilgili mevcut çalışmalarında ve okul öncesi çocukları için planladıkları ve planladıkları ve girişimde buldukları olası çalışmalara da katkısı olabilme ihtimali açısından da önemli ve değerlidir.

Araştırma Problemi

Medya okuryazarlığı kapsamında, anababa ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programının türü, televizyon izleme süresi ve

izledikleri programların etkilerini değerlendirme açılarından televizyon kullanımına ilişkin mevcut ve olması gereken durum hakkında görüşleri nelerdir?

Alt problemler. Araştırma problemi kapsamında şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmenleri, medya okuryazarlığı kapsamında öğrencilerinin televizyon kullanımına ilişkin neler yapmaktadırlar?
  - 1.1 Okul öncesi öğretmenleri, medya okuryazarlığı kapsamında öğrencilerinin izledikleri televizyon program türü açısından ne yapmaktadırlar?
  - 1.2 Okul öncesi öğretmenleri, medya okuryazarlığı kapsamında öğrencilerinin televizyon izleme süresi açısından ne yapmaktadırlar?
  - 1.3 Okul öncesi öğretmenleri, medya okuryazarlığı kapsamında öğrencilerinin izledikleri televizyon programlarının üzerlerindeki etkilerini değerlendirme açısından ne yapmaktadırlar?
2. Okul öncesi öğretmenleri, medya okuryazarlığı kapsamında öğrencilerinin televizyon kullanımına ilişkin neler yapmalıdır?
3. Okul öncesi anababaları, medya okuryazarlığı kapsamında çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin neler yapmaktadırlar?
  - 3.1 Okul öncesi anababaları, medya okuryazarlığı kapsamında çocuklarının izledikleri televizyon program türü açısından ne yapmaktadırlar?
  - 3.2 Okul öncesi anababaları, medya okuryazarlığı kapsamında çocuklarının televizyon izleme süresi açısından ne yapmaktadırlar?
  - 3.3 Okul öncesi anababaları, medya okuryazarlığı kapsamında çocuklarının izledikleri televizyon programlarının üzerlerindeki etkileri değerlendirme açısından ne yapmaktadırlar?
4. Okul öncesi anababaları, medya okuryazarlığı kapsamında çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin neler yapmalıdır?

Sayıtlılar

Bu araştırmanın sayıtlıları aşağıdaki gibidir;

1. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerinden ve uzmanlardan görüşme yoluyla veri elde edilmiştir. Bu görüşmelerde katılımcıların görüşme sorularına içtenlikle yanıt verdiği varsayılmıştır.

2. Araştırmada anababalardan açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anket yoluyla veri toplanmıştır. Bu ankete katılımcıların içtenlikle yanıt verdiği varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma Ankara il sınırları içinde MEB'e bağlı bir devlet ve bir özel okuldan toplam altı okul öncesi öğretmenini ve 44 anababayla sınırlıdır. Ayrıca program geliştirme ve öğretim uzmanı akademisyen, iki okul öncesi eğitimi uzmanı akademisyen, rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanından iki ve radyo televizyon ve sinema alanından iki uzman akademisyenle sınırlıdır.

Tanımlar

Medya Okuryazarlığı: Görsel, işitsel, basılı vb. çeşitli türlerden mesajlarına ulaşma, ulaşılan medyaları eleştirel bakışla çözümlyerek değerlendirebilme ve medya iletileri üretebilme becerisidir (RTÜK, 2016a).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırmaya temel oluşturan ve araştırmanın gerçekleştirilme sürecinde yararlanılan ilgili alanyazın ve araştırmalar sunulmaktadır. Bu çerçevede medya okuryazarlığı, okul öncesi dönemde medya okuryazarlığı ve okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin alanyazın taraması ve ilgili araştırmalar üç başlık altında açıklanmaktadır; “Medya Okuryazarlığı ve Okul Öncesi Dönemde Medya Okuryazarlığı,” “Medya Okuryazarlığı, Okul Öncesi Dönemde Medya Okuryazarlığı ve Televizyon Kullanımı ile İlgili Araştırmalar,” “İlgili Alanyazın ve Araştırmaların Özeti.”

Medya Okuryazarlığı ve Okul Öncesi Dönemde Medya Okuryazarlığı

Lepičnik Vodopivec (2011) günümüzde medyasız bir hayatın düşünülmemeyeceğini belirtmektedir. Ivanovića (2014) da medyanın, günlük iletişimin önemli bir bölümünü temsil ettiğini belirtmektedir.

Şişman ve Uluğ Yurttaş (2015) medyanın en önemli özelliğinin çok önemli bir etki alanına sahip olması olduğunu vurgulamaktadır. Medyanın yarattığı bu etki alanının olumlu sonuçlar kadar olumsuz sonuçlara da neden olabileceğini belirtmektedirler. Kırbaş (2019) da bu etkiye dikkat çekmektedir. Kırbaş'a (2019) göre medya ve diğer kitle iletişim araçlarının işlevleri arasında bilgi ve haber vermenin yanı sıra alış-veriş ve eğlenceyle yaşam tarzını ve boş zamanları şekillendirme olduğunu vurgulamakta buna bağlı olarak birey ve toplum üzerindeki önemli etkisine dikkat çekerek medya okuryazarlığının ortaya çıkışına bu etkiyi neden göstermektedir.

Şişman ve Uluğ Yurttaş (2015) medyanın olumsuz etkisine karşı bilinçli bir toplum oluşturmak için, medya okuryazarlığının eğitimin bir parçası olarak her geçen gün daha da önemli bir hale geldiğini ifade etmektedir. Medya okuryazarlığı eğitimiyle araştıran, eleştiren, sorgulayan ve tartışan bir topluma ulaşmanın, medyada yetkin bireyler yetiştirmenin hedeflendiğini belirtmektedirler. Ivanovića (2014) da öğrencilerin yaşadıkları zamanda ve gelecekte medyanın varlığı ve medyanın etkisine maruz kalma gerçeği nedeniyle medyaya eleştirel bir tutum geliştirmenin ve okulun da bu tutumun geliştirmek için önemli bir yer olduğuna işaret etmektedir.

Alanyazında medya okuryazarlığı kavramının çeşitli tanımları bulunmaktadır. Medya okuryazarlığının tanımlanmasına ilişkin olarak Kırbaş (2019) da medya okuryazarlığının medyayı olumsuzlamak olmadığını, medyanın gücünün ve etkilerinin farkında olarak iletilerini doğru anlama ve iletilerine eleştirel yaklaşma becerilerine sahip olma olarak tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Medya okuryazarlığı tanımlarında ortak beceriler dikkat çekmektedir. Bu becerileri medya ve medyadan gelen iletileri okuma, analiz etme, çözümlleme, yorumlama ve doğruya ulaşma olarak sıralamak mümkündür.

Rantala (2011) çocukların medya kullanımına yönelik araştırmaların çoğunun okul çağı çocuklara ve gençlere yoğunlaştığını belirtmektedir. Oysa çocuklar bu dönemden çok daha önce medya ile temasa geçmektedir. Lepičnik Vodopivec (2011) çocukların okuma yazma bilmedikleri halde yazılı medyayla ilk temasının okul öncesi dönemde olduğuna vurgu yapmaktadır. Benzer şekilde çocukların okul öncesi dönemde radyo ve kaset, CD gibi diğer işitsel medyayla da sıklıkla temas halinde olduklarına dikkat çekmektedir. Tüm bunlara ek olarak da televizyonun yine bu dönemde en önemli medyalardan biri halinde olduğunu belirtmektedir. Rantala (2011) küçük çocukların medya okuryazarlığının özellikle okul öncesi dönemde internet kullanımının yükselişiyle birlikte çoğu batı ülkelerinde gündemde olmaya başladığını ifade etmektedir.

Alanyazın taraması batı ülkelerinin çoğunun okul öncesi dönemde medya okuryazarlığının gündeme alınmasının doğruluğunu destekler nitelikte görüşleri olduğunu göstermektedir. Bunlardan birisi Potter'in (1998, 2013; akt. Diergarten, Möckel, Nieding ve Ohler, 2017) gelişimsel bir bakış açısıyla yaklaştığı medya okuryazarlığı kavramına göre 3 ile 5 yaş arası çocukların medya okuryazarlığı kapsamında "ilk öğrenilen beceriler" ("rudimentary" skills) olarak adlandırılan becerilerinin geliştiğidir. Diergarten, vd. (2017) bu "ilk öğrenilen becerilerin" medya sembollerini okumak ve bu sembollerin ortaya koyduğu anlamları fark etmek için temel beceriler olduğunu işaret etmektedirler. Ayrıca Potter'in (1998, 2013) yaklaşımına göre 5 ile 9 yaş arasında çocukların "ileri beceriler" in kazanıldığı ergenlik ve yetişkinlikte çok daha önemli bir hale gelecek olan eleştirel değerlendirme becerilerini geliştirmeye başladığı ifade edilmektedir (aktaran Diergarten, vd., 2017).

Okul öncesi eğitimde medya okuryazarlığıyla ilgili çalışmalar yürütülen ülkelerden birisi Finlandiya'dır. Okul öncesi eğitiminde medya eğitiminin geliştirilmesi Finlandiya da 2004'ten beri kültürel politika gündeminde yer almaktadır (Rantala, 2011). Finlandiya Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın çocuk ve medya programı için 2003 yılında başlatılan hazırlıklarında çocukların medya çevrelerinin farklı boyutları ve geliştirilmesi gereken alanlarını belirlemek amaçlanmıştır (Rantala, 2011). Bu hazırlıklar sırasında çok sayıda paydaşla birlikte çalışılmış, değişen medya ve çocukların medya kullanımları dikkate alınmıştır. Tanımlanan yeni medyada güvenliği maksimize etmek amaçlanmıştır. Ancak gelişmeye devam eden teknoloji, medya içeriğini dağıtan çok çeşitli kanallar ve bunların otoriteler tarafından kontrol edilmesi ve ölçülmesi ile küçükleri bu içeriklerden korumanın imkânsızlığı fark edilmiştir. Bu farkındalıkla çocukları birlikte korumak için devletlerin, medya endüstrisinin ve ailelerin yoğun milli ve uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. (Rantala, 2011).

Türkiye' de medya okuryazarlığı. Kırbaş (2019) Türkiye'de özel televizyon ve radyo kanallarının 1995 yılından sonra arttığını, 2000'li yılların başlarında da internetin ev ve okullarda kullanımının yaygınlaştığını belirtmektedir. Buna bağlı olarak medya ile bireylere aktarılan bilgi ve mesajların etkilerinin de arttığını ifade etmektedir. Bu etkileri bireylerin nasıl davranması, nasıl yaşaması, alacaklarını seçmesi gibi örneklendirmiştir. Medyanın bu etkilerine çocukların da maruz kaldığını bunun sebebinin de özellikle çocukların denetim ve ayırt etme, eleştirme becerisini kazanmamış olmaları, televizyon başta olmak üzere yazılı ve görsel medya programlarında yetişkin ve çocuk sınırlarının olmaması, denetimden uzak olmaları olarak belirtmektedir.

20-21 Şubat 2003 tarihinde Ankara'da Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun organizasyonu, Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ve TRT'nin de katkılarıyla İletişim Şûrası düzenlenmiştir.

Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Komisyonu Sonuç Raporunda önerilen konulardan biri, "Toplumsal ve bireysel eğitim ve kültüre katkı sağlayacak, ruh sağlığını zedelemeyecek bir yaklaşımla ve özellikle çocukların zararlı yayınlardan korunması için Avrupa Birliğine uyumlu çalışmaların başlatılması ve ilk ve orta öğretim ders programlarına,

çocuklar ve gençlerin bilinçlendirilmesini sağlayacak medya okuryazarlığı dersinin eklenmesi" olmuştur (RTÜK, 2016b).

2004 yılında Devlet Bakanlığı bünyesinde kurulan “Şiddeti Önleme Platformunda” RTÜK ilk kez medya okuryazarlığı derslerinin ilköğretimde okutulması önermiştir. Yine 2004 yılında RTÜK tarafından MEB ile iletişime geçilmiş ve medya okuryazarlığı dersinin önemine dikkat çekilmiştir. 2005 yılında “Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansında” RTÜK medya okuryazarlığının gerekliliğinin nedenlerini bildiri ile sunmuştur. Ardından RTÜK araştırmalarına, işbirliklerine devam etmiş ve MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı arasında “Orta Öğretim Kurumlarına Medya Okuryazarlığı Dersi Konulmasına Dair İşbirliği Protokolü”nü imzalanmıştır. 31 Ağustos 2006 tarihinde “İlköğretim Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı” MEB Talim ve Terbiye Kurulunda görüşülerek kabul edilmiştir. 2006-2007 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından pilot çalışması yapılmıştır (RTÜK, 2016b). Bu pilot çalışma Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve İzmir de “Medya Okuryazarlığı” dersi 7. sınıflarda gerçekleştirilmiştir (Aktı ve Gürol, 2012). 2007-2008 eğitim-öğretim yılından itibaren ilköğretim okullarının 6. 7. ve 8. Sınıflarında seçmeli ders olarak okutulmaya başlamıştır. 30 Haziran-01 Temmuz 2012 tarihlerinde RTÜK tarafından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığının katkılarıyla Ankara’da “Medya Okuryazarlığı Çalıştayı” düzenlenmiştir. Çalıştay’ da alınan tavsiye kararları doğrultusunda Medya Okuryazarlığı dersinin güncellenmesi için RTÜK ve MEB arasında Mayıs 2013 tarihinde “İlköğretim Öğrencilerinde Medya Okuryazarlığı Bilincinin Geliştirilmesi ve Medya Okuryazarlığı Dersine Yönelik İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır. Protokolün imzalanmasından sonra yeni bir Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı geliştirilmesi için MEB, RTÜK ve akademisyenlerden oluşan bir Komisyon çalışmalarını tamamlamıştır. 27 Ocak 2014 tarihinde yeni öğretim programı onaylanmış ve “Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Materyali” hazırlanması yönünde karar alınmıştır. Komisyon tarafından hazırlanan Öğretim Materyali, 2014 – 2015 eğitim-öğretim yılında okutulmaya başlanmıştır (RTÜK, 2016b).

Medya Okuryazarlığı, Okul Öncesi Dönemde Medya Okuryazarlığı ve Televizyon Kullanımı ile İlgili Araştırmalar

Karaduman (2015) Türkiye’de iletişim alanında yapılan akademik çalışmalarda medya okuryazarlığına ilgi ve dikkatin göreceli olarak yeni olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde alanyazın taramasına dayanarak ülkemizde eğitim alanında yapılan akademik çalışmalarda da okul öncesi dönemde medya okuryazarlığına ilgi ve dikkatin göreceli azlığından bahsetmek mümkündür.

Medya okuryazarlığı ile ilgili çalışmaların çoğu okul öncesi dönemden sonraki dönemlerde olan çocuk ve gençlerle ilgilidir ve özellikle ülkemizde ortaokul döneminde yoğunlaşmaktadır. Benzer şekilde öğretmen adayları gerekse görev başında bulunan öğretmenlerle medya okuryazarlığına ilişkin yapılan çalışmalarda okul öncesi öğretmenlerle ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak ortaokul branş öğretmenleri ve özellikle Türkçe öğretmenleri başta olmak üzere sosyal bilgiler öğretmenleri ile ilgili çalışmaların okul öncesi öğretmenlerine kıyasla fazla olduğu dikkat çekmektedir. İlgili araştırmaların okul öncesi dönemde azlığının ve ortaokul kademesinde yoğunluğunun sebebi ülkemizde medya okuryazarlığı dersinin sadece ve seçmeli olarak ortaokul kademesinde olduğuyla açıklanabilir.

Bu kapsamda branş öğretmenleri ve medya okuryazarlığı ile ilgili yapılan araştırmalardan birisi Kırbaş (2019) tarafından Türkçe öğretmenlerinin medya okuryazarlığı hakkındaki görüşlerini ve düzeylerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirmiştir. Tarama modeli kullanarak yaptığı bu çalışmada Türkiye’nin yedi bölgesinde Erzurum, Samsun, Kocaeli, İzmir, Konya, Antalya ve Şanlıurfa’da görev yapan toplam 600 Türkçe öğretmeninden anket yoluyla veri toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkçe öğretmenlerinin medya okuryazarlığı becerilerinin bazılarında yüksek bazılarında ise düşük düzeyde oldukları ortaya çıkmıştır. Bilginin hangi amaçlarla oluşturulduğunu bilme, bu bilgiye eleştirel bakma ve doğruluğuna karar verme; televizyonda kullanılan akıllı işaretlerin anlamını bilme ve bu konuda duyarlı olma, bilinçli hareket etme becerilerinde yüksek düzeyde oldukları araştırmanın sonuçlarındandır. Bunun yanı sıra medyanın yönlendiriciliği ve kültürel değerleri olumsuz yönde etkilemesi konusunda meslektaş ve öğrencilerini uyarmada da yüksek düzeyde çıkmışlardır. Diğer yandan bir haberi televizyon, radyo gibi farklı kaynaklardan öğrenme, takip etme ve yargıya varma;

televizyonda izlediği programlara ilişkin yakın çevre ve aile ile bilgi alışverişinde bulunarak değerlendirme; yazılı medyadan bir yazı veya görsel medyadan bir programla ilgili medya organıyla iletişime geçme; televizyonda izlediği ve milli manevi değerlere aykırı çocukların zihinsel ve duyuşsal seviyelerine uygun olmayan bir programı RTÜK'e bildirme; internette yer alan doğru olmayan ve rahatsızlık veren bir habere, bilgiye, reklama eleştiri için ilgili yayın organıyla iletişime geçme; akıllı işaretleri dikkate alma; kitle iletişim ve medya araçlarında yer alan her türlü yayının yasal ve etik yasalara uygunluğunu takip etme, olumsuz etkilerinden korunma konusunda önerilerde bulunma becerilerinde ise düşük oldukları araştırmanın sonuçlarındandır.

Aday öğretmenlerin medya okuryazarlığına ilişkin diğer bir çalışma Aydemir ve Demirkan (2018) tarafından aday öğretmenlerin cinsiyet farkındalığı medya okuryazarlığı eğitimi için ihtiyaçlarının belirlenmesi amaçlı bir çalışmadır. Çalışmalarında toplumun ve konu alanının cinsiyet eşitliği ve medya okuryazarlığı konularında ihtiyaçlarını belirlemek için alanyazını incelemişler, bireylerin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla da aday öğretmenlerle görüşmeler yapmışlardır. İlköğretim Matematik Öğretmenliği (n=4), Almanca Öğretmenliği (n=4), Fen Bilgisi Öğretmenliği (n=2), Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği (n=2), Resim Öğretmenliği (n=2), Fransızca Öğretmenliği (n=5), Okul Öncesi Öğretmenliği (n=2), İngilizce Öğretmenliği (n=4), Özel Eğitim Öğretmenliği (n=5) ve Türkçe Öğretmenliği (n=2) bölümlerinden toplam 32 aday öğretmenle görüşmüşlerdir. Yaptıkları görüşmelerde aday öğretmenlerin medya ve medya okuryazarlığı kavramları, medya içeriğine ulaşma ve analiz etme üzerine görüşlerinin neler olduğunun da cevap aradıkları sorular içerisinde bulunduğunu belirtmişlerdir. Medyadan edindikleri bilginin güvenilirliğini sorgulama konusunda aday öğretmenlerin çoğu (n=19) sorgulamadıklarını belirtmişlerdir. Medya kavramı tanımlarına bakıldığında çoğu (n=18) aday öğretmenin medya kavramını medyanın ürünleri (haberler, sosyal medya, programlar ve reklamlar) olarak tanımladığı, yarıya yakınının kavramı kitlesel (televizyon, internet, radyo, gazete, dergi ve telefon) medya ile ilişkilendirdiği, bir kısmının da tanımlarında medyanın işlevlerini (bilgilendirici, iletişimsel, öğretici ve eğlence) vurguladıklarını ortaya koymuşlardır. Dikkat çeken sonuçlardan birisi de görüşülen aday öğretmenlerden bir kısmının (n=11) dikkat çeken sonuçlardan birisi televizyon dizilerinde ve/ya filmlerinde ki içerikleri

verdikleri mesajın içeriği açısından incelemediklerini analiz etmediklerini belirtmiş olmalarıdır.

Semiz (2013), temel amacı ortaokul öğrencilerinin medya okuryazarlığı yeterliklerini belirlemek ve medya okuryazarlığı dersini yürütmekte olan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları belirlemek olan yüksek lisans tezini yapmıştır. Araştırmasının örneklemini Rize il merkezinde bulunan dört okuldan seçilen 810 ortaokul öğrencisi ve medya okuryazarlığı dersini vermekte olan altı öğretmen oluşturmuştur. Çalışmanın sonuçlarından bazıları şöyledir; medya okuryazarlığı dersinin seçmeli ders olmasının ve notla değerlendirilmemesinin derse olan öğretmen ve öğrenci ilgisini azalttığı, dersle ilgili görevlerin ciddiye alınmamasına neden olduğu ve bu durumun dersin kalıcı etki yaratmasını engellediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte dersi veren öğretmenlerle yapılan mülakatla elde edilen bulgular ve öğrencilere uygulanan ankette elde edilen bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin medya araçları ve medya okuryazarlığı konusunda bilgi sahibi oldukları ancak uygulamaya yönelik davranışları sergilemekte zorlandıkları görülmüştür. Ayrıca, öğretmenler, anababaların medya okuryazarlığı konusunda çocuklarını yeterince yönlendirmediklerini düşünmektedirler. Bir diğer önemli sonuç da öğretmenlerin müfredatın öğrencilerin bilgileri karşısında yetersiz kaldığını ve güncellenmesi gerektiğini belirtmiş olmalarıdır.

Alanyazın okul öncesi gibi ilkökul kademesinde de medya okuryazarlığı ile ilgili olarak sınırlı sayıda çalışma yapıldığına işaret etmektedir. Bu çalışmalardan birisi Selanik-Ay ve Duban (2018) tarafından ilkökul 4. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin görüşleri açısından disiplinlerarası medya okuryazarlığı etkinliklerini incelemeyi amaçladıkları çalışmada disiplinlerarası bir yaklaşım olarak medya okuryazarlığı etkinliklerini Sosyal Bilgiler, Fen ve Türkçe derslerinde gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın verilerini öğrenci günlükleri ve 20 katılımcı ile yapılan görüşmeler yoluyla toplamışlardır. Çalışmanın veri analizi gerçekleştirdikleri bu etkinliklerin öğrencilerin medya okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğunu göstermektedir.

Alanyazın taramasında okul öncesi öğretmenleri, anababaları ve çocukları ile ilgili medya okuryazarlığına ilişkin az sayıda da olsa araştırmalara rastlanmıştır.

Bu çalışmalardan birisi Amerika'da Flores-Koulis, Deal, Losinger, McCarthy ve Rosebrugh (2011) tarafından yapılan öğretmenlerin okul öncesi sınıflarında eleştirel medya okuryazarlığını kullanımları üzerine bir araştırmadır. Bu araştırmada makalenin yazarlarından olan üç okul öncesi araştırmacı ğretmen ve Flores-Koulis'in geliştirdiği ve yürüttüğü yüksek lisans medya okuryazarlığı dersini daha önceden almış olan iki ğretmen eğitimcisinin medya okuryazarlığını dersleriyle nasıl btnleştirdiklerini, medya ve popüler kültür ile ilgili otobiyografilerini içeren anlatıları incelenmiştir. Bu inceleme ile medya okuryazarlığı yüksek lisans dersinde ilk kez karşılaşılanları takip ederek kendi okul öncesi sınıflarında nasıl uyguladıklarını, anlamlandırdıklarını, anlayışlarını nasıl değiştirdiklerini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Çalışmanın sonuçlarının eleştirel medya okuryazarlığı dersinin dersi alan yüksek lisans öğrencileri üzerinde etkisinin olduğunu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra farklı geçmişlere ve özelliklere sahip olan katılımcı öğretmenlerin hepsi medya okuryazarlığının kendi öğrencileri için uygunluğunu fark etmişler, okuryazarlık tanımları genişlemiş, okul deneyimlerine bağlı olarak daha fazla bilgi edinmeyi başarmışlardır. Ayrıca hepsi bu dersle sadece 21. yüzyılda öğrenme ve öğretme anlayışlarının etkilenmediğini bunun yanı sıra hayatlarındaki medyada kendilerinin rolünü fark etmelerine de etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra bu çalışmanın sonucunda araştırmacılar Amerika'da okul öncesi dönemde medya okuryazarlığı ile ilgili daha fazla eğitime ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenlerin öğrencilerine medyaya ve popüler kültüre nasıl erişecekleri, nasıl analiz edecekleri ve nasıl etkileşimde bulunacaklarını öğretme konusunda ihtiyaçlarını fark etmelerinin ancak hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerle mümkün olduğu da vurgulanan sonuçlarındandır.

Okul ncesi dönemdeki çocukların medya okuryazarlığını geliştirme üzerine öğretmenlerin ve ailelerin görüşleri ile ilgili bir araştırma da Slovanya'da Lepinik Vodopivec (2011) tarafından yapılmıştır. Çalışmada ailelerin ve öğretmenlerin kendileri medya okuryazarlıklarını medyatekniksel yeterliliklerini nasıl değerlendirdiklerine; öğretmenlerin kendi medyadidaktik yeterliklerini değerlendirmelerine odaklanılmıştır. Bu çalışmada ailelerin ve öğretmenlerin medyatekniksel yeterliği bir çocuğun medya okuryazarlığını güçlendirme sürecinde önemli olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Medyatekniksel yeterlilik kapsamında

öğretmenlerin ve ailelerin çocukların hayatlarındaki medyanın varlığı hakkındaki görüşleri; ailelerin kendi ve öğretmenlerin medya okuryazarlığı hakkındaki görüşleri; ailelerin ve eğitimcilerin okul öncesinde medya okuryazarlığını güçlendirme hakkındaki görüşleri ele alınmıştır. Bunun yanı sıra aynı çalışmada öğretmenlerin medyadidaktik yeterlilikleri kapsamında özellikle öğretmenlerin okul öncesi çocuklara öğretimde medyanın rolü hakkındaki görüşlerine; okul öncesi eğitim sürecine medyanın entegrasyonu hakkındaki görüşlerine; okul öncesinde medya kullanımına yönelik görüşlerine bakıldığı ifade edilmiştir.

Gerçekleştirilen çalışmanın örneklemini Slovenya'nın dokuz bölgesinden rastgele seçilen üç anaokulundan 3 ile 6 yaş arası 39 çocuk ve 39 aile ile 22 eğitimci oluşturmaktadır. Veriler anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın sonuçları hem ailelerin hem de öğretmenlerin günlük hayatlarında medyanın güçlü varlığının farkında oldukları ve televizyonun eğlenmek kadar bebek bakıcısı olarak da kullanıldığını düşündüklerini göstermektedir. Araştırmanın bir sonucu da ailelerin kendilerini yetersiz medya okuryazarı, öğretmenleri ise yeterince medya okuryazarı olarak gördükleridir. Diğer yandan öğretmenlerin kendilerini yeterli medya okuryazarı olarak düşünmedikleri diğer sonuçtur. Bu araştırma ailelerin ve öğretmenlerin okul öncesinde medya okuryazarlığının güçlendirilmesinin gerekliliğine inandıklarını göstermektedir.

Araştırmanın sonuçları öğretmenlerin medyadidaktik yeterliğine ilişkin sonuçları öğretmenlerin okul öncesi çocuklarına öğretimde medyanın önemli rol oynadığını düşündüklerini göstermektedir. Bunun yanı sıra, öğretmenlerin çocuklarda medya okuryazarlığı geliştirmeye yardım etmek için medya ile öğrenmenin, medya için öğrenmenin ve medya hakkında öğrenmenin önemini farkında oldukları da bu araştırmanın sonuçlarındandır. Bir diğer sonuç öğretmenlerin okul öncesi eğitim sürecine medyayı dâhil ettikleri ancak medya donanımlarının yetersiz olduğudur. Dolayısıyla öğretmenlerin planlı ve serbest etkinliklerde yeteri kadar medya kullanmadıkları da araştırmanın sonuçlarındandır. Öğrencilerin medya kullanımına aktif katılımına ilişkin sonuçlarda bunun için fırsatların az olduğu nedeniyle çocukların büyük çoğunluğunun medyayı aktif kullanmadıkları da sonuçlardandır.

Ülkemizde okul öncesi çocuklar ve televizyon kullanımına ilişkin araştırmalar okul öncesi dönemde medya okuryazarlığı ile ilgili araştırmaların

azlığının aksine fazladır. Okul öncesi çocuklarının televizyon kullanımı ile ilgili olarak yapılan bu araştırmalardan biri Serhatlıoğlu tarafından yapılmıştır. Serhatlıoğlu (2006) bu çalışmayı, televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik öğretmen ve anababa görüşlerini belirlemek amacıyla yapmıştır. Tarama modeli kullanarak gerçekleştirdiği araştırmanın verilerini 2004 – 2005 öğretim yılında Elazığ ilinde bulunan 30 ilköğretim okulu bünyesindeki anasınıfları ve 5 bağımsız anaokulundan 60 öğretmen ve 524 anababadan elde etmiştir. Araştırmanın sonuçlarından biri çocukların çoğunluğunun hafta içi 1-2 saat, hafta sonu ise 3-4 saat televizyon izlediği, evde televizyon izleme süresini anne-babanın birlikte belirlediği ve program tercihinin çocuklar tarafından yapıldığıdır. Televizyon izleme saatlerinin ise, 10.00 – 12.00 ve 18.00 – 21.00 saatleri arasında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra çocukların, televizyonda çocuk programlarını tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucu, çocukların televizyon programları hakkında görüşlerini anababalarıyla ve öğretmenleriyle paylaştıkları, televizyon programları ile ilgili ve televizyon programlarından gördüğü ya da duyduğu yeni kavramlar hakkında sorular sorduklarıdır. Ayrıca bu çalışmada anababalar ve öğretmenler, çocukların arkadaşlarıyla ve çevresiyle kurduğu diyalogları sürdürebilmesinde, anlattığı hikâye, masal ve rüyalarda, sınıf içi etkinliklerde televizyon programlarının etkilerinin olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Anababaların çoğunluğunun, çocukların televizyonda ne izlediklerine pek fazla karışmadıkları ve onları bu konuda yönlendirmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Başka bir araştırma Yıldırım (2008) tarafından televizyondaki şiddet sahnelerinin 5 yaş çocuklarının saldırgan davranışları üzerindeki etkisi ile ilgili olarak anne ve babaların görüşlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bursa il merkez ilçelerinden amaca uygun örnekleme yöntemiyle seçilen okullardan sosyo-ekonomik seviye özellikle annenin eğitim durumu ve gelir düzeyi açısından temsil eden 15 anne ve 15 baba yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla veri toplanmış ve betimsel olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre çocukların en çok izlediği program çizgi filmidir. Ayrıca çocuklar için olan programların içeriklerinin çocuklara uygun olmadığı, çocukların izledikleri şiddet sahnelerinden etkilenerek en çok hareketlerine yansıtıkları, arkadaşlarıyla sorunlarını şiddet yoluyla

çözmeye yöneldikleri araştırmanın sonuçlarındandır. Bunun yanı sıra araştırmanın bulguları çocukların izledikleri programları annelerin çoğunun önceden izleyerek kontrol ederken babaların çoğunun kontrol etmediğini göstermektedir.

Can (1995) amacı Türkiye’de yayınlanan çizgi filmlerin, okul öncesi çocukların üzerinde nasıl bir etkisinin olduğunun gelişimi ve iletişimi açısından incelenmek olan bir araştırma yapmıştır. Araştırmada okul öncesi çocukların çizgi film izleyip, izlemediği, hangi sıklıkla ve tür çizgi film izledikleri, hangi yönlerden etkilendikleri, izledikten sonra şiddete yönelip yönelmedikleri ve televizyonda yayınlanan çizgi filmlerin hangi tür özellikler taşıması gerektiği araştırılmıştır. Türk televizyonlarında “25 Şubat-3 Mart 1995” tarihleri arasından yayınlanan çocuk programları kuşağından şiddet içeren ve güldürü ögesi ağır basan olmak üzere iki türden dört çizgi film seçilmiş ve kasetlere kaydedilmiştir. Eskişehir ilindeki biri resmi, üçü özel dört okul öncesi kurumda toplam 4-6 yaş grubundaki 65 çocuğa öğretmenleri gözetiminde izlettirilmiştir. Okul öncesi çocuklara ve 18 okul öncesi öğretmene anket uygulanarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın bulguları katılan 65 çocuğun hepsinin çizgi film izlediğini, 65 çocuktan 45’inin her gün, çocukların büyük kısmının sabahları okul öncesi kurumda çizgi film izlediğini göstermiştir. Bunun yanı sıra “Çizgi film izlemene kim karar veriyor?” sorusuna %70.8 oranıyla 46 çocuk anne-babasının karar verdiğini belirtmiştir. Araştırmanın öğretmenlere uygulanan anket sonucu elde edilen verilerinin analizi katılımcı 18 okul öncesi öğretmenin hepsinin okul öncesi çocukların çizgi film izlediğini belirttiğini göstermektedir. Öğretmenlerin %94,4’ü çizgi film izleme isteğinin çocuklardan geldiğini ve çocukların çizdikleri resimlerde çizgi filmlerden etkiler gördüğünü, %88.9’unun okul öncesi çocuklarının çizgi film izledikten sonra daha da izlemek istediklerini belirttiğini göstermektedir. Ayrıca katılımcı okul öncesi öğretmenlerinin hepsi çizgi filmlerin çocuğun gelişimine katkıda bulunduğunu, okul öncesi eğitimde ve okul öncesi kurumlarda faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra katılımcı öğretmenler televizyonda yayınlanan çizgi filmlerin okul öncesi çocuk açısından taşıması gereken özelliklerle ilgili olarak %50’si eğitici ve öğretici olması gerektiğini, %27,8’i argo sözcükler içermemesini, %11,1’i şiddet içermemesini ve %11’i de eğlenceli olmasını belirtmiştir. Bütün bunlarla birlikte okul öncesi öğretmenlerine sorulan “Sizce çocukların seyrettiği çizgi filmlerle ilgili en büyük

sorumluluk kime aittir?” sorusuna öğretmenlerin %55,6’sı öğretmen ve aile, %33,3’ü yayın kuruluşuna ve %11’i de anne ve babaya cevabını vermiştir.

İlgili Alanyazın ve Araştırmaların Özeti

İlgili alanyazın ve araştırmalara bütünsel olarak bakıldığında medyanın şu an ve gelecekte insan hayatında varlığını ve etkilerini artırarak sürdüreceği görülmektedir. Bunun yanı sıra medya okuryazarlığının medyanın olumlu olabileceği gibi olumsuz etkilerine karşı çözüm olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Medya okuryazarlığının çeşitli tanımlarının bulunduğu ancak bu tanımların içerdikleri ortak becerilerin medya okuryazarlığını tanımladığı anlaşılmaktadır. Bu ortak beceriler; medya ve medyadan gelen iletileri okuma, anlama, analiz etme, çözümlenme, yorumlama ve doğruya ulaşma ayrıca mesaj oluşturma ve üretme olduğu görülmektedir. Medya okuryazarlığına ilişkin alanyazının ve araştırmaların medyanın olumsuz etkilerine en açık dönemin okul öncesi dönem olmasına rağmen daha ileriki yaşlar ve kademelere ilişkin daha fazla olması da alan da ki ihtiyacı işaret etmektedir. Okul öncesi dönem medya okuryazarlığına ilişkin sınırlı alanyazın da bu dönemde de medya okuryazarlığının önemli olduğunu ve medya okuryazarlığının temel becerilerin geliştiği dönem olduğu görülmektedir. Türkiye’de medya okuryazarlığının okul öncesi dönemi kapsamadığı mevcut durumda ortaokul kademesinde seçmeli ders olarak yer aldığı alanyazın taramasının sonuçlarından birisidir. Bununla birlikte bu seçmeli ders için de 2003 yılından başlanarak RTÜK, MEB başta olmak üzere örgütleri yoğun ve kapsamlı çalışmalarla ve hazırlıklarla ulaşıldığını göstermektedir.

İlgili araştırmalara bakıldığında özellikle ülkemizde de ortaokul kademesi öğretmen ve öğrencileri ile ilgili olduğu görülmektedir. Bunun sebebi sadece ve seçmeli olarak medya okuryazarlığı dersinin ortaokul kademesinde olması gösterilebilir. Bu kademe de olsa araştırmaların sonuçları medya okuryazarlığının gerekliliği ve olumlu sonuçlarını okul öncesi dönemde yapılmakta olan ve yapılacak olan araştırmalara yansımaları açısından önemlidir. Genel olarak sonuçlar mevcut durumda öğretmenlerin medya okuryazarlığı kapsamında bazı becerilerde iyi bazılarında geliştirilebilir olduğuna, medya okuryazarlığı dersinin gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin medya okuryazarlığı becerilerini geliştirdiğine işaret etmektedir.

Okul öncesi dönemde televizyon kullanımıyla ilgili araştırmaların okul öncesi dönemde medya okuryazarlığına oranla daha çok çalışıldığı görülmektedir. Bu kapsamda televizyonun, televizyon programlarının, özellikle çizgi film türünün çocuklar üzerindeki etkileri, anababaların müdahaleleri, çocukların televizyon program türü, izleme süresi araştırılan konulardandır. Sonuçlara bakıldığında genel olarak okul öncesi dönem çocuklarının en çok izlemeyi tercih ettikleri program türünün çizgi film olduğu, günlük televizyon izleme sürelerinin fazlalığı, izlenen programlardan çeşitli boyutlarda etkilendikleri, anababaların bazı müdahalelerde doğru davrandığı bazılarında geliştirilmeye ihtiyaçları ortaya koyulmuştur.

Bölüm 3

Yöntem

Bu araştırma medya okuryazarlığı kapsamında anababa ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin mevcut durum ile olması gereken durum hakkındaki görüşlerini üç açıdan ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu açılar okul öncesi çocukların izledikleri televizyon program türü, televizyon izleme süresi ve televizyon programının üzerlerinde ki etkilerini değerlendirmedir. Bu amaç doğrultusunda bu araştırma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Patton (1987) nitel araştırma yöntemlerinin araştırmanın odaklandığı sorunun, durumun ya da olayın derinlemesine çalışılmasını sağladığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra nitel araştırma yöntemleri hakkında az bilinen bir fenomenin arkasında nelerin yattığını anlamak ve kavramak için de kullanılmaktadır (Strauss ve Corbin, 1990). Bu bağlamda çalışmanın başlıca odağı olan okul öncesinde medya okuryazarlığı kapsamında televizyon kullanımı genel olarak tüm dünya da özelde ise ülkemizde diğer eğitim kademelerine göre hakkında araştırmanın az olduğu ve dolayısıyla hakkında bilinenin azlığından bahsedilebilecek bir araştırma odağıdır. Bunun yanı sıra araştırmanın amacı ve buna bağlı araştırmanın problemi ile alt problemlerini yanıtlamak adına anababa ve eğitimcilerin görüşlerini ortaya çıkarmayı gerektirmektedir. Bu da görüşlerin alınmasından analizine derinlemesine çalışmayı sağlayan bir araştırma yöntemi olan nitel araştırmayı belirtmektedir. Bu kapsamda bu araştırma bir nitel araştırmadır.

Yıldırım ve Şimşek (2003) sosyal olguların durağan olmadığını ve zamana göre değişiklik gösterdiğini vurgulayarak nitel araştırma yöntemlerinden sıklıkla kullanılan gözlem ve görüşmenin de bu hareketliliği yakalama ve anlama amacına hizmet ettiğini belirtmektedir. Bu araştırmanın cevap aradığı sorularda durağan olmayan zamana göre değişen ve dahası bilim ve teknolojideki gelişim ve değişimlerle ortaya çıkan bir probleme içinde yaşanan çağın imkânları dâhilinde üretilmiş bir çözüm olarak karşımıza çıkan medya okuryazarlığı etrafında oluşturulmuştur. Bu da bu çalışmanın nitel araştırma olarak düzenlenmesine ve nitel araştırma veri toplama yöntemlerinin kullanılmasının bir başka sebebidir.

Nitel araştırma veri toplama teknikleri kullanılarak toplanan veri yine nitel araştırma kapsamında betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur.

Araştırmanın Katılımcıları

Yıldırım ve Şimşek (2003) nitel araştırmada birden fazla örnekleme yönteminin bir arada kullanılabileceğini, araştırmanın her aşamasında örneklem seçme ve belirlemenin yeniden değerlendirilerek yeni örnekleme yöntemlerinin sürece dâhil edilebileceğini belirtmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın katılımcıları belirlenirken iki örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bunlardan “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” ile araştırmanın katılımcı okul öncesi öğretmenleri ve anababaları, “ölçüt örnekleme” ve “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” yöntemlerinin bir arada kullanımı ile de çalışmanın uzman katılımcıları belirlenmiştir.

Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi için Yıldırım ve Şimşek (2003) bu yöntemin araştırmaya hız ve pratiklik sağladığını belirtmektedir. Bu kapsamda araştırmacının okul öncesi öğretmenlerine ve anababalarına ilişkin verileri düzenli, hızlı ve pratik toplayabilmesi açısından sınıf öğretmeni olarak çalışmakta olduğu MEB’e bağlı bir özel okul ile mekânsal yakınlığı ve gönüllü izin veren bir devlet okulu ile irtibata geçilmiştir. Belirlenen okullardan da okul öncesi öğretmenlere ve anababalara gönüllülük esasında bu çalışmaya katılacakları sözlü ve yazılı olarak bildirilmiş ve gönüllü katılım onayı verenler katılmışlardır. Özel okuldan dört okul öncesi öğretmeni ve bu sınıfların anababalarından toplam 29’u, devlet okulundan iki okul öncesi öğretmeni ve bu sınıfların anababalarından toplam 15’i çalışmaya gönüllülük esasıyla katılmıştır.

Katılımcı öğretmenlerin cinsiyet, yaş ve mesleki deneyimleri ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 1

Katılımcı Okul Öncesi Öğretmenlerin Bilgileri

Öğretmen	Cinsiyet	Yaş	Mesleki deneyim (yıl)
OÖÖ1	K	30	8
OÖÖ2	K	38	16
OÖÖ3	K	39	16
OÖÖ4	K	38	17
OÖÖ5	K	39	18
OÖÖ6	K	45	25

Katılımcı anababaların çocuklarının okul türü, cinsiyet ve yaş ile ilgili bilgiler Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2

Katılımcı Anababaların Cinsiyet Yaş Bilgileri

Çocuklarının okul türü Cinsiyet	Çocuklarının okul türü			Toplam
	25-30 yaş	31-35 yaş	35 yaş ve üstü	
Devlet	2	3	10	15
E		2	4	6
K	2	1	6	9
Özel		7	22	29
E	-	-	6	6
K	-	7	16	23
Toplam	2	10	32	44

Okul türüne göre katılımcı anababaların cinsiyet ve öğrenim durumu ile ilgili bilgiler Tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 3

Katılımcı Anababaların Eğitim Durumu Bilgileri

Çocuklarının okul türü Cinsiyet	Çocuklarının okul türü				Toplam
	İlkokul	Lise	Lisans	Yüksek Lisans	
Devlet	1	6	6	2	15
E		1	3	2	6
K	1	5	3		9
Özel			14	15	29
E	-	-	2	4	6
K	-	-	12	11	23
Toplam	1		16	17	44

Bu araştırmanın olması gereken durumun ortaya çıkarılmasına yönelik olan 2. ve 4. sorularına ilişkin verinin toplanacağı uzmanlar daha önce de belirtildiği gibi “ölçüt örneklem” ve “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” yöntemlerinin bir arada kullanımı ile belirlenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle ölçüt örneklem yöntemine göre hareket edilerek ölçüt belirlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2003) bu örneklem yönteminde ölçüt veya ölçütlerin araştırmacı tarafından belirleneceğini belirtmektedir. Bu çalışmada araştırmacı uzmanların seçiminde “alanlarında medya okuryazarlığı ya da okul öncesi dönem çocukları ve televizyon ilişkisi ile ilgili çalışmalarının ya da bilgilerinin bulunması” ölçüt olarak belirlemiştir. Bu ölçütün temel dayanağı araştırmanın odağında medya okuryazarlığı ile özelleştirilmiş olan okul öncesi dönem çocukları ve televizyon ilişkisinin olmasıdır. Belirlenen ölçütlerle birlikte bir uzman listesi oluşturulmuş ve ardından bu listeden “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” yöntemi kapsamında araştırmacının hızlı ve pratik olarak ulaşabileceği uzmanlar seçilmiştir. Çalışmanın tüm katılımcıları için geçerli olan gönüllülük esası ile uzmanlığını program geliştirme ve öğretim alanından almış bir akademisyen, uzmanlığını okul öncesi eğitiminden alan iki akademisyen, rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanından iki uzman ve radyo televizyon ve sinema alanından iki uzman akademisyen çalışmaya katılmıştır.

Tablo 4’te çalışmanın katılımcı uzmanlar hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 4

Katılımcı Uzmanların Bilgileri

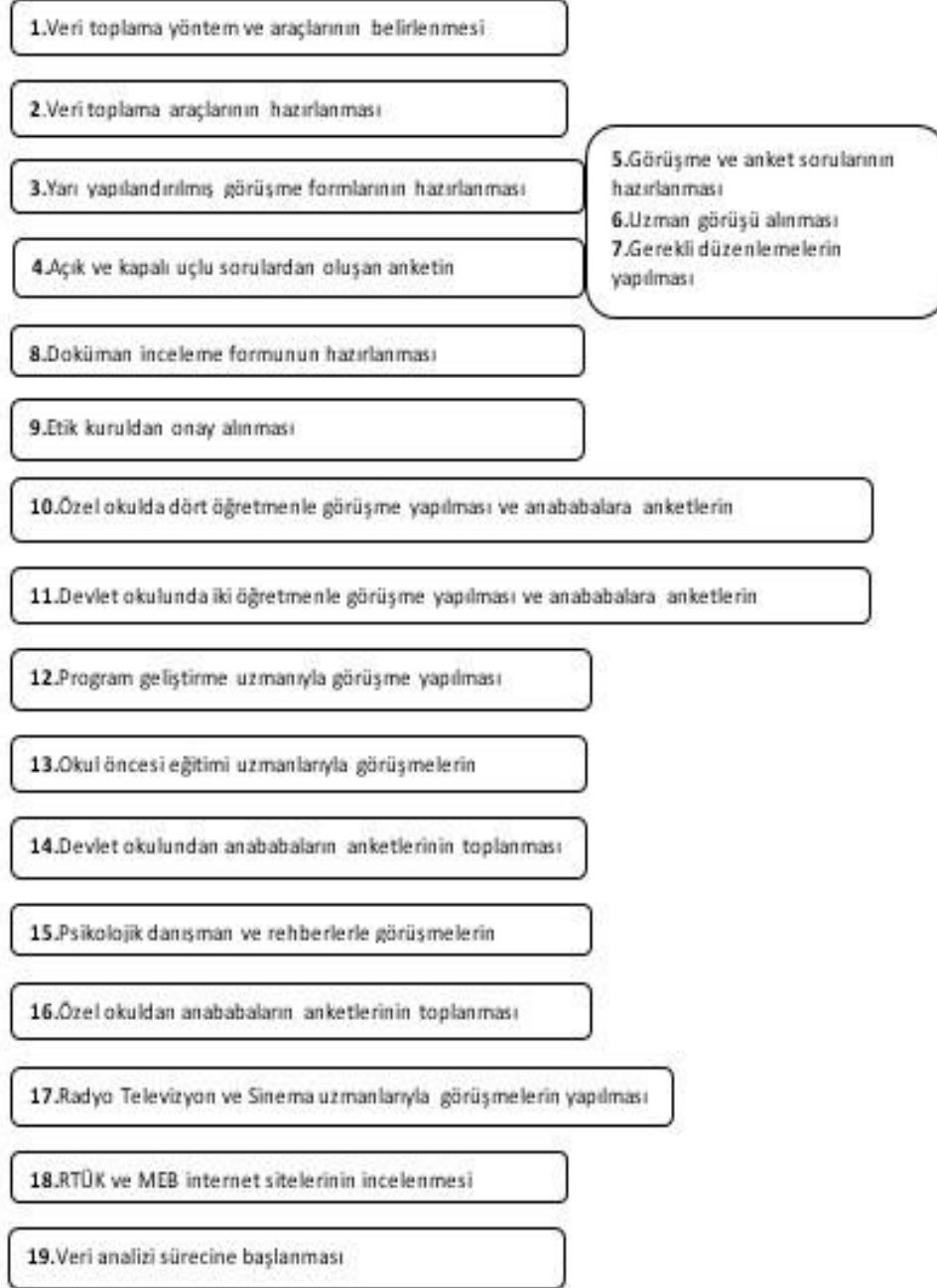
Katılımcı Uzman	Cinsiyet	Yaş	Mesleki deneyim (yıl)
<i>PG</i>	K	39	15
<i>ECE1</i>	K	30	7
<i>ECE2</i>	K	39	20
<i>RPD1</i>	K	41	21
<i>RPD2</i>	K	43	21
<i>İLF1</i>	K	29	6
<i>İLF2</i>	K	28	5

PG: Uzmanlığını program geliştirme ve öğretimde alan akademisyen, ECE: Uzmanlığını okul öncesi eğitiminde alan akademisyen, RPD: Rehberlik ve psikolojik danışman, İLF: Radyo televizyon ve sinema alanında akademisyen

Bu çalışmanın toplam katılımcı sayılarına bakıldığında 6 okul öncesi öğretmeni, 44 anababa, 7 uzman katılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci veri toplama yöntem ve araçlarının belirlenmesi ile başlamıştır. Ardından veri toplama araçları hazırlanmıştır. Etik kurula başvurulmuş ve onay alındıktan sonra veri toplanmıştır. Verinin hangi sırayla toplandığı ve detayları Şekil 1 de sunulmaktadır.

Şekil 1. Veri toplama süreci basamakları.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın veri toplama temel yöntemleri olarak görüşme ve anket, destekleyici veri toplama yöntemi olarak

doküman inceleme kullanılmıştır. Bu yöntemlerle veri toplamak için araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu, açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anket ve doküman inceleme formu hazırlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu. Birisi okul öncesi öğretmenlerle diğeri uzmanlarla yapılacak görüşmeler için iki ayrı yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formlar hazırlanırken öncelikle araştırma sorularının ve ilgili alanyazının rehberliğinde görüşmenin soruları oluşturulmuştur. Buna göre, okul öncesi öğretmenlerin ve anababaların okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin;

- okul öncesi çocukların izledikleri televizyon program türü,
- okul öncesi çocukların televizyon izleme süresi,
- okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programının etkilerinin değerlendirilmesi açısından mevcut ve olması gereken durumlar hakkında görüşlerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular hazırlanmıştır.

Hazırlanan sorular Eğitim Fakültesi Temel Eğitim bölümünde ders vermekte olan iki eğitim bilimleri alan uzmanına sunularak araştırmanın amacına uygunluk, net ve açık anlaşılabilirlik ve biçim açısından görüşleri alınmıştır. Alınan görüşler doğrultusunda formlarda gerekli düzenlemeler yapılmış ve alternatif sorular eklenmiştir. Ardından görüşme sorularının işlevselliğini değerlendirmek için pilot uygulama olarak araştırmaya katılmayacak olan bir okul öncesi öğretmenine ve uzmanlar için hazırlanmış görüşme soruları da pilot olarak birisi radyo televizyon ve sinema bölümü diğeri okul öncesi eğitimi bölümü araştırma görevlisine uygulanmıştır. Pilot uygulamada formlar süre, anlaşılabilirlik, açıklık ve amaca uygunluk açısından denenmiş olup uygun bulunmuş ve son hali verilmiştir (bkz. EK-A ve EK-B).

Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler ortalama 45 dakika ile 1 saat arasında sürmüştür. Görüşülen bireylerden ses kaydı için izin istenmiş ancak rahat olamayacakları, çalıştıkları kurum açısından sorun olabileceği gibi nedenlerle izin vermemişlerdir. Bu nedenle görüşmeler araştırmacı tarafından yazı ile kısaltmalar da kullanılarak birebir not edilmiştir. Ardından aynı gün içerisinde bilgisayar ortamında yazılarak veri kaybı önlenmiş ve analize uygun hale getirilmiştir.

Açık-kapalı uçlu sorulardan oluşan anket. Anababalardan veriler araştırmacı tarafından hazırlanan açık ve kapalı uçlu soruların yer aldığı anket yoluyla toplanmıştır. Anketin hazırlanması ve son halinin verilmesi görüşme formları ile benzer şekilde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak araştırma sorularının ve ilgili alanyazının rehberliğinde sorular hazırlanmıştır. Anababalar hakkında demografik bilgilere yönelik ilk dört sorudan sonra okul öncesi çocuğu ile ilgili özelleşen sorular yer almaktadır. Bu sorular, anababaların okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin;

- okul öncesi çocukların izledikleri televizyon program türü,
- okul öncesi çocukların televizyon izleme süresi,
- okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programının etkilerinin değerlendirilmesi açısından mevcut ve olması gereken durumlar hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular hazırlanmıştır.

Hazırlanan anket Eğitim Fakültesi Temel Eğitim bölümünde ders vermekte olan iki eğitim bilimlari alan uzmanına sunularak araştırmacının amacına uygunluk, net ve açık anlaşılabilirlik, seçeneklerin yeterliliği ve biçim açısından görüşleri alınmıştır. Alınan görüşler doğrultusunda ankette gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ardından pilot çalışma olarak araştırmaya katılmayacak olan okul öncesi çocuğu olan bir anababaya uygulanmıştır. Pilot uygulamada anket anlaşılabilirlik, açıklık ve amaca uygunluk açısından denenmiş olup uygun bulunmuş ve son hali verilmiştir (bkz. EK-C).

Doküman inceleme formu. Nitel araştırmada veri toplama yöntemlerinden birisinin de doküman inceleme olduğunu belirten Yıldırım ve Şimşek (2003) bu yöntemin başlı başına bir yöntem olabildiği gibi araştırmada kullanılan diğer yöntemlere ek bilgi kaynağı olması amacıyla da kullanılabilirliği belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda da kullanıldığını vurgulamışlar, gözlem ve görüşmeye gerek kalmadan ihtiyaç duyulan bilginin bu yöntemle elde edilebileceğini belirtmişlerdir. Doküman incelemenin belirtilen bu kullanımlarına dayanarak bu araştırmada destekleyici veri toplama yöntemlerinden birisi olarak kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2003) araştırılan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı ve görsel materyallerin ve malzemelerin analizinin doküman incelemenin kapsamı olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanı sıra doküman incelemenin aşamalarının da genel bir yönerge olarak

ele alınarak araştırmanın niteliğine göre yeniden yorumlanabileceğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu araştırmada destekleyici veri olarak doküman analizinde şu aşamalar takip edilmiştir;

- RTÜK ve MEB resmi internet sitelerinin araştırma soruları ışığında incelenmesi
- İlgili dokümanların belirlenmesi
- Analiz için rehber bir form hazırlanması
- Form rehberliğinde ilgili dokümanların incelenmesi

RTÜK sitesinde “Akıllı İşaretler,” “Medya Okuryazarlığı,” “RTÜK Çocuk” bölümleri, MEB’in sitesinden ise “Öğretim Programları” bölümünden “Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı” incelemeye alınmıştır. Rehber formda özelde okul öncesi anababaların ve öğretmenlerin çocukların televizyon kullanımına ilişkin olabilecek içerikler diğer veri toplama araçlarının odakları olan;

- okul öncesi çocukların izledikleri televizyon program türü,
- okul öncesi çocukların televizyon izleme süresi,
- okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programlarının etkilerinin değerlendirilmesi açısından mevcut ve olması gerekenlere yönelik bilgi ortaya çıkarılmaya yönelik sorular ve hatırlatıcılar yer almaktadır (bkz. EK-Ç).

Sonuç olarak, bu araştırmada araçlarıyla birlikte iki temel ve bir destekleyici olmak üzere üç veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Birden fazla veri toplama yönteminin kullanımı olarak tanımlanan ve araştırmanın bulgularında geçerlik ve güvenilirliğin artırılmasına önemli katkı sağlayan veri çeşitlemesi (data triangulation) (Yıldırım ve Şimşek, 2003) bu çalışmada sağlanmıştır

Tablo 5

Veri Toplama Yöntem ve Araçları

Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Aracı	Veri kaynağı	Araştırma Sorusu			
			Soru 1	Soru 2	Soru 3	Soru 4
Görüşme Yöntemi	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Öğretmen	√			
		Uzman		√		√
Anket Yöntemi	Açık – kapalı uçlu anket	Anababa	√		√	
Doküman İnceleme Yöntemi	Doküman inceleme formu	RTÜK MEB	√		√	

Verilerin Analizi

Nitel veri analizinde çeşitlilik olsa da betimsel ve içerik analizi olmak üzere iki başlık altında incelenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Bu kapsamda bu çalışmanın verisi nitel veridir ve betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur.

Çalışmanın nitel veri analizi beş aşamada (bkz. Şekil 2) gerçekleştirilmiştir. Ayrıca veri analizinde her ne kadar sıralı giden bir analiz süreci takip edilmişse de aynı zamanda her aşamasında yeni kod ekleme ve bu eklenen kodlara göre yeniden incelemeye elverişli bir analiz süreci gerçekleşmiştir. Bu aşamalar;

1. Ön kod ve kategori listesinin oluşturulması
2. Verinin kodlanması
3. Son kod, tema, kategori listesinin oluşturulması
4. Verinin son kod, tema, kategori listesine göre analiz edilmesi
5. Bulguların kategorilere göre raporlanması ve yorumlanması

Veri Analizi Süreci		
Gerektiği her aşamada yeni kod eklenebilir ve 2. aşamadan süreç yinelenebilir	Aşamalar	Basamaklar
	1.Ön kod ve kategori listesinin oluşturulması	Araştırmanın cevap aradığı soruların ve ilgili alanyazının incelenmesi
		Ön kod listesi ve kategorilerin oluşturulması
	2.Verinin kodlanması	Verinin toplanan yöntem ve katılımcılarına göre gruplara ayrılması
		Verinin ön kod ve kategori listesi kullanılarak kodlanması
		Yeni kodların ve işlemeyen kodların belirlenmesi
	3.Son kod, tema, kategori listesinin oluşturulması	Yeni kodların kod listesine eklenmesi
		Varsa işlemeyen kodların listeden çıkarılması
	4.Verinin son kod, tema, kategori listesine göre analiz edilmesi	Veri gruplarının son liste kullanılarak analiz edilmesi
	5.Bulguların kategorilere göre raporlanması ve yorumlanması	Bulguların organize edileceği sistemin oluşturulması Kategorilere göre raporlanması ve yorumlanması

Şekil 2. Veri analizi süreci aşamaları ve basamakları.

Her bir aşamada gerçekleştirilen işlemler aşağıda belirtilmektedir.

Ön kod ve kategori listesinin oluşturulması. Bu aşamada başta araştırmanın problemi ve alt problemini oluşturan sorular ve ilgili alanyazın rehberliğinde bir ön kod ve ön kategoriler listesi oluşturulmuştur. Araştırmanın cevap aradığı sorular ve alanyazın rehberliğinde kodların altında yer alacağı kategoriler; (1) okul öncesi çocukların izlediği televizyon program türü, (2) okul

öncesi çocukların televizyon izleme süresi, (3) okul öncesi çocukların izlediği televizyon programının etkilerini değerlendirme olarak belirlenmiştir. Bu kategorilerde ön kodlar belirlenmiştir. İlk kod ve kategoriler veri kaynağı ve türü ile birlikte EK-D de sunulmaktadır.

Verinin kodlanması. Bu aşamada veriler, veri kaynağına göre; (1) öğretmenlerden görüşme yoluyla, (2) anababalardan açık ve kapalı uçlu anket yoluyla, (3) uzmanlardan görüşme yoluyla, (4) doküman analiz yoluyla elde edilen veriler olmak üzere dörde ayrılmıştır. Bu verilerin her biri oluşturulan ön kod ve kategori listesi kullanılarak ayrı ayrı analiz edilmiştir. Analiz sırasında ortaya çıkan yeni kodlar not edilmiş ve işlemeyen kod bulunmadığından listeden çıkan kod olmamıştır.

Son kod, tema, kategori listesinin oluşturulması. Bir önceki aşamada ortaya çıkan yeni kodlar kod listesine eklenmiştir. İlk listedeki kategorilere de bir yeni kategori eklenerek kategorilere son hali verilmiştir. Bununla birlikte iki alt kategori olarak adlandırılabilen iki tema belirlenmiştir; (1) mevcut durum, (2) olması gereken durum. Son liste eklenen kod, tema ve kategori gri renkle belirginleştirilmiş olarak EK-E de sunulmaktadır.

Verinin son kod, tema, kategori listesine göre analiz edilmesi. Bu çalışmanın veri analizinin dördüncü aşamasında bir önceki aşama sonunda oluşan son liste ile dört gruba ayrılmış olan veri grupları ikinci ve son kez kodlanarak analiz edilmiştir.

Bulguların kategorilere göre raporlanması ve yorumlanması. Bu aşama çalışmanın “Bulgular ve Yorumlar” bölümünü oluşturmaktadır. Veri analizinin buraya kadar olan aşamalarının raporlanmasında kategoriler başlıkları oluşturmuştur. Başlıkların altında da mevcut durum ve olması gereken duruma dair bulgular sırasıyla verilmiş ve yorumlanmıştır.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırma bulgularına ve bu bulgulara ilişkin yorumlara dört alt başlık altında yer verilmiştir. Bu başlıklar; (1) okul öncesi çocukların izlediği televizyon program türü, (2) okul öncesi çocukların televizyon izleme süresi, (3) okul öncesi çocukların izlediği televizyon programının etkilerini değerlendirme, (4) okul öncesi çocukların medya okuryazarlığı ve televizyon kullanımına ilişkin genel öneriler. Bunun yanı sıra ilk üç alt başlıkta da “mevcut durum” ve “olması gereken durum” bölümleri bulunmaktadır.

Okul Öncesi Çocukların İzlediği Televizyon Program Türü

Mevcut durum.

Okul öncesi çocukların izlediği televizyon program türü mevcut duruma ilişkin öğretmen görüşleri. Okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerinin izlediği televizyon program türü açısından hangi programları izlemeleri konusunda neler yaptıkları ile ilgili mevcut durumu belirlemeye yönelik toplanan verinin analizi görüşülen öğretmenlerin tür olarak ilk akıllarına gelenin çizgi film olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda tür konusunda yaptıklarını da çeşitli türleri değil çizgi film türü üzerinden belirttikleri ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle görüşmede tür konusunda yaptıkları ile ilgili yöneltilen soruya tüm öğretmenler içinde çizgi film geçen bir cevap vermiştir. Bunlardan dördü sadece çizgi film etrafında cevaplar verirken iki tanesi başka türlerden de bahsetmiştir. Bu kapsamda öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

Öğrencilerimle izledikleri çizgi filmler konusunda konuşuyorum. Söylediklerinden izledikleri çizgi filmin uygun olup olmadığını anlamaya çalışıyorum. Eğer olumsuz örnek teşkil eden türdense izlememeleri konusunda uyarıyorum. Mesela onun yerine arkadaşının bahsettiği X çizgi filmini denemek ister misin? diye soruyla yönlendiriyorum. (OÖÖ4)

5 yaşında bir çocuğum olduğundan çizgi filmlerin hemen hepsini biliyorum. Arada soruyorum şunu izliyor musunuz? Bunu izliyor musunuz? diye. Direkt çizgi filmin adıyla sorunca şaşırıp doğruyu söylüyorlar. O zaman kötü olduğunu düşündüklerimi izlememelerini iyi

olduğunu düşündüklerimi de izlemelerini söylüyorum. İyi olanlardan örneklerde veriyorum bazen. (OÖÖ3)

Veri analizi sonucuna göre iki öğretmen çizgi filmin yanı sıra farklı türlerden yaşlarına uygun kısa belgeseller, bazen de çocuk filmi türünü sınıf içinde kullandığını söylemişlerdir. Ancak öğretmen görüşmelerinde tür ile ilgili yönlendirme konusunda söylediklerinin analizi öğretmenlerin sınıf içinde tür ile ilgili yönlendirme amaçlı planlı bir etkinlik yapmadıklarını ortaya koymaktadır. Bunun yerine kendiliğinden konu çizgi film türünde izlediklerine gelirse ne yaptıklarını ve bir de sınıf içi materyal ya da araç olarak nasıl kullandıklarını anlattıkları görülmüştür. Öğretmenlere özelleşerek ne yaptıkları sorulduğunda ise bu konuda iki öğretmen hemen her hafta hangi çizgi filmleri izlediklerini bir şekilde konuştuklarını ve kendi görüşlerini çocuklara söyleyerek yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Diğer öğretmenler bir şey yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda doğrudan alıntılar aşağıda s

Sohbet ediyorum ama belirli ve düzenli yaptığımı söyleyemem. Bir gün önce ya da hafta sonu ne yaptıkları üzerine konuşurken kendileri söylerse o zaman konu etmiş oluyorum. O zaman da yönlendirebiliyorum. (OÖÖ4)

Özel bir yönlendirme etkinliği yapmıyorum. Sınıfta izleteceklerimi düzeylerine uygun olan çizgi filmlerden seçiyorum. (OÖÖ5)

Okul öncesi çocukların izlediği televizyon program türü mevcut duruma ilişkin anababa görüşleri. Anababalara uygulanan anketin 10. maddesinde kendilerinden çocuklarının izlediği program türlerini birden fazla olabilecek şekilde belirtmeleri istenmiştir. Veri analizi çizgi film türünün tüm öğretmenlerin belirttiği gibi tüm anababalar tarafından işaretlendiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra anababaların en çok belirttikleri türlerden en az belirttiklerine doğru türlerin sıralanışı da şöyledir; çizgi film, çocuk sineması, belgesel, çocuk dizileri, müzik, reklam, yetişkin dizileri, haber, magazin, yetişkin sineması ve yarışma. Tablo 6 da bu türler ve belirten anababa sayısı sunulmaktadır.

Tablo 6

Anababalara Göre Çocuklarının İzledikleri Televizyon Program Türleri

Televizyon program türü	<i>f</i>
Çizgi film	44
Çocuk sineması	25
Belgesel	19
Çocuk dizileri	14
Müzik	8
Reklam	5
Yetişkin dizileri	3
Haber	2
Magazin	2
Yetişkin sineması	1
Yarışma	1

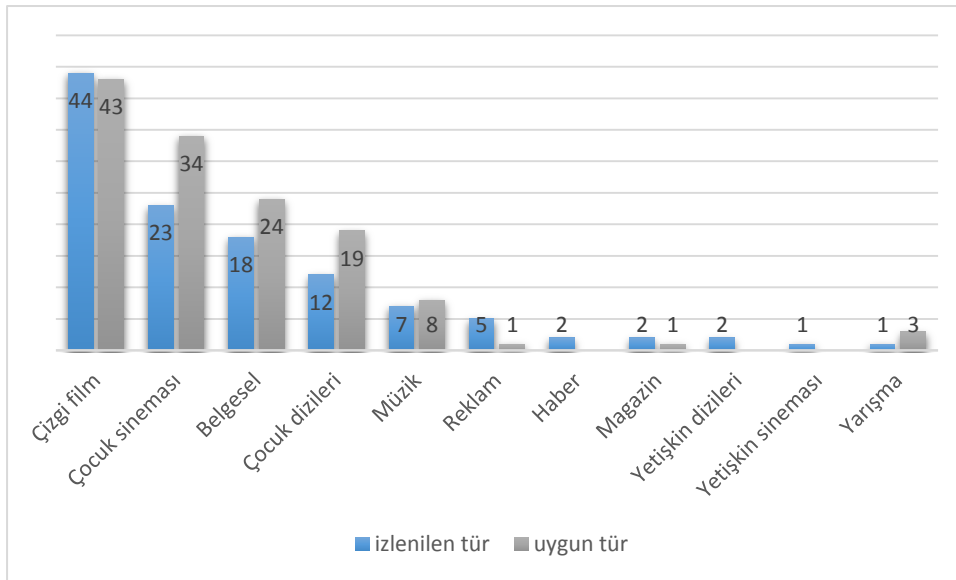
Anababalara uygulanan anketin 13. maddesinde kendilerinden çocukları için uygun olarak nitelendirdikleri program türlerini birden fazla olabilecek şekilde belirtmeleri istenmiştir. Veri analizi bir anababa hariç hepsinin yine çizgi filmi çocukları için uygun tür olarak nitelendirdiğini göstermektedir. Bu sonuç gerek öğretmenler gerekse anababalar için çizgi film türünün içeriğinden bağımsız uygun tür olarak kabul edildiğine işaret etmektedir. Tablo 7 de anababaların çocuklarının izlemesi için uygun olarak belirttikleri türler ve belirten anababa sayısı sunulmaktadır. Buna göre katılımcı anababaların yarısından fazlası çizgi film, çocuk sineması, belgesel ve çocuk dizisi türlerini çocuklarının izlemesi için uygun tür olarak nitelendirmiştir. Belirtilen diğer türler ve belirten anababa sayısı tabloda verilmekle beraber en dikkat çeken magazin türünün uygun tür olarak nitelendirilmiş olmasıdır. Bu nedenle bunu ifade eden anababanın detayları analiz edilmiştir. Bu cevabın sahibinin 35 yaş üstü, lise mezunu bir anne olduğu ve kendi bilgi ve becerisini de orta düzey olarak belirttiği görülmektedir. Bu bilgilere dayanarak magazin türünün uygun tür olarak belirtilmesi bilgi ve beceri düzeyinin yeterli olmamasından kaynaklı olabilir.

Tablo 7

Anababaların Çocukları İçin Uygun Buldukları Televizyon Program Türleri

Televizyon program türü	f
Çizgi film	43
Çocuk sineması	34
Belgesel	24
Çocuk dizileri	19
Müzik	8
Yarışma programları	3
Reklam	1
Magazin	1

Yukarıda da belirtildiği gibi anababalara uygulanan anketin 10. Maddesi ile anababalardan çocuklarının izlediği program türleri öğrenilmiş, 13. Maddesi ile de çocuklarının izlemesine uygun olarak nitelendirdikleri program türleri belirlenmiştir. Bu iki verinin karşılaştırılması Şekil 3' de sunulmaktadır. Buna göre anababaların çocuklarının izlediği ve izlemesi için uygun bulduğu televizyon program türleri karşılaştırıldığında en çok belirtilenden en az belirtilene doğru sıralamanın çok benzer olduğunu ancak haber, yetişkin dizisi ve sinemasının uygun olan türler içinde hiçbir anababa tarafından belirtilmediği ortaya çıkmıştır.

Şekil 3. Anababalara göre çocuklarının izlediği ve izlemesi için uygun bulduğu televizyon program türleri karşılaştırması.

Anababalara uygulanan anketin analizinin bir sonucu da anababaların çocuklarının izlediği televizyon programı türüne müdahale edip etmediklerine

ilişkin olmuştur. Buna göre 25'i müdahale ettiğini, 12' si kısmen müdahale ettiğini, yedisi ise müdahale etmediğini ifade etmiştir. Müdahale ettiğini belirten 25 anababanın müdahale yöntemini belirtmeleri istenmiştir. Müdahale yöntemlerinden birden fazla belirtebilecekleri bilindiğinden çoğu anababa çocuklarını uyararak ve yaşına uygun olduğunu düşündüğü programları izleterek müdahale ettiği görülmüştür. Tablo 8' de katılımcı anababalar tarafından ifade edilen tüm müdahale yöntemleri ile bu müdahale türünü belirten anababa sayısı verilmiştir.

Tablo 8

Anababaların Çocuklarının İzledikleri Programa Müdahale Yöntemleri

Müdahale yöntemleri	f
Uyarmak	21
Yaşına uygun olduğunu düşündüğüm programı izletmek	18
Çocuk televizyon kanallarını izletmek	14
Uzlaşmacı tartışmak	8
Yasaklayıcı kural koymak	7

Bu müdahale yöntemleri ankette sıralanmış ve bir de “diğer (lütfen yazınız)” maddesi verilmiştir. Bu nedenle anketteki bazı müdahale yöntemlerinin anababaların hiç kullanmadığı ama okuduklarında ideali işaretlemek istemiş olabilecekleri de göz ardı edilmemelidir. Bunun yanı sıra anababalara uygulanan ankette bir sonraki alt başlıkta bulguları sunulan televizyon izleme süresine ilişkinde aynı durum söz konusudur.

Anababalara uygulanan ankette çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin hangi program türünü izlemesinin uygun olduğu konusunda kendilerinin yeterliliğini “yeterli,” “orta,” “yetersiz” düzeylerinden biriyle değerlendirmeleri istenmiştir. Yeterlilik belirleme sorusunu anababalardan biri boş bırakmış, 27 anababa bu soruya kendisini “yeterli” olarak, 16'sı ise “orta” olarak cevap vermiştir.

Okul öncesi çocukların izlediği televizyon program türü mevcut duruma ilişkin doküman analizi. Program geliştirme uzmanının görüşmede belirttiği RTÜK bu çalışmanın doküman analizi kapsamında ele alınan kaynaklardan biridir ve doküman olarak RTÜK internet sitesi www.rtuk.gov.tr incelenmiştir. Doküman analizi sonuçları sitenin ana sayfasında görünür bir şekilde “Medya Okuryazarlığı” bölümü bulunmakta ve bu bölüme giriş yapıldığında Şekil 4 de görüntüsü paylaşılan www.medyaokuryazarligi.gov.tr adresli siteye

ulaşılmaktadır. Bunun yanı sıra hemen her bölümde “Veliler,” “Öğretmenler” ve “Öğrenciler” bölümleri vardır. Ayrıca aynı ana sayfada Şekil 5 de ekran görüntüsü verilen RTÜK Çocuk bölümü de bulunmakta ve bu bölüme giriş yapıldığında direkt ziyaret edilebilecek olan www.rtuk.cocuk.gov.tr adresine yönlendirilme olmaktadır. Ancak incelenen her üç sitede de okul öncesi öğretmenlerine, anababalarına ve çocuklarına yönelik içerikler bulunmamaktadır. Aslında bu sitelerde bulunan açıklamalarda okul öncesi ya da ilkokul çocukları gibi kademe bilgileri ile ayrıştırıcı tanımlamalar sık yer almamakta sadece “çocuk” sözcüğü kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra doküman analizi kapsamında derinlemesine incelenen bu sitelerde en küçük 7 yaşın yazılı olarak ifade edildiği görülmektedir. Bu sonuçlar okul öncesi öğretmenlerinin ve anababalarının okul öncesi çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin televizyon program türü bakımından yararlanabileceği en uyarlanabilir ya da kullanılabilir olan içeriğin akıllı işaretler olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda medya okuryazarlığı sitesinden alınan içerik Şekil 6 da sunulmaktadır. Akıllı işaretlerle ilgili broşürün bir bölümü öğretmenlerin ve ailelerin işaretleri çocuklarına açıklayabilmelerine yöneliktir.

! https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/menu_goster.php?Guid=B7AA7732-1593-4832-BDE5-D76E64C2A5FA&MenuId=2

Ana Sayfa Medya Okuryazarlığı Araştırmalar Proje Yayınlar Galeri Arşiv Basında Medya Okuryazarlığı Faydalı Linkler İletişim Q

Medya Okuryazarlığı Nedir?

ANA SAYFA / Medya Okuryazarlığı

11.10.2016 9,282 - A +

f t p

Medya Okuryazarlığı Nedir?

Medya okuryazarlığı; yaygın kabul gören tanımıyla, çeşitli türden (görsel, işitsel, basılı, vb.) medya mesajlarına erişebilme, erişilen medyaları eleştirel bakış açısıyla çözümlenip değerlendirebilme ve kendi medya iletilerini üretebilme becerisidir.

Medyanın çocukların fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olduğu ileri sürülmektedir. Yapılan araştırmalar özellikle çocukların hayatlarında medyanın zaman ve mekân olarak yerinin artmakta olduğunu göstermektedir. Öte yandan medya iletilerinin kendine özgü yapısının, dilinin ve uygulamalarının olduğu ve bunların sürekli değişmekte, gelişmekte olduğu da aşîkârdır. Bireylerin bu mecraları daha verimli kullanmaları ve bunu yaparken maruz kalınabilecek bazı riskler karşısında farkındalık geliştirebilmeleri için, medya iletileri ve yöntemleri konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla bu durum, çocukların medya konusunda eğitim almalarının önemini ve verilecek eğitimin de mütemediyen güncellenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Alandaki öncü ülkelerde sürdürülen bu çalışmalar, "medya okuryazarlığı" eğitimi olarak adlandırılmaktadır.

Etiketler: Medya Okuryazarlığı Nedir, medya mesajları, erişebilme, çözümlenme, değerlendirme, üretme

YETİŞKİNLER

ÖĞRETMENLER

ÖĞRENCİLER

Şekil 4. Medya okuryazarlığı internet sitesi ekran görüntüsü.

Kaynak: RTÜK (2016a) www.medyaokuryazarligi.gov.tr (22.12.2018)

Şekil 5. RTÜK çocuk sitesi ana sayfa ekran görüntüsü.
Kaynak: RTÜK (2018a) www.rtukcocuk.gov.tr (22.12.2018)

Şekil 6. RTÜK/ Akıllı işaretler çocukları düşünür (Broşür).
Kaynak: RTÜK (2018b)

https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/lib_yayin/5577DAE4-EC36-460F-9474-9021558BE91F.pdf (22.12.2018)

Doküman analizi kapsamında incelenen Milli Eğitim Bakanlığı'nın internet sitesinden "Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7 veya 8. Sınıflar)" (MEB, 2018) incelenmiştir. Ortaokullar 7. veya 8. Sınıflar için seçmeli ders olan Medya Okuryazarlığı dersinin öğretim programı dışında bakanlık sitesinde okul öncesi ve ilkokul için özelleştirilmiş bir doküman olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca ortaokullar için olan bu dersin öğretim programı bu araştırmanın soruları odak alınarak incelenmiş dolayısıyla okul öncesi anababaları, öğretmenleri için televizyon program türü, televizyon izleme süresi, izlenen televizyon programlarının etkilerinin izlenmesi ve değerlendirmesi boyutlarında çocukların televizyon ile uygun ve doğru etkileşim içinde olmaları açısından yararlanabilecekleri bir bölüm pratikte olmadığına işaret edilmektedir. Öğretim programının içeriğinde MEB öğretim programlarının derslerin hepsi için geçerli amaçları, perspektifi, değerlerimiz, yetkinlikler, ölçme değerlendirme yaklaşımı, bireysel gelişim ve öğretim programları bulunmaktadır. Bu sayılanlar MEB tüm öğretim programları için ortak ve geçerli bilgilerdir. Aynı programda medya okuryazarlığı dersi öğretim programı özel amaçları ile başlayan ve derse özgü kazanımları da içeren içerikle devam etmektedir. Bir öğretim programında bulunması gereken unsurları kapsamaktadır. Ancak bu çalışma da okul öncesi dönem odaklı araştırma sorularından özellikle olması gereken durumla ilgili bilgiye doğal olarak ulaşılammıştır. Mevcut duruma ilişkin bulgu ise MEB sitesinde sadece 7. ve 8. Sınıflara yönelik medya okuryazarlığı için yararlanılabileceğidir.

Olması gereken durum.

Okul öncesi çocukların izlediği televizyon program türü olması gereken duruma ilişkin öğretmen görüşleri. Veri analizi sonuçları görüşülen altı okul öncesi öğretmenin hepsinin okul öncesi öğretmenlerinin medya okuryazarlığı kapsamında öğrencilerinin televizyon kullanımına ilişkin izledikleri program türü açısından yapması gerekenler hakkında çeşitli görüşler sunduklarını ortaya koymaktadır. Analiz sonucuna göre bu önerilerden birisi iki okul öncesi öğretmeni tarafından belirtilmiş olan okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerini izlemeleri uygun olan ve olmayan televizyon programı türleri hakkında bilgilendirmeleri şeklindedir.

Analiz sonucuna göre diğer bir öneri de uygun televizyon program türlerinin sınıf içinde kullanılmasıdır. Bunu belirten iki öğretmen sınıf içinde kendilerinin çizgi

film ve eğitici kısa videolar izlettiklerini bunun hep yapılmasının çocukta en azından doğru türü seçme alışkanlığı kazandırabileceğini varsaydıklarını söylemişlerdir.

Veri analizinin sonuçlarına göre bir diğer öneri okul öncesi öğretmenlerin öğrencilere televizyonda eğitici film, belgesel, çizgi film türlerini izlemelerini tavsiye etmeleridir. Bunun nasıl yapılacağı konusunda net bir görüş ortaya koymamakla birlikte bu önerinin görüşülen tüm öğretmenler tarafından dile getirildiği görülmüştür. Nasıl konusunda da genel olarak yine sohbet sırasında ya da konu televizyondan açıldığında bu türler önerilmelidir şeklinde bir görüş ortaya koymuşlardır.

Okul Öncesi öğretmenlerle yapılan görüşmenin 11. sorusu olan okul öncesi anababalarının çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin program türü açısından neler yapmalarının gerekli olduğu sorusuna cevapları analiz edildiğinde katılımcı tüm öğretmenlerin ortak bir önerisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu öneri anababaların kendi izlemeyi tercih ettikleri televizyon program türünü çocukları açısından değerlendirmeleri ve sonrasında izleme zamanını ayarlamalarıdır. Diğer bir ifade ile görüşülen okul öncesi öğretmenleri anababaların kendi izledikleri her programı çocuklarına uygunluğu açısından düşünerek onlarla birlikte ya da onların olmadığı zamanlarda izlemelerinin gerektiğini düşünmektedir. Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden doğrudan alıntılar şöyledir;

... çoğu velinin dizi izlediğini düşünüyorum. İzledikleri bu dizilerin hemen hepsi çocuklar için sakıncalı içerikte. İzledikleri her türde ve türün içeriğinde çocuklarına uygunluğu düşünmeliler. İzlemesinler diyemem ama çocuklar uyduğunda ya da evde olmadıklarında izleyebilirler. (OÖÖ2)

Ben de bir veliyim ve tür olarak büyükler için olan hiçbir türü izletmiyorum. Belki de izlediğim kanallardakiler uygun değildir. Ama diziler mesela hepsinin konusunda şiddet, kabalık var. Aileler de bir tür olarak değilse bile izledikleri her şeyi çocukları için düşünüp uygun değilse başka zaman izlesinler. Mesela ben çocuk uyuduktan sonra takip ettiğim dizileri internetten izliyorum. (OÖÖ3)

Okul öncesi çocukların izlediği televizyon program türü olması gereken duruma ilişkin uzman görüşleri. Uzmanların bazılarının okul öncesi öğretmenlerine anababalardan daha fazla görev düştüğü ifadeleri bulunmaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzman katılımcıları öğretmenlere bu konuda çok görev düştüğünü ve yapabileceklerinin olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Uzman RPD1 bu konuda şöyle demektedir;

Okul öncesi öğretmenlerinin çocuklar üzerinde velilerinden daha etkili olduğunu gözlemlediğim durumlar çok. Bu nedenle öğretmenler sınıfta direkt öğrenciye bu konuda dokunmalı. Örneğin okul öncesi öğretmenleri çocuk kanallarının mesai dışında da izlese, hatta zümre olduklarında kanalları paylaşırsalar daha kolay olur. Sonra biri çizgi film biri çocuk belgeseli olmak üzere iki program türü belirleseler. Sınıfta televizyondan o programı açıp iki güne bir izletseler. Belgesel türüne sempati kazandırırılar.

Bunun yanı sıra katılımcı rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanı uzmanları öğretmenlerin yapması gerekenlerden bağımsız olmamakla birlikte anababaların da öğretmenlerle işbirliği halinde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda RPD2 şunu söylemiştir “*Okul öncesi öğretmenin türle ilgili yapacağı eylemlerin takipçisi ve sürdürücüsü de anababalar olmalıdır. Eğer öğretmen tür olarak belgesel izletiyorsa, öneriyorsa bunun devamı evde olmalı.*”

Çalışmaya katılan Radyo televizyon ve sinema alanından iki uzman okul öncesi öğretmenlerinin iletişim alanındaki akademik yayınları takip etmeleri ve sınıflarına yansıtmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda uzman İLF1 görüşünü şöyle ifade etmiştir;

Okul öncesi öğretmenleri bizim alanın akademik yayınlarını takip etmelidirler. İzleyici kitlesi ile ilgili akademik alanda özellikle çocuklarla ilgili çalışan akademisyenler var. Özellikle de sizin bu sorularınız üzerinde güncel bilgiler sunuyorlar. Mesela televizyon program türleri hakkındaki istatistikler var. Bunlar bile doğrudan değilse de dolaylı besleyecektir farkındalık yaratacaktır. Program türlerinin neler olduğunun bilinmesi ve sınıfta telaffuzu bile çocuklarda fark yaratacaktır.

Okul öncesi eğitimi alanından uzmanlar da radyo televizyon ve sinema alanından uzmanların görüşüne benzer ancak alan olarak okul öncesi ve çocuk gelişimi alanlarındaki televizyon programları ile ilgili yapılan çalışmaları öğretmenlerin takip etmesi ve çocuk program türlerini öğrenerek işe başlamalarının gerekliliğini vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra yine iki uzman da çocuk kanallarını izlemelerinin de yapmaları gerekenlerden birisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda uzman ECE2,

“Aslında öğretmenler önce çocuk programlarının türlerini öğrenmeli. Böyle diyorum çünkü ben okul öncesi yüksek lisans mezunuyum ve çocuğum olana kadar çocuk deyince tek bir tür o da çizgi film aklıma gelirdi. Anne ve akademisyenlikle fark ettim ki çocuk kanallarında çizgi film yanında bilim programları, çocuk reklamları, çocuk haberleri, çocuk sinema kuşağı ve daha birçok tür var. Okul öncesi ve çocuk gelişimi alanında bu konularla ilgili çok makale var. Hem makaleleri hem de çocuk kanallarını izlemeliler.” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Okul öncesi eğitimi alan uzmanları anababaların çocuklarının izlediği televizyon programı türü açısından yapması gerekenler için de görüş belirtmişlerdir. Bu konuda anababaların da okul öncesi öğretmenlerine önerdikleri gibi çocuk kanallarındaki tüm türleri ve diğer kanallarda ki çizgi filmleri ve aile filmlerini izleyerek işe başlamalarını önermektedirler. Her iki uzmanda bu öneriyi yapmış ancak izleme sonucunda edindiklerini kullanmada farklı önerileri olmuştur. ECE2 *“Türleri gördükçe anababaların da çocuklarına önerebileceği tür sayısı artacaktır. Belki çocuklar için belgesel olduğunu öğrenecekler, belki çocuklar için haberler olduğunu ilk kez duyacaklar. Böylece birden çok türün çocuklar için olanını tercih ettirecekler.”* derken ECE1 *“İzledikçe çocuk televizyon modasını da öğrenecekler. Türlerin içerikleri hakkında bilgi sahibi olacaklar. Olmalılar. Ardından içeriklerini kendi çocuklarına etkisine bakarak o türü izlemesine izin verecek ya da vermeyeceklerdir.”* demiştir.

Veri analizi okul öncesi eğitimi uzmanları program türü konusunda akıllı işaretlerden hepsinin değilse de özellikle genel izleyici, 7+, şiddet/korku, olumsuz örnek işaretlerinin okul öncesi öğretmenleri ve anababalar tarafından okul öncesi

çocuklara tanıtılmasının da gerekli olduğunu belirttiklerini göstermektedir. Bu konuda ECE1 şunları ifade etmektedir;

Okul öncesi öğretmenleri bu işaretleri önce okuyarak kendisi öğrenip ardından okul öncesi öğrencilerine sınıf içinde sadece görselleri gösterip onların seviyesine uygun bir şekilde sözel olarak tanıtabilir. Sınıfa bir poster olarak bu işaretlerden genel izleyici, 7+, şiddet/korku, olumsuz örnek işaretlerini içerebilir.

Veri analizi okul öncesi çocukların izlediği televizyon program türü açısından program geliştirme uzmanının da görüş ve önerileri olduğunu göstermektedir. Program geliştirme uzmanı, anababaların RTÜK sitesi gibi güvenilir kaynaklardan çocukların izlediği televizyon program türü için önerileri ve uyarıları takip etmelerinin gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra okul öncesi çocuklarının izlemesi gereken türle ilgili olarak ihtiyaç analizi yapılmasının gerektiğini aşağıdaki gibi belirtmiştir;

Belki de program geliştirme uzmanı olduğum için ilk aklıma gelen ihtiyaç analizi yapılması oluyor. Buradan okul öncesi çocuklara hangi türe ihtiyacınız var gibi bir çıkarım olmasın tabii. Ama sadece uzmanlardan görüş alınacak bir ihtiyaç belirleme de olmasın. Demek istediğim okul öncesi çocukların ilgileri, hoşlanmaları gibi unsurların kendilerinden alınan bilgiler doğrultusunda ortaya koyulurken çocuk gelişimi, psikoloji, okul öncesi eğitim, medya, sosyoloji alanları başta olmak üzere -ve daha birçok alan da dâhil edilebilir- uzmanlardan alınacak verilerle bu yaş çocuğuna uygun ideal tür ve içerik belirlenmeli. Tabii belirli aralıklarla da güncellenmeli bu ihtiyaç analizi. Ardından da velilere, öğretmenlere medya kanalıyla bildirilmeli.

Okul Öncesi Çocukların Televizyon İzleme Süresi

Mevcut durum.

Okul öncesi çocukların televizyon izleme süresi mevcut duruma ilişkin öğretmenler görüşleri. Okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin televizyon izleme süreleri ile ilgili olarak mevcut durumla ilgili toplanan verilerin analizi okul öncesi öğretmenlerin süre konusunu çok vurguladıklarını göstermektedir. Bu konuda altı katılımcı okul öncesi öğretmenden dördü uygun

sürede televizyon izlemenin okul öncesi çocuklara en öncelikli kazandırılması gereken özellik olarak belirtmişlerdir. Öğretmen OÖÖ4 “*En öncelikli kazandırılması gereken özellik belirli bir süre olduğunu düşünüyorum.*” demiştir. Diğer bir öğretmen olan OÖÖ1’de süre ile ilgili “*Kesinlikle televizyonu yarım saatten fazla izlememeyi öğrenmeleri gerek. Aslında bunu okul öncesi çocuğun özellik olarak kazanıp uygulaması mümkün değil gibi ama ailenin müdahale etmesi şart.*” diyerek aile müdahalesine vurgu yapmıştır.

Görüşülen okul öncesi öğretmenlerin televizyon izleme süresi konusunda yaptıkları ile ilgili verdikleri cevapların analizi hepsinin süre konusunda hem doğrudan çocukları hem de anababalarını yönlendirmeye çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Öğretmenler öğrencilerine her gün en az bir kez televizyon izleme süresi konusunda uyarıda bulduklarını belirtmişlerdir. Ancak veri analizi bu uyarıya neden olacak bir durumun ortaya çıkmasının ardından yapıldığını göstermektedir. Bu konuda öğretmenlerden OÖÖ5 ve OÖÖ1 hemen her gün televizyonu uzun süre izlediklerinden kaynaklı bir sınıf problemi yaşadıklarını ve bu nedenle uyarıda bulduklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenlerin söylediklerinden doğrudan alıntılar şöyledir;

En sıkıntılı konu zaten televizyonu çok izlemeleri oluyor. Ya sabah okula geç kalıyor, ya okulda da televizyon izlemek istiyor, ya arkadaşına ne kadar çok televizyon izlediğini övünüyor daha bir sürü şey sayabilirim. Bunlar gibi bir şey mutlaka oluyor. Olunca da televizyonu az izlemeleri konusunda telkinde bulunuyorum. (OÖÖ1)

Televizyonu izleme ile ilgili en büyük sorunumuz bu süre. Çok izlediklerini sınıfta mutlaka belli ediyorlar. Arkadaşına anlatırken izlediğini söylediği programı duyuyorum. O program 1 saatten az sürmüyor biliyorum. Hemen uyarıyorum. (OÖÖ5)

Aynı konudaki cevapların analizi okul öncesi öğretmenlerin düşündükleri ideal süreleri de ortaya çıkarmaktadır. Öğretmenlerden ikisi günlük bir saat, ikisi yarım saat, biri 20 dakika biri de 15 dakika izlemelerini öğrencilerine ve ailelerine söylediklerini belirtmişlerdir.

Okul öncesi çocukların televizyon izleme süresi mevcut duruma ilişkin anababa görüşleri. Anababalara uygulanan ankette çocuklarının günlük ortalama

ne kadar süre televizyon izledikleri sorulmuş ve cevaplar analiz edilmiştir. Analiz sonuçları 18 anababanın 2 saat, 16 anababanın 1 saat, beş anababanın 3 saat ve üstü, dört anababanın 1 saatten az ve bir anababanın de 3 saat olarak belirttiğini ortaya koymaktadır. Bu belirtilen süreler anababanın eğitim durumu açısından bakıldığında lisans ve lise mezunu anababaların çocuklarının günlük ortalama televizyon izleme süresini çoğunun 2 saat olarak, yüksek lisans mezunlarının çoğunun 1 saat olarak belirttiği görülmektedir. Detaylı olarak Tablo 9'da sunulmaktadır.

Tablo 9

Anababaların Eğitim Durumları ve Çocuklarının İzledikleri Günlük Televizyon Süresi

Eğitim durumu	f
İlkokul	
3 saat ve üstü	1
Lisans	
2 saat	10
1 saat	7
3 saat ve üstü	2
1 saatten az	1
Lise	
2 saat	4
3 saat ve üstü	1
1 saat	1
Yüksek Lisans	
1 saat	8
2 saat	4
1 saatten az	3
3 saat ve üstü	1
3 saat	1
Genel Toplam	44

Anababalardan çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin televizyon izleme süresi açısından bilgi ve beceri yeterliliklerini değerlendirmeleri istendiğinde program türündeki değerlendirme sonuçlarıyla benzer şekilde hiçbir anababanın kendini yetersiz olarak değerlendirmedeği ortaya çıkmıştır. Anababalardan 23'ü kendini yeterli, 20'si orta düzeyde yeterli değerlendirmiş bir anababa ise değerlendirmemiştir.

Anababalardan anket yoluyla çocukları için uygun olarak nitelendirdikleri günlük ortalama televizyon izleme süresine ilişkin verilerin analizine bakıldığında ise 24 anababanın 1 saat, dokuz anababanın 1 saatten az, sekiz anababanın 2 saat ve 3 anababanın ise 3 saat olarak belirttiği görülmüştür. Anababaların mevcut durumda çocuklarının izledikleri süre ile uygun olarak nitelendirdikleri süreler karşılaştırıldığında çoğunluğun 2 saat izlerken anababaların çoğunun uygun süre olarak 1 saati belirttikleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra dikkat çekici bir sonuçta uygun süre olarak 3 saat ve üzeri olarak belirten üç anababanın olmasıdır. Bu anababalar hakkında toplanan veri detaylarına bakıldığında üçünün de 35 yaş ve üzeri baba, ikisinin yüksek lisans birinin lisans mezunu olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bu üç anababanın ikisinin mevcut durumda çocuklarının 3 saat ve üzeri televizyon izlediği birinin ise 3 saat izlediği; çocuklarının izlediği süreye müdahalelerinin ise ikisinin kısmen birinin ise müdahale etmediğini belirttiği ortaya çıkmıştır.

Veri analizi anababaların çocuklarının televizyon izleme süresine müdahale etme durumları ile ilgili olarak 31 anababanın müdahale ettiğini, yedisinin müdahale etmediğini ve altısının da kısmen müdahale ettiğini belirttiklerini göstermektedir. Müdahale etmediğini belirten anababalar hakkında toplanan veri detaylarına bakıldığında üçünün çocuklarının mevcutta izlediği günlük ortalama süre olarak 3 saat ve üstü, ikisinin 1 saat, birinin iki saat ve birinin de 1 saatten az olarak belirttiği görülmektedir.

Anababalardan çocuklarının televizyon izleme süresine müdahale yöntemlerini belirtmeleri istenmiş ve cevapları analiz edildiğinde program müdahalelerinde kullandıkları yöntem olarak en çok söylenen yöntem olan “uyarmak” süre müdahalesinde de en çok kullanılan yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Tablo 10 da görüldüğü gibi bu yöntem dışında en çok anababa tarafından söylenenden en az söylenene doğru yöntem sıralaması şöyledir; “uzlaşmacı tartışmak,” “televizyonu kapatmak,” “yasaklayıcı kural koymak,” “ödül olarak süre vermek,” “izlemeden önce izleyeceği süreyi söylemek,” “daha eğlenceli şeylere dikkat vermesi için yönlendirmek,” “dikkatini çekecek başka bir faaliyete yönlendirmek,” “televizyon açmamak”. Ancak program türünde yapılan açıklama burada da dikkate alınmalıdır. Yani anababaların sunulan müdahale yöntemlerinden işaretledikleri ve dolayısıyla anket yönteminin kısıtlılığı

çerçevesinde ideal olanı işaretleme eğiliminde de bulunabilecekleri göz ardı edilmemelidir.

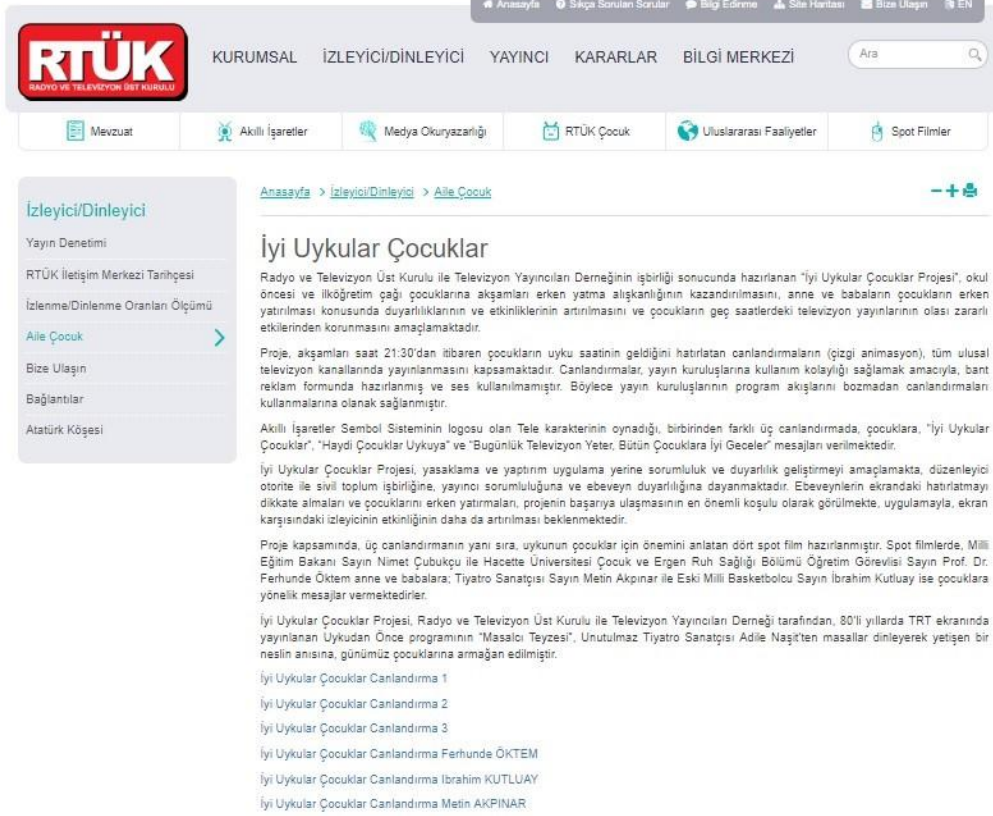
Tablo 10

Anababaların Çocuklarının İzledikleri Süreye Müdahale Yöntemleri

Müdahale yöntemleri	f
Uyarmak	26
Uzlaşmacı tartışmak	7
Televizyonu kapatmak	4
Yasaklayıcı kural koymak	4
Ödül olarak süre vererek	3
İzlemeden önce izleyeceği süreyi söylemek	1
Daha eğlenceli şeylere dikkat vermesi için yönlendiriyorum	1
Dikkatini çekecek başka bir faaliyete yönlendirmek	1
Televizyon açmamak	1

Okul öncesi çocukların televizyon izleme süresi mevcut duruma ilişkin doküman analizi. Doküman analizi kapsamında incelenen RTÜK internet sayfası, medya okuryazarlığı ve RTÜK çocuk sayfalarının analizi direkt okul öncesi çocuklara yönelik süre ile ilgili bir yönlendirme yapılamasa da RTÜK'ün kullanılabilir içerikler hazırladığını göstermektedir. “Haydi Çocuklar Uykuya” canlandırmasını içeren Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayıncıları Derneğinin işbirliği sonucunda hazırlanan “İyi Uykular Çocuklar Projesi” hakkında ekran görüntüsü Şekil 7 de sunulmaktadır. Bu şekilden de anlaşılacağı gibi çocuklara, “İyi Uykular Çocuklar”, “Haydi Çocuklar Uykuya” ve “Bugünlük Televizyon Yeter, Bütün Çocuklara İyi Geceler” mesajlarını içeren üç canlandırma ve uykunun çocuklar için önemini anlatan dört spot film bulunmaktadır.

Bu spot filmlerde çocuklara yönelik mesajlar vermektedirler. Bu toplamda yedi içerikten anababalara yönelik olanlar anababalar ve öğretmenler tarafından, diğer altı içerik okul öncesi öğretmenleri tarafından sınıflarda aileler tarafından evde izletilebilir niteliktedir.

İzleyici/Dinleyici

Yayın Denetimi

RTÜK İletişim Merkezi Tanıhçesi

İzlenme/Dinlenme Oranları Ölçümü

Aile Çocuk

Bize Ulaşın

Bağlantılar

Atatürk Köşesi

[Anasayfa](#) > [İzleyici/Dinleyici](#) > [Aile Çocuk](#)

İyi Uykular Çocuklar

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayınları Derneğinin işbirliği sonucunda hazırlanan "İyi Uykular Çocuklar Projesi", okul öncesi ve ilköğretim çağı çocuklarına akşamları erken yatma alışkanlığının kazandırılmasını, anne ve babaların çocukların erken yatırılması konusunda duyarlılıklarının ve etkinliklerinin artırılmasını ve çocukların geç saatlerdeki televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden korunmasını amaçlamaktadır.

Proje, akşamları saat 21:30'dan itibaren çocukların uyku saatinin geldiğini hatırlatan canlandırmaların (çizgi animasyon), tüm ulusal televizyon kanallarında yayınlanmasını kapsamaktadır. Canlandırmalar, yayın kuruluşlarına kullanım kolaylığı sağlamak amacıyla, bant reklam formunda hazırlanmış ve ses kullanılmamıştır. Böylece yayın kuruluşlarının program akışlarını bozmadan canlandırmaları kullanmalarına olanak sağlanmıştır.

Akıllı İşaretler Sembol Sisteminin logosu olan Tele karakterinin oynadığı, birbirinden farklı üç canlandırmada, çocuklara, "İyi Uykular Çocuklar", "Haydi Çocuklar Uykuya" ve "Bugünkü Televizyon Yeter, Bütün Çocuklara İyi Geceleler" mesajları verilmektedir.

İyi Uykular Çocuklar Projesi, yasaklama ve yaptırım uygulama yerine sorumluluk ve duyarlılık geliştirmeyi amaçlamakta, düzenleyici otorite ile sivil toplum işbirliğine, yayıncı sorumluluğuna ve ebeveyn duyarlılığına dayanmaktadır. Ebeveynlerin ekrandaki hatırlatmayı dikkate almaları ve çocuklarını erken yatırmaları, projenin başarıya ulaşmasının en önemli koşulu olarak görülmekte, uygulamayla, ekran karşısındaki izleyicinin etkinliğinin daha da artırılması beklenmektedir.

Proje kapsamında, üç canlandırmanın yanı sıra, uykunun çocuklar için önemini anlatan dört spot film hazırlanmıştır. Spot filmlerde, Milli Eğitim Bakanı Sayın Nimet Çubukçu ile Hacettepe Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Bölümü Öğretim Görevlisi Sayın Prof. Dr. Ferhunde Öktem anne ve babalara; Tiyatro Sanatçısı Sayın Metin Akpınar ile Eski Milli Basketbolcu Sayın İbrahim Kutluay ise çocuklara yönelik mesajlar vermektedirler.

İyi Uykular Çocuklar Projesi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile Televizyon Yayınları Derneği tarafından, 80'li yıllarda TRT ekranında yayınlanan Uykudan Önce programının "Masalı Teyzesi", Unutulmaz Tiyatro Sanatçısı Adile Naşit'ten mesajlar dinleyerek yetişen bir neslin anısına, günümüz çocuklarına armağan edilmiştir.

[İyi Uykular Çocuklar Canlandırma 1](#)

[İyi Uykular Çocuklar Canlandırma 2](#)

[İyi Uykular Çocuklar Canlandırma 3](#)

[İyi Uykular Çocuklar Canlandırma Ferhunde ÖKTEM](#)

[İyi Uykular Çocuklar Canlandırma İbrahim KUTLUAY](#)

[İyi Uykular Çocuklar Canlandırma Metin AKPINAR](#)

Şekil 7. "İyi Uykular Çocuklar" projesi sayfası ekran görüntüsü.

Kaynak: RTÜK (2018c) <https://www.rtuk.gov.tr/aile-cocuk/3704/5265/iyi-uykular-cocuklar.html> (24.12.2018)

Diğer yandan veri analizi şunu da göstermektedir ki bu spotlarda günlük ortalama televizyon izleme süresi değil televizyon izlemek yerine uyuma vaktinin geldiğinin belirtildiği üzerine mesajlar verilmektedir.

Olması gereken durum.

Okul öncesi çocukların televizyon izleme süresi olması gereken duruma ilişkin öğretmen görüşleri. Okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin televizyon izleme süresi açısından okul öncesi öğretmenlerinin yapmaları gerekenler hakkında görüşülen öğretmenlerin hepsi sürenin sınırlandırılmasını ve bu sınır konusunda hem öğretmenlerin hem de anababaların ortak davranmalarını vurgulamışlardır. Belirlenen süre ile ilgili olarak nasıl davranılmalı ve ne yapılmalı şeklinde soru detaylandırıldığında öğretmenlerden ikisi okul öncesi çocuklarının günlük ne kadar süre televizyon izlemeleri

gerektiğinin bakanlıklardan bazıları tarafından belirlenebileceği ve bunun medyadan duyurulmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Böylece tüm okul öncesi öğretmenlerinin bu konuda hem öğrencileri hem de anababaları daha rahat yönlendirebilir görüşündedirler. Bu kapsamda öğretmen OOÖ3 “... *Milli Eğitim Bakanlığı okul öncesi çocukları için bir öneride bulunsa tüm okul öncesi öğretmenleri bu konuda yapacağımız yönlendirmelerde ve etkinliklerde arkamızda bir güç hissederiz. Belki Sağlık Bakanlığı da olabilir.*” demiştir.

Okul öncesi çocukların televizyon izleme süresi olması gereken duruma ilişkin uzman görüşleri. Veri analizi sonuçlarına göre okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin televizyon izleme süresine yönelik olarak okul öncesi öğretmenlerinin ve anababaların yapabilecekleri konusunda uzmanlardan çeşitli görüşler gelmiştir. Bu görüşlerin analizi rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanlarının okul deneyimlerine dayanarak öğretmenlerin en sık dile getirdikleri konunun televizyon izleme süresi olduğunu belirttikleri görülmüştür. Bu sonuç bu çalışmada katılımcı olan öğretmenlerin de vurguladığı ve yakındığı konu olarak ortaya çıkan televizyon izleme süresi ile tutarlıdır. Diğer yandan veri analizi görüşülen öğretmenlerin bu konuyu sorun olarak dile getirdikleri ve genellikle çözümü evde ve ailede olabileceği şeklindeki baskın düşüncelerine karşın görüşülen rehberlik ve psikolojik danışma uzmanları sınıf içinde öğretmenlerin etkin yapabilecekleri etkinlikler olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda uzman RPD1;

Okul öncesi öğretmenleri dâhil hemen hemen tüm öğretmenler öğrencilerin televizyon izleme süresinden yakınıyorlar. Çözümü ailede görüyorlar. Oysa sınıf içinde ve sınıf dışında öğretmen kontrollü etkinlikler olabilir. Mesela öğretmen sınıfı ile süre konusunda bir anlaşma yapar. Anlaşmada belirtilen sürenin takibi için bir çizelge oluşturulur. Evde bu çizelgeyi resimle tamamlar. Ne kadar uyabiliyor ne kadar uyamıyor üzerinde öğretmeni ile tartışabilir. Ama hepsinden önce öğretmen izleme süresindeki sınır konusunda çocukları ikna etmeli. Bunun için de bizden yardım alabilirler ya da kamu spotu gibi çarpıcı poster kullanabilirler. demiştir.

Aynı konuda radyo televizyon ve sinema alanından görüşülen uzmanlar da uzman RPD1'in ifade ettiği kamu spotlarına vurgu yapmış ve bu spotların sınıf

içinde öğretmenler, evde aile tarafından kullanılmasının etkili olacağına dikkat çekmişlerdir. Bu konuda uzman İLF1 öncelikle kamu spotunu şöyle tanımlamıştır;

Kamu spotları bir reklam türüdür aslında. Bu bakımdan reklamlarla aynı özelliklere sahip olup amacı bir ürünün tanıtımı ve pazarlaması değil toplumun yararına bir nevi tanıtım ve tanıtılan hakkında bilgi vererek doğru davranışa yönlendiren kısa zamanda amacına ulaşmayı hedefleyen görsel ve işitsel içerik bütünüdür.

Tanımın ardından kamu spotlarının kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde RTÜK tarafından devlet ve özel kanallarda zorunlu yayın olarak yayınlandığını belirtmiştir. Doğrudan medya okuryazarlığı ile ilgili uyarılar ve bazı çalışmaların bulunduğunu ancak özel olarak okul öncesi medya okuryazarlığı için olup olmadığını bilmediğini de eklemiştir. Bunları belirttikten sonra

...İşte bu noktada okul öncesi öğretmenleri RTÜK'ün internet sayfasını incelemeli ve okul öncesi çocukları için televizyon izleme süresine yönelik uygun kamu spotları bulmalılar. Eğer yoksa bu durumda en azından belirli bir saatten sonra kanallarda saat 21.30 da ekrana gelen "Haydi Çocuklar Uykuya" canlandırması sınıf ortamında tanıtılabilir. Buradan televizyon uygun izleme süresi öğretilir. şeklinde okul öncesi öğretmenlerinin yapabileceklerini belirtmiştir.

Diğer uzman İLF2 de kamu spotlarının ve mevcutta RTÜK'ün sunduğu imkânlardan okul öncesi öğretmenlerinin yararlanabileceğini ifade etmekte ve "... Yani medya okuryazarlığını yine medya ile çözmeliler." diye eklemektedir. Görüşülen radyo televizyon ve sinema alan uzmanları aynı konuda anababaların da spotları izlemeleri ve paylarına düşen bilgiyi edinmeleri en azından spota uymalarının bile büyük bir katkısı olacağını belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan program geliştirme ve öğretim alanından uzman da süre ile ilgili olarak radyo televizyon ve sinema alan uzmanlarına benzer şekilde RTÜK'ün, kamu spotlarının hem okul öncesi öğretmenleri hem de anababalar tarafından etkili şekilde kullanılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Bu kapsamda RTÜK'ün internet sayfasına dikkat çekmiştir.

RTÜK'ün internet sitesi o kadar iyi bir kaynak ki ama okul öncesi öğretmenlerin ve ailelerin bu siteyi gerektiği gibi kullanmadıklarını

düşünüyorum. Direkt “okul öncesi” yazması ya da söylemesi gerekmiyor akıllı işaretler var, kamu spotları var, veliler için bilgiler var. Bunlardan süre ile ilgili olan kısımları kaynak olarak kullanabilirler. (PG)

Okul Öncesi alan uzmanlarından ECE2 de bu konuda kamu spotlarında ki boşluğa vurgu yapmıştır. Bu konuda şunları ifade etmektedir;

... kamu spotlarının etkililiğini düşünüyorum. Uyku vaktinin geldiğini televizyondan ileten bu spotlar yayını da kesmeden uyarıyı veriyor ve etkili oluyor. Sadece çocuklara değil ailelere de çocuklarının yatacağı vakti belirtiyor. Ancak günlük ortalama izleme süresi ile ilgili de uyarı olmalı. Yine benzer şekilde gün içinde ekranın köşesinde bugünlük X süreni tamamladıysan şunları yapabilirsin diyebilir mesela.

Bunun yanı sıra veri analizi okul öncesi alan uzmanlarının hem öğretmenler hem de anababaların yapması gerekenler ile ilgili yöntemler belirtmişlerdir. Bunlardan birisi anababalardan çoğunun söylediği “uyarmanın” aksine sadece birinin söylediği dikkatini başka bir faaliyete yönlendirmenin ya da eğlenceli başka bir şeye dikkatini vermesine yönlendirme yöntemlerinin kullanılmasının gerekliliğine işaret etmişlerdir. Bu konuda şunları ifade etmişlerdir;

Sürede netleştikten sonra ki 1 saati aşmamalı. Uyarmak yetmez ki bu çoğu veli tarafından kullanılan yöntemdir ve etkisi azdır. Bunun yerine kendisinin televizyonu bırakmasını sağlayacak bir etkinlik ortaya konulmalı ve dikkati çekilmelidir. (ECE1)

Aslında çocuklar için televizyon programı türleri için önerdiğim çocuk kanallarının izlenmesini ideal süreyi belirlemek için hem veliler hem de öğretmenler için yine öneriyorum. Bir çizgi film ortalama kaç dakika, bir çocuk filmi kaç dakika. Bunları takip edersek ideale ulaşabiliriz. Çünkü televizyoncular dikkat sürelerinin dışına çıkmazlar ve bilgisiz değiller. İdeal olarak 1 saati zaten geçmiyorlar. Sonrasında da veliler evde 1 saati aşmayan bir izleme sonunda çocuğa kapamalarını söyleyerek ya da tamam bitti süre diyerek olumsuz bir atmosfer oluşturmak yerine haydi oyun oynayalım ya da boyama yapalım gibi çocuğunun yapmaktan hoşlandığı başka ve eğitici bir seçenek sunmalı. (ECE2)

Okul Öncesi Çocukların İzlediği Televizyon Programının Etkilerini Değerlendirme

Mevcut durum.

Okul öncesi çocukların izlediği televizyon programının etkilerini değerlendirme mevcut duruma ilişkin öğretmen görüşleri. Okul öncesi çocuklarının televizyonda izledikleri programların üzerlerindeki etkilerini değerlendirmeye ilişkin okul öncesi öğretmenlerin yaptıklarıyla ilgili veri analizi öğretmenlerin gözlem yaptıklarını ve sohbet ettiklerini belirttiklerini ortaya koymaktadır. Bir öğretmen bu konuda hiçbir şey yapmadığını belirtirken diğer tüm öğretmenler çocukların izledikleri televizyon programlarının üzerlerindeki etkilerini açıkça gösterdiğini ve bu şekilde değerlendirmiş olduklarını vurgulamışlardır. Öğretmenlerden ikisi özellikle dikkat eksikliği olduğunu gözlemledikleri öğrencilerin bu sorununun arkasında televizyon izlemenin olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen OÖÖ4 bu konuda ne izlendiğinin önemi olmadığını belirtmiş ve eklemiştir;

...Dikkat eksikliği olan öğrencilerimin hepsinin ortak bir özelliği olduğunu yıllarca gördüm. Televizyon. İster doğru ister yanlış program izlesin hiç fark etmiyor. Fark ettiğimde aileyle konuşuyorum. Evde nasıl diye soruyorum. Hep televizyon izliyor diyorlar. Ne izliyor diyorum düzgün çizgi filmler diyorlar. Böyle değerlendirebiliyorum.

Öğretmenlerden ikisi değerlendirmelerinde gözlemlerinden edindikleri bilgilere örnek olarak şiddet eğilimi ya da doğrudan şiddet uygulayan çocukları vermiştir. Bu konuda öğretmen OÖÖ6 *“Televizyonun etkilerini rutin gözlemlerimden değerlendiriyorum. Mesela çocuk şiddete yatkınlığı bir anda artıyorsa ya da arkadaşını dövüyorsa biraz konuştuğumda şiddetli bir çizgi film izlediği ortaya çıkabiliyor.”*

Veri analizi sonuçlarına göre bir öğretmen çocukların izledikleri televizyon programının üzerlerindeki etkilerini değerlendirmeye ilgili anababalara yönelik hiçbir şey yapmadığını belirtmiştir. Diğer beş öğretmen ise anababalara önerilerde bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu önerileri veli toplantılarında ya da bireysel görüşmelerde yaptıklarını belirtmişlerdir. Öneri olarak ailelerin çocuklarının izlediğini onlarla izlemelerini, akıllı işaretlere göre uygun olmayanları

izletmemelerini, televizyon izledikten sonra davranışlarında değişiklik olup olmadığını gözlemlenmelerini ifade ettiklerini vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra veri analizi sonucu göstermektedir ki öğretmenler tür konusunda olduğu gibi etkileri değerlendirme konusunda da öğrencilerine yönelik özel bir uygulama yapmamakta kendiliğinden ortam oluştuğunda değerlendirmektedirler. Bu konuda görüş bildiren beş öğretmen de belirli bir zaman ve planlı bir değerlendirme olup olmadığı sorusu kendilerine yöneltildiğinde öğretmen OÖÖ3 “...Maalesef öyle özel bir zaman ya da ders saati ayıramıyorum planlı değil ama genelde gün içinde bir şekilde konu oluyor.” demiştir. Aynı konuda öğretmen OÖÖ1 “...Öyle ayrı bir zaman ya da etkinlik yok ama ailelerle bu konuya hemen her bir araya geldiğimizde değiniyoruz.” demiştir.

Okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programının etkilerini değerlendirme mevcut duruma ilişkin anababa görüşleri. Anababalara uygulanan ankette çocuklarının izlediği televizyon programlarının üzerlerindeki etkisini değerlendirip değerlendirmedikleri sorulmuştur. Verdikleri cevaplara göre 29 anababa değerlendirdiğini, yedi anababa kısmen değerlendirdiğini, beş anababa değerlendirmedini belirtmiş üç anababa ise soruyu cevaplamamıştır.

Anababalara uygulanan anketin bir diğer maddesinde çocuklarının izlediği televizyon programının üzerlerindeki etkisini değerlendirmek için kullandıkları yöntemleri verilenler içinden birden fazlasını işaretleyebilecekleri ifade edilerek belirtmeleri istenmiştir. Bu maddeye verdikleri cevapların analizi en çok kullanılan yöntemlerin, “birlikte izlemek,” “programı izledikten sonra üzerine sohbet etmek,” “yeni sözcük kullanma, tavır ve tutum değişikliği olduğunda nedenini sormak,” “çizdiği resimleri incelemek” olduğunu göstermektedir. Ayrıca Tablo 11 de görüldüğü gibi üç anababa izlediği programları internetten araştırma ve bir anababada uzman bir psikoloğun yazmış olduğu kitabı takip ettiğini değerlendirme yöntemi olarak belirtmiştir.

Tablo 11

Anababaların Çocuklarının İzlediklerinin Etkilerini Değerlendirme Yöntemleri

İzleme ve değerlendirme yöntemleri	f
Birlikte izlemek	34
Programı izledikten sonra üzerine sohbet etmek	21
Yeni sözcük kullanma, tavır ve tutum değişikliği olduğunda nedenini sormak	21
Çizdiği resimleri incelemek	14
İzlediği programları internetten araştırmak	3
Uzman bir psikoloğun çizgi filmler üzerine bir kitabını takip ediyorum	1

Anababalara bu değerlendirme için bilgi ve becerilerinin yeterliliği sorulduğunda ise anababalardan 20'si kendini yeterli, 20'si orta düzeyde yeterli ve üçü yetersiz olarak belirtmiş bir anababa ise cevapsız bırakmıştır.

Olması gereken durum.

Okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programının etkilerini değerlendirme olması gereken duruma ilişkin öğretmen görüşleri. İzledikleri televizyon programlarının okul öncesi çocuklarının üzerlerindeki etkileri değerlendirme ile ilgili olarak okul öncesi öğretmenlerinin neler yapması gerektiği hakkında görüşülen okul öncesi öğretmenlerinin çoğu bunun evde ve ailede gerçekleştirilmesinin daha uygun olabileceğini belirtmişlerdir. Dört öğretmen çocukların televizyon kullanımlarının okuldan çok evde olduğunu bu nedenle bu konuda okul öncesi öğretmenlerinin yapması gerekenlerin çok olmadığını belirtmişlerdir. İki öğretmen ise anababalara çocuklarını değerlendirmeleri konusunda uyarıda bulunulabileceğinin söylenmesinin bir farkındalık yaratabileceğini söylemiştir. Bu öğretmenlerden birisi OÖÖ2;

“Aslında değerlendirme ile ilgili evde yapılacaklar olabilir. Derseniz ki öğretmen hiç mi bir şey yapamaz. O zaman derim ki veliye çocuklarının televizyonla etkileşimini izlemelerini ve değerlendirmelerini önerebiliriz. Bu bir farkındalık uyandırır. En kısa zamanda bunu soracağım.” Bu da yine çocuklar için yapılmış bir şeydir.” diye eklemiştir.

Okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programının etkilerini değerlendirme olması gereken duruma ilişkin uzman görüşleri. Uzmanlarla yapılan görüşmelerin analizi bu konuda hem öğretmenlerin hem de anababaların

yapabilecekleri olduğunda hem fikir olduklarını göstermektedir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanları kademededen bağımsız olarak izledikleri televizyon programının ocuk izleyicilerin üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesinin kolay olmadığını ancak imkânsız da olmadığını belirtmişlerdir. RPD1 “... gerek öğretmenler gerekse veliler zor da olsa değerlendirmeyi ğrenmeliler. Her ocuğun üzerindeki etkisi farklıdır. Ancak değerlendirilerek bu etki ortaya çıkarılabilir. Nasıl kısmında ğretmen ve veli işbirliği içinde bir yol belirlemeli ve ulaştıkları sonuçları birbirleri ile paylaşmalılar.” demiştir. RPD2 de benzer noktaları vurgulamakla birlikte değerlendirme sonuçlarının etkili ve verimli kullanılmasının önemini vurgulamıştir. Bu vurguda değerlendirmenin sonucunda çocuğun olumsuz ya da olumlu etkilendiği sonuçlarından birisine ulaşmanın değerlendirmenin amacı olmaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca RPD2 şunu da eklemiştir; “... olumlu ya da olumsuz etkilendiğinin belirlenmesi değerlendirme sürecinin sondan bir önceki aşaması olmalı. Sonrasında etki olumsuzsa tedbir alınmalı. Bu tedbirler türde de sürede de kısıtlamaları içerebilir.”

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alan uzmanlarına çok benzer bir görüşte görüşülen program geliştirme uzmanından gelmiştir. Program geliştirme uzmanı okul öncesi çocukların anababalarının ve ğretmenlerinin değerlendirme konusunda seminerlerle desteklenebileceğini ardından yöntemleri kullanabileceklerini ama en önemli kısmın elde edilen değerlendirme sonuçlarının sonra ne yapılacağının iyi bilinmesi gerektiğini belirtmiştir.

Okul öncesi eğitimi alanından görüşülen uzmanlar da okul öncesi dönem çocuklarının değerlendirilmesinin her türlü alanda rehberlikle yapılabileceğini vurgulamışlardır. Bu uzmanlardan birisi bu rehberliğin MEB ve RTÜK işbirliği ile bir kılavuz oluşturularak yapılabileceğini belirtmiştir. Diğer uzman ise bu rehberliğin ilk aşamasının okul öncesi öğretmenlere sağlanması ardından da öğretmenlerin anababalara rehber olmasının sağlıklı olacağını söylemiştir. Yöntemin nasıl olmasını düşündüğü sorusuna ise öğretmenlere eğitici eğitimi gibi bir eğitim olabileceğini bu eğitimi de medya ve ocuk üzerine çalışan akademisyenlerin verebileceğini belirtmiştir.

Radyo televizyon ve sinema alanından görüşülen uzmanların her ikisi de bu konunun eğitim alanı kapsamında olduğunu belirterek olması gereken duruma ilişkin görüş bildirmemişlerdir.

Okul Öncesi Çocukların Medya Okuryazarlığı ve Televizyon Kullanımına İlişkin Genel Öneriler

Buraya kadar bulgular medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin “izledikleri televizyon program türü,” “televizyon izleme süresi,” “izledikleri televizyon programının etkilerini değerlendirme” açılarından “mevcut durum” ve “olması gereken durum” alt başlıkları altında sunulmuştur. Bu bölümde ise belirtilen üç açıdan herhangi birine odaklanma yerine katılımcıların okul öncesi çocukların medya okuryazarlığı ve televizyon kullanımına ilişkin genel önerilerine ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Bu kapsamda veri analizi sonuçlarına dayanarak ilk olarak katılımcıların çoğunun ortak önerilerine bakıldığında şunlar sıralanabilir; (1) okul öncesi çocuklara yönelik medya okuryazarlığı eğitiminde televizyonun araç olarak kullanılması, (2) okul öncesi çocukların medya okuryazarlığı ve televizyon kullanımına ilişkin okul öncesi öğretmenleri ve anababalarının etkin kullanılabileceği kurumsal internet sitelerinin düzenlenmesi, (3) okul öncesi programına okul öncesi çocukları için medya okuryazarlığının eklenmesi.

Katılımcılardan üç okul öncesi öğretmeni, rehberlik ve psikolojik danışma alanından bir uzman, radyo televizyon ve sinema alanından iki uzman, program geliştirme ve öğretim uzmanı ve altı anababa televizyonun araç olarak kullanılarak medya okuryazarlığı kapsamında çocukların eğitilmesini önermişlerdir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden bu öneriyi işaret eden doğrudan alıntılar şöyledir;

Evet biz öğretmenlerin ve velilerin yapacakları, yönlendirmeleri önemli. Ancak en önemlisi de çocukların kendileri. En çok televizyon izlediklerine göre televizyondan onları eğitebiliriz. Hem hangi türler onlara uygun, hem ne kadar süre izlemeleri konusunda mesajlar iletilebilir. (OÖÖ2)

Medya okuryazarlığı diye ders koyamayacağımıza göre televizyondan en çok izledikleri programların arasına reklam gibi mesajlar girebilir. (OÖÖ1)

Veri analizi aynı önerinin biraz daha geniş hedef kitle için radyo televizyon ve sinema alanından olan iki uzmanın da yaptığını göstermektedir. Radyo

televizyon ve sinema alanı uzmanları sadece çocukların kendileri için değil anababaları ve öğretmenleri için de spotların RTÜK tarafından zorunlu yayın olarak yayınlanmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda İLF2 “*Televizyonun kendisini spotlarla okul öncesi medya okuryazarlığı kapsamında televizyon kullanımı için kullanabiliriz. Çocuklar için spotlar hatta programlar RTÜK tarafından çocuk kanallarında zorunlu tutulurken öğretmen ve veliler için de prime time programların arasında yayınlatılabilir.*” İLF1 de benzer görüşü ifade etmiş ve RTÜK’ün aynı anda tüm kanallarda en azından ulusal kanallarda zorunlu yayınlatabileceğini böylece herkese ulaşılabileceğini eklemiştir.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanından RPD1 de kendisinin önerisini bir ütopya olarak değerlendirmiş ve olması gerekenin bu olduğunu vurgulamıştır;

Düşünsenize en azından çocuk kanalları bilinçli bir sorumlulukla ya da ülkemizde çocuk kanalı açabilmek için zorunlu bir koşul olarak medya okuryazarlığı kapsamında her programlarının önüne ve sonuna etkinlik koysa. Mesela bir çizgi filmi yayınladığında ardından bir sunucu çıkarak çizgi filmde geçen olayları etkinlik gibi sorgulamalarını sağlasa ya da bir çocuk sineması öncesinde yine bir sunucu çıkarak çocuklara velilere seslense süresi şu kadar ve çocuklarınız bugünlük izleme sürelerini tamamlamadıysa bu filmle tamamlayacaklar.

Anababalara uygulanan ankette anababalardan medya okuryazarlığı kapsamında çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin birisi “diğer (lütfen yazınız)” uyarısı ile açık uçlu olmak üzere altı hazır istek/öneri sunulmuş ve isteklerini işaretlemeleri istenmiştir. Altı öneriden istedikleri ile sonuçlar bu bölümde ileri paragraflarda sunulacaktır. Ancak buradaki diğer kısmını dolduran az sayıdaki anababadan altısının televizyonun medya okuryazarlığı için bir araç olması yönünde istekler geldiği ortaya çıkmıştır. Bu anababalardan bazılarının yazdıklarından doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir;

Aslında televizyonun kendisi en iyi araç bizim için de öğretmenler için de çocuklarımız içinde. Medya okuryazarlığı programı olabilir. (V3)

Televizyonda ki tartışma programlarında okul öncesi çocukları için neler yapabiliriz anlatılabilir. (V37)

Televizyonun kendisinden asıl bunları öğrenmeliyiz. Programlarda bize ne yapacağımızı anlatabilirler.(V29)

Veri analizi sonuçlarının işaret ettiği bir ortak öneri de daha önce belirtildiği gibi okul öncesi öğretmenleri ve anababaları açısından etkin kullanılacak kurumsal internet sitelerinin düzenlenmesidir. Bu konuda katılımcı okul öncesi eğitimi uzmanlarının ikisi de RTÜK başta olmak üzere MEB'in ve Sağlık Bakanlığının okul öncesi çocuklar için medya okuryazarlığı kapsamında televizyon kullanımına ilişkin anababalar ve öğretmenlerin alması gereken önlemler ve yapması gerekenler için internet sayfalarında bölüm açabileceklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde radyo televizyon ve sinema alanından katılımcı iki uzman da RTÜK'ün internet sitesinden işlevsel ve kolay ulaşılabilir içeriğin yayınlanmasını önermişlerdir. Anababaların önerilerinde diğer katılımcılar gibi doğrudan RTÜK ya da bakanlık ismi verilmemekle birlikte üç tanesinin okul öncesi çocuklarının televizyon kullanımı için anababaların, çocukların ve öğretmenlerin ortak yararlanabileceği bir internet sitesi olmasını önerdikleri ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda anababalardan biri *“Elimizden telefonlarımız düşmüyor yani internet. Bu konuda iyi bir site olsa takip ederiz.”* (V13) demiştir. Bir diğeri *“Instagram, facebook gibi yerlerden çocuk eğitimi ile ilgili birçok şey öğreniyorum ama hiç televizyonla ilgili neler yapabileceğimi görmedim. Belki ben bilmiyorum ama bununla ilgili bir internet sitesi olabilir.”* (V23) demiştir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanından katılımcı uzmanlar ile dört öğretmen de özellikle RTÜK sitesinden bilgilendirici ve etkin kullanılacak düzenlemelerin gerekliliğini belirtmişlerdir.

Veri analizi sonuçlarına göre çoğu katılımcı tarafından belirtilen üçüncü öneri okul öncesi eğitim programına okul öncesi çocukları için medya okuryazarlığının dahil edilmesidir. Bu konuda veri analizi sonuçları dört öğretmenin, program geliştirme uzmanının, rehberlik ve psikolojik danışmanlardan birinin ve okul öncesi eğitimi uzmanlarından birinin okul öncesi eğitim müfredatına medya okuryazarlığının bölüm olarak ve dolayısıyla da belirli net bir sürenin de haftalık programa dâhil edilmesini önerdiklerini göstermektedir. Bu öneriyi okul öncesi öğretmenlerinden biri şöyle ifade etmiştir; *“Okul öncesinde medya okuryazarlığı müfredatımıza doğrudan eklenebilir. Elbette bu ekleme okul öncesi dönem çocuklarının bilişsel gelişim süreçlerine uygun olarak yapılmalıdır.”* (OÖÖ6) Çalışmanın katılımcılarından program geliştirme uzmanı da şunları söylemektedir;

İçinde bulunduğumuz çağda medya okuryazarlığının gerekliliği uzun zamandan beri ihtiyaç olarak araştırma sonuçlarıyla belirtilmektedir. Bu ihtiyaç ülkemizde ilkokul sonrası kademelerde medya okuryazarlığı dersi öğretim programı geliştirilerek ve ders olarak programlarına eklenerek karşılanmaya çalışılmaktadır. Ancak fark etmeliyiz ki bu ihtiyaç 7'den 70'e hepimiz için. Hal böyle olunca okul öncesi dönem için de medya okuryazarlığı programı geliştirilmeli ve haftalık programlarında yer almalıdır.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanından uzman RPD2 de benzer şekilde ve öğretmenler ile ailelere kılavuzluk edebileceği vurgusu ile okul öncesinde medya okuryazarlığının program ve ders olarak geliştirilmesini şu sözlerle önermektedir;

... Aslında müfredatlar öğretmenlere de kılavuzluk ediyor. Bu nedenle okul öncesi medya okuryazarlığı programı geliştirilirse olumlu etkisi sadece okul öncesi çocuklarına değil öğretmenlerine de olacaktır. Dahası öğretmenler aracılığıyla velilere de kılavuz olacaktır.

Veri analizi bu içeriğin programa nasıl dâhil edileceği konusunda okul öncesi eğitimi alanından bir uzmanın programa bütünleşmiş edilebileceğini önerdiğini göstermektedir. ECE1 *"Bildiğiniz gibi bizim Okul Öncesi Eğitimi programında dersler yoktur. Bu nedenle medya okuryazarlığı dersi yerine medya okuryazarlığı ders içeriğinin programımızda kazanımlara, öğrenme merkezlerine, aile katılımı etkinliklerine bütünleştirilmesi gerekli diye düşünüyorum."* demiştir.

Anababalara uygulanan anketin 14. Maddesinde anababalardan kendilerine sunulan altı öneri ve bir de açık uçlu "diğer (lütfen yazınız)" kısımla çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin istediklerini birden fazla olabilecek şekilde belirtmeleri istenmiştir. Açık uçlu kısma sadece dokuz anababa yazmış ve yazdıklarının analiz sonuçları bu bölümün önceki paragraflarında sunulmuştur. Bu maddedeki işaretlemeleri analiz edildiğinde ise yarıdan fazla anababanın "okulu ya da öğretmeni tarafından çocuğuma eğitim verilmesi" önerisi en çok istenen olarak ortaya çıkmıştır. İkinci en çok istenen öneri "RTÜK tarafından akıllı işaretler vb. uygulamaların okul öncesi dönemi kapsar şekilde yeniden düzenlenmesi" olmuştur. Anababaların kendilerinin bu konuda bilgi ve becerileri edinmesine ya da

artırılmasına yönelik önerilerden biri olan “Velilere yönelik seminerlerin düzenlenmesi” ise üçüncü en çok istenen öneri olmuştur. Tablo 12’ de görüldüğü gibi anababaların isteklerinin çoğu kendilerinin dışında öğretmenler, kurumlarla ilişkili önerilerde yoğunlaşırken az sayıda anababanın doğrudan kendilerinin bilgi ve becerilerini geliştirici önerileri istemişlerdir.

Tablo 12

Anababaların Öneri İstekleri

Öneriler	f
	2
Okulu ya da öğretmeni tarafından çocuğuma eğitim verilmesi	4
RTÜK tarafından akıllı işaretler vb. uygulamaların okul öncesi dönemi kapsar şekilde yeniden düzenlenmesi	1
	7
	1
Velilere yönelik seminerlerin düzenlenmesi	5
Okul ya da öğretmen tarafından broşür hazırlanması	6
Okul ya da öğretmen tarafından çocuğun evde izleyebileceği tv programlarının listesi vb. içeriği olan aylık bülten hazırlanması	6
Okul tarafından broşür hazırlanması	5

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın problemi olan “Medya okuryazarlığı kapsamında, anababa ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların izledikleri televizyon programının türü, televizyon izleme süresi ve izledikleri programların etkilerini değerlendirme açılarından televizyon kullanımına ilişkin mevcut ve olması gereken durum hakkında görüşleri nelerdir?” sorusunun araştırmanın bulgularına dayanan cevapları ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmaktadır.

Bu bölüm dört alt başlıktan oluşmaktadır; “Okul Öncesi Çocukların İzledikleri Televizyon Program Türüne İlişkin Sonuçlar ve Tartışma,” “Okul Öncesi Çocukların Televizyon İzleme Süresine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma,” “Okul Öncesi Çocukların Televizyonda İzledikleri Programın Etkilerini Değerlendirmeye İlişkin Sonuçlar ve Tartışma” ve “Öneriler.”

Okul Öncesi Çocukların İzledikleri Televizyon Program Türüne İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu başlık altında medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi öğrencilerinin televizyon kullanımına ilişkin mevcut durumda izledikleri ve izlemeleri uygun olan televizyon program türü, anababaların ve okul öncesi öğretmenlerinin program türüne yönelik mevcutta neler yaptıkları ile yapmaları gerekenlerin neler olduğuna yönelik bulgulara dayalı sonuçlar ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmaktadır.

Araştırma bulguları okul öncesi öğretmenleri ve anababa görüşleri doğrultusunda okul öncesi çocuklarının izledikleri program türünün ilk sırasında çizgi film olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra anababaların çocuklarının izlemesi için uygun buldukları televizyon program türünde de ilk sırayı yine çizgi film türü almıştır. Bu sonucu destekler şekilde Cesur ve Paker (2007) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları da çizgi filmin çocukların televizyonda seyretmekten en çok hoşlandıkları tür olarak ilk sırada olduğunu göstermektedir. Bu sonucu destekler nitelikte Yıldırım’ın (2008) yaptığı araştırmada da anababaların çocukların televizyonda en çok izlediği programlara ilişkin görüşleri incelenmiş ve benzer şekilde en fazla çizgi film söylenmiştir. Ayrıca, Buyurgan (2003) çocukların fantastik karakterleri ve onları izlemeyi sevdiklerini çünkü onlarla

heyecanlı zamanlar geçirdiklerini belirtmektedir. Buyurgan (2003) bu karakterlerin genelde uçan, hızlı koşan, insanlara iyilikte bulunan ve genelde kazanan karakterler olduğunu da eklemektedir. Bu açıklama da bu araştırma çizgi filmle ilgili olarak ulaşılan sonuçlara çizgi filmlerin içeriklerinde bulunan öğeler bakımından açıklık getirmektedir. Okul öncesi çocukların çizgi film izlemesiyle ilgili araştırma yapan Can (1995) da okul öncesi çocukların en çok izledikleri türün çizgi film olduğunu ve bunun sebebinin de görsel ve işitsel özelliklerinden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bunun yanı sıra anababaların evde çocukları oyalamak için ve öğretmenlerin de okul öncesi kurumlarda çocukları bir arada tutmak ve kontrolü rahat sağlamak için okul öncesi çocukların çizgi film izlemelerini teşvik ettiklerini belirtmektedir.

Bu araştırmanın bulgularına dayanan sonuçlarından birisi de katılımcı anababalardan bazılarına göre okul öncesi çocuklarının gerek izledikleri televizyon program türleri arasında yetişkin dizileri, yetişkin sinemasının bulunduğudır. Bu sonuca benzer şekilde Cesur ve Paker'in (2007) araştırmasında da çocukların televizyonda sadece çocuk dünyasına ilişkin programları takip etmedikleri bunun yanı sıra yetişkinler için olan dizi gibi türleri de tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Büyükbakkal'ın (2007) da belirttiği gibi günümüzde çocukların çoğu ailelerinin tercih ettiği programları izlemektedir. Çocukların yetişkinler için olan içeriklerin izleyicisi olmasının televizyonun çocuk ve yetişkin dünyası arasında olduğu varsayılan mesafeyi de ortadan kaldırdığını belirtmektedirler (Cesur ve Paker, 2007).

Araştırmanın anababaların okul öncesi çocuklarının izlemekte olduğu televizyon programına müdahalelerine ilişkin bulgularına dayanan sonuçlardan birisi de en fazla kullanılan müdahale türünün "uyarmak" ardından sırasıyla "yaşına uygun olduğunu düşündüğü programı izletmek," "çocuk kanallarını izletmek," "uzlaşmacı tartışmak," "yasaklayıcı kural koymak" olduğudur. Bu müdahale türlerinden "uzlaşmacı tartışmak" hariç diğerleri sınırlayıcı ve yasaklayıcı bir tavır içermektedir. Bu sonuç, Lepičnik Vodopivec'in (2011) medyanın modern yaşam tarzı üzerindeki etkisinden hareketle çocukların medya kullanımına yönelik eleştirdiği bir müdahale yaklaşımıdır. Lepičnik Vodopivec (2011) medyanın etkisini dikkate alarak çocukların medya kullanımlarını sınırlamanın veya yasaklamanın amacına ulaşmasını beklemenin imkânsız

olduğunu vurgulamaktadır. Çocukların medyayı seçmesinin, değerlendirmesinin, medyayı ve mesajlarını kullanmasının onlara okuma, yazma ve medya okuryazarlığı gibi beceri ve yetkinlikleri öğretmek, eleştirel okuyucular, izleyiciler, dinleyiciler olarak eğiterek ve kendi estetik algılarını geliştirme ve keskinleştirme fırsatı vererek sağlanabileceğini belirtmektedir. Diğer yandan Can (1995) da okul öncesi çocukların televizyon izledikleri saatlerde her türlü şiddet ve olumsuz içerik içeren filmlerin yayınlanmamasının gerektiğini ve bu konuda anababaların da çocuklarına bu tür yayınları izletmemeleri gerektiğini belirtmektedir. Bu araştırmanın anababaların müdahale yaklaşımlarına ilişkin sonuçlara benzer şekilde Yıldırım (2008) da araştırmasından anne ve babalardan görüşme yoluyla çocuklarının izlediği programları kontrol etme davranışlarını incelemiş ve şu görüşler ortaya çıkmıştır; televizyonu kapatma ya da dikkatini başka yöne çekme, saate göre izletme, programı önceden izleyerek seçim yapma, akıllı işaretlere göre kontrol, kanalı değiştirme, program türüne göre kontrol. Bunun yanı sıra televizyonu izlemediği için kontrol olmadığını ya da herhangi bir kontrol olmadığını da belirtenler olmuştur.

Araştırmanın uzman ve öğretmen katılımcı görüşleri doğrultusunda anababaların çocuklarının izledikleri program türü açısından yapabileceklerine ilişkin bulguların sonuçları da Lepičnik Vodopivec'in (2011) eleştirdiği yasaklayıcı yaklaşımları içermemektedir. Bunun yerine yetişkinlere yönelik kendi izledikleri televizyon program türlerini çocukları açısından değerlendirerek onlarla birlikte ya da ayrı izleme kararı almak, çocuk kanallarındaki tüm türleri diğer kanallarda ki çizgi filmleri ve aile filmlerini izlemeli türleri öğrenmeli ve uygun olanları izlemeleri için yönlendirmek, akıllı işaretlerden genel izleyici, 7+, şiddet/korku, olumsuz örnek işaretlerini çocuklarına tanıtmak, RTÜK sitesi gibi güvenilir kaynaklardan çocukların televizyon program türü için önerileri ve uyarıları takip etmek okul öncesi anababalarının çocuklarının televizyon program türüne ilişkin yapmaları gerekenler hakkındaki görüşlerin sonuçlarıdır.

Araştırmada sadece anababaların değil okul öncesi öğretmenlerin de okul öncesi çocuklarının izledikleri televizyon program türüne yönelik mevcutta neler yaptıkları katılımcı görüşleri ile incelenmiştir. Bulgulara göre sonuç okul öncesi öğretmenlerinin planlı etkinlikler ya da yönlendirmeler değil yeri geldikçe yaşlarına uygun türleri izlemeleri doğrultusunda konuştukları sonucudur. Oysa araştırmanın

bulgularına göre katılımcı uzmanlar okul öncesi öğretmenlerinin yapabilecekleri konusunda görüşleri bulunmaktadır. Bu bulgulara göre okul öncesi öğretmenlerinin bu konuda yapabileceklerine ilişkin sonuçlar şöyledir; öğrencilerini izlemeleri uygun olan televizyon program türleri hakkında bilgilendirmek, öğrencilerine eğitici kısa film, belgesel, çizgi film türlerini izlemelerini tavsiye etmek, konuyla ilgili akademik yayınları takip etmek ve öğrendiklerini sınıfa yansıtmak, öğrencilerine akıllı işaretlerden genel izleyici, 7+, şiddet/korku, olumsuz örnek işaretlerini tanıtmak. Bu araştırmanın sonucunda olduğu gibi okul öncesi öğretmenlerinin de yapabileceklerine dair Can (1995) okul öncesi kurumlarında okul öncesi öğretmenlerinin çocuklara olumsuz özellikler kazandırabilecek çizgi filmler izletmemeleri ve anababaları da bu konuda uyarmaları gerektiğini belirtmektedir.

Okul Öncesi Çocukların Televizyon İzleme Süresine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu başlık altında medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi öğrencilerinin televizyon kullanımına ilişkin mevcut durumda günlük ortalama ne kadar süre televizyon izledikleri ve izlemeleri uygun olan süreye ilişkin bulgular, anababaların ve okul öncesi öğretmenlerinin televizyon izleme süresine yönelik mevcutta neler yaptıkları ile yapmaları gerekenlerin neler olduğuna yönelik bulgulara dayalı sonuçlar ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre katılımcı anababaların çoğu çocuklarının günlük ortalama 1 ve 2 saat olarak televizyon izlemekte olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, Akkuş, Yılmaz, Şahinöz ve Sucaklı (2015) tarafından yapılan 3-60 ay arası 155 çocuğun ebeveynlerinden anket yoluyla toplanan verilerin analizi çocukların %52.2'si günde 2 saate kadar, %47, 7'sinin 2 saat ve üzeri televizyon izlediğini ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra 3-24 ay arası çocukların günlük ortalama 1, 05, 25-60 ay arası çocukların ortalama 2,9 saat televizyon izlediği tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir sonucu da katılımcı anababaların çoğu çocukları için uygun olarak nitelendirdikleri günlük televizyon izleme süresi 1 saati uygun bulmaktadır. Bunun yanı sıra çocuklarının televizyon izleme süresine çeşitli yöntemlerle müdahale ettikleri de araştırmanın sonuçlarındandır. Katılımcı anababaların cevaplarına göre en çok kullanılan müdahale yönteminden en az kullanana göre

sıralama şöyledir; “uzlaşmacı tartışmak,” “televizyonu kapatmak,” “yasaklayıcı kural koymak,” “ödül olarak süre vermek,” “izlemeden önce izleyeceği süreyi söylemek,” “daha eğlenceli şeylere dikkat vermesi için yönlendirmek,” “dikkatini çekecek başka faaliyetlere yönlendirmek,” “televizyon açmamak”. Bu müdahale yöntemleri kısmen de olsa Akkuş, Yılmaz, Şahinöz ve Sucaklı'nın (2015) okul öncesi çocukların televizyonla etkileşimine yönelik ebeveynlere buldukları önerilerle benzerlik göstermektedir. Televizyon izleme süresinin ve izlenen içeriğin kontrol edilmesini önermektedirler. Diğer bir önerileri de televizyonun çocuğu oyalama aracı olarak kullanılması aksine televizyon izleme sürelerinin azaltılması için çocuklarla kaliteli zaman geçirmeleri, işitsel ve görsel uyarıcılara ağırlık verilerek karşılıklı ilişki kurmalarıdır. Öztürk ve Karayağz (2007) da çocukların kontrolsüz televizyon izleme davranışlarının bilişsel, ruhsal, sosyal ve fiziksel gelişimleri üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini belirtmektedir. Bu sebeple ebeveynlerin çocuklarının üzerindeki bu olası etkileri en aza indirmek için televizyon izleme saatlerini sınırlandırmaları, izledikleri programları gözlemlenmeleri, televizyon dışında farklı etkinliklere yönlendirmeleri gerekmektedir (Öztürk ve Karayağz, 2007).

Ayrıca araştırmanın bulgularına göre anabaların okul öncesi çocuklarının televizyon izleme süresine ilişkin yapmaları gerekenler hakkında araştırmanın öğretmenlerinin ve uzman katılımcılarının görüşleri vardır. Bunlar sürenin sınırlandırılması, süre sınırı konusunda okul öncesi öğretmenlerle ortak hareket edilmesi, ilgili kamu spotlarının izlenmesi ve kullanılması, çocuğun dikkatinin televizyondan başka eğlenceli bir faaliyete yönlendirilmesidir.

Sonuçlardan birisi de katılımcı okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerinin günlük televizyon izleme ideal süresi için 15 dk ile 1 saat arasında değişen düşüncelere sahip olarak okul öncesi çocukların izledikleri televizyon süresinden şikâyet etmektedir. Ancak okul öncesi öğretmenlerinin mevcut durumda süre ile ilgili olarak yakınmalarına rağmen sadece bir durum olduğunda uyararak müdahale ettikleri de araştırmanın sonuçlarındandır. Oysa bu araştırmanın bir diğer sonucu da katılımcı uzmanların sadece anabaların değil okul öncesi öğretmenlerinin de okul öncesi çocukların televizyon izleme süresine ilişkin yapabileceklerinin bulunduğunu ve bunların neler olduğunu ifade etmeleridir. Katılımcı uzmanlara göre okul öncesi öğretmenleri de sürenin sınırlandırılması

konusunda anababalarla ortak hareket etmek, uygun izleme süresini çocuklarla ve anababalarla paylaşmak, sınıfı ile süre konusunda bir anlaşma yapmak, anlaşmada belirtilen sürenin takibi için bir çizelge oluşturmak, evde bu çizelgeyi resimle tamamlamalarını sağlamak, ne kadar uyabiliyor ne kadar uyamıyor üzerine tartışmak, kamu spotlarını kullanmak gibi sınıf içi etkinlikler yapmak.

Okul Öncesi Çocukların Televizyonda İzledikleri Programın Etkilerini Değerlendirmeye İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu başlık altında medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi öğrencilerinin televizyon kullanımına ilişkin televizyonda izledikleri programın etkilerinin anababaları ve öğretmenleri tarafından nasıl değerlendirildiğine ve nasıl değerlendirilmesi gerektiğine yönelik bulgulara dayalı sonuçlar ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre anababalar okul öncesi çocuklarının izledikleri televizyon programının üzerlerindeki etkilerini değerlendirmek için çeşitli yöntemler kullanmaktadırlar. Bu yöntemler en çok kullanılan en aza doğru şöyledir; “birlikte izlemek,” “izledikten sonra üzerine sohbet etmek,” “yeni sözcük kullanımı, tavır ve tutum değişikliği olduğunda nedenini sormak”, “çizdiği resimleri incelemek,” “kitaptan yararlanmak”. Bu yöntemlerden “birlikte izlemek” alanyazında da vurgulanan bir yöntemdir. Bu konuda Teletubbies ve Boohbah çocuk programlarının yaratıcısı, bir anne ve öğretmen olan Anne Wood (2004) ailelerin çocukları ile birlikte onların izledikleri programların izlenmesinin çocukları hakkında çok şey öğrenmek için iyi bir fırsat olduğunu belirtmektedir. Ona göre çocuğun programı izlerken verdiği tepkileri takip ederek onun hakkında çok fazla bilgi edinilebilir. İçağasıoğlu (2005) da bir dizi ile ilgili yaptığı araştırmanın sonuçlarından birisinin 9-11 yaş arası çocukların %42 sinin diziyi yalnız izledikleri olduğunu belirterek çocukların kontrolsüz televizyon izlemeleri sonucu televizyondan gelen tüm mesajlara maruz kalacaklarını ifade etmektedir.

Katılımcı okul öncesi öğretmenlerin ve uzmanların görüşleri doğrultusunda anababaların okul öncesi çocuklarının televizyonda izledikleri programın etkilerini değerlendirmelerine ilişkin neler yapabilecekleri de bu araştırmanın bulgularındandır. Bu bulgulara dayalı sonuçlar; anababaların çocuklarının izledikleri televizyon programının üzerlerindeki etkilerini değerlendirmeyi

öğrenmesi ve rehberlik alması, değerlendirmeye ilgili okul öncesi öğretmenleriyle işbirliği içinde olmasıdır.

Araştırmanın bulgularına göre okul öncesi öğretmenleri öğrencilerinin izledikleri televizyon programın üzerlerindeki etkilerini değerlendirmeye ilişkin gözlem yapmaktadır. Bunun yanı sıra konu bir şekilde çocukların izledikleri televizyon programlarına geldiğinde üzerinde sohbet etmektedirler. Ailelere veli toplantısında ya da bireysel görüşmelerde çocuklarının izledikleri programları izlemelerini, akıllı işaretleri dikkate almalarını, televizyon izledikten sonra davranış değişikliğini gözlemlenmelerini önermektedirler.

Çalışmanın bulgularına göre katılımcı öğretmen ve uzmanların görüşleri doğrultusunda okul öncesi öğretmenlerin öğrencilerinin izledikleri televizyon programlarının etkilerini değerlendirme açısından önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler okul öncesi öğretmenlerin bu değerlendirme hakkında rehberlik ve seminer almaları, anababaları çocuklarını değerlendirmeleri konusunda uyarmaları ve onlara rehber olmaları ve onlarla işbirliği içinde olmaları.

Öneriler

Bu kısımda araştırmanın bulguları ve sonuçları temel alınarak medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi dönem çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin öneriler yer almaktadır. Bu öneriler, “Uygulamaya Yönelik Öneriler” ve “Araştırmaya Yönelik Öneriler” olmak üzere iki alt başlıkta sunulmaktadır.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Okul öncesi öğretmenleri, anabalar ve çocuklar için MEB, RTÜK, Çocuk kanalları temsilcileri, akademisyenler ve diğer ilgili katılımcıların birlikte çalışarak medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi çocuklarının televizyon kullanımlarını iyileştirici girişimler başlatılabilir, rehber kitap ve broşürler, kamu spotları gibi medya aracılığıyla yaygınlaştırılabilir.
- Okul öncesi dönemi ve eğitimi kapsamında medya okuryazarlığı uygulamaya dönük etkin hale getirilebilir, okul öncesi eğitimi programına okul öncesi dönemde medya okuryazarlığı görünür bir şekilde dâhil edilebilir.

- RTÜK mevcut internet sitesini okul öncesi öğretmenlerinin, anabaların ve çocukların medya okuryazarlığı kapsamında televizyon kullanımlarına ilişkin olarak işlevsel kullanımı için güncellenebilir.
- Okul öncesi çocuklara yönelik medya okuryazarlığı kapsamında televizyon araç olarak kullanılabilir. Örneğin; RTÜK tarafından zorunlu yayınlanacak ya da aynı anda tüm kanallarda en azından ulusal kanallarda zorunlu yayınlanabilecek kamu spotları hazırlanarak yayınlanabilir.
- RTÜK tarafından akıllı işaretler vb. uygulamalar okul öncesi dönemi kapsar şekilde yeniden düzenlenebilir.
- Okul öncesi öğretmenleri ve anababaları için medya okuryazarlığı kapsamında çocuklarının televizyon kullanımını yönlendirme ve iyileştirme açısından etkin kullanılacak kurumsal (RTÜK başta olmak üzere MEB ve Sağlık Bakanlığı gibi) internet siteleri düzenlenebilir.
- Okul öncesi öğretmenleri, anababaları ve çocukları medya okuryazarlığı ve televizyon kullanımı hakkında seminerlerle bilinçlendirilebilir.

Gelecek Araştırmalar için Öneriler

- Okul öncesi öğretmenlerine medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin hizmetiçi eğitimler düzenlenebilir ve etkililiği araştırılabilir.
- Okul öncesi anababalarına medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin eğitimler düzenlenebilir ve etkililiği araştırılabilir.
- Okul öncesi eğitimde medya okuryazarlığı program geliştirme çalışmaları yapılabilir.
- Okul öncesi eğitimde medya okuryazarlığı uygulamaya yönelik etkinlik çalışmaları geliştirilebilir, uygulanabilir, etkililiği araştırılabilir.
- Medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi çocukların televizyon dışındaki diğer medya araçlarının kullanımına ilişkin benzer araştırmalar yapılabilir. Tüm medyalarından gelen sonuçlar birlikte değerlendirilerek kurumsal ve uygulama boyutu alana yansıtılabilir.

Kaynaklar

- Akbulut, N. (2001). Televizyon çocukları, *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi*, 11, 363-367.
- Akkuş, S. Y., Yılmaz, Y., Şahinöz, A., & Sucaklı, İ. A. (2015). *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 351-360.
- Akti, S. & Gürol, A. (2012). Determining the relationship between media literacy and social skills. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 64, 238-243.
- Altun, A. (2006). Okul öncesi, ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin görüşleri; Medya okuryazarlığı dersleri nasıl ilişkilendirilebilir? H. Yavuzer ve M. R. Şirin (Ed.), // 1. *Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi içinde* (s.59-82). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Altun, A. (2009). Eğitim bilim açısından seçmeli medya okuryazarlığı ders programına eleştirel bir bakış. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 97-109.
- Aydemir, S., & Demirkan, O. (2018). Gender-aware media literacy training: a needs analysis study for prospective teachers. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 13 (1), 6-30. doi: 10.29329/epasr.2018.137.1
- Buyurgan, S. (2003). Hayali kahramanların çocuk resimlerindeki rolü ve önemi. OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı.
- Büyükbakkal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İÜ. İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 31-44.
- Can, A. (1995). *Okulöncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine etkileri* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo – Televizyon Anabilim Dalı, İstanbul.
- Cesur, S., & Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.
- Çakır, H., Koçer M., & Aydın H. (2012). Medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan ilköğretim öğrencilerinin medya izleme davranışlarındaki farklılıkların belirlenmesi. *Selçuk İletişim*, 7(3), 42-54

- Çamurdan, A.D. (2007). Görsel medyanın çocuk sağlığına etkileri. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 16/2, 25-29.
- Deveci, H., & Çengelci, T. (2008). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından medya okur- yazarlığına bir bakış. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 25-43.
- Diegarten, A. K., Möckel, T., Nieding, G., & Ohler, P. (2017). The impact of media literacy on children's learning from films an dhypermedia. *Journal of Applied Development Psychology*, 48, 33 – 41.
- Efe, B. (2014). *Küresel medyada çocuk televizyonu yayıncılığı Türkiye'den bir örnek: Disney channel* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyon Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı İletişim Bilimleri Dalı, İstanbul.
- Elma, C., Kesten, A., Dicle, A. N., Mercan, E., Çinkır, Ş., Palavan, Ö. (2009). Medya okuryazarlığı dersinin okul müdürlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36.
- Erdoğan, F., Uysal, H. T., Altın, A., & Saki, E. (2015). Televizyon eğilimi, özdeşleşme ve medya okuryazarlığı kavramlarının ilişkilendirilmesi: ergenlik dönemindeki çocuklara yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 846-860.
- Flores-Koulis S. A., Deal, D., Losinger, J., & McCarthy, E. (2011). After the media literacy course: Three early childhood teachers look back. *Action in Teacher Education*, 33, 127–143, doi: 10.1080/01626620.2011.569308
- Hobbs, R. (1998). Medya okuryazarlığı hareketinde yedi büyük tartışma. (Bağlı, M. T, çev., 2004). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 122-140.
- Ivanovića, M. (2014). Development of media literacy – an important aspect of modern education. *Lumen Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 149, 43–442, doi: 10.1016/j.sbspro.2014.08.284
- Jusoff, K., & Sahimi, N. N. (2009). Television and media literacy in young children: issues and effects in early childhood. *International Education Studies*, 2(3), 151-157.

- Kalan, Ö. G. (2010) Medya okuryazarlığı ve okul öncesi çocuk: ebeveynlerin medya okuryazarlığı bilinci üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(39), 59–73.
- Karaduman, S. (2015). The role of critical media literacy in further development of consciousness of citizenship. *Inte Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 174, 3039 – 3043
- Karakoç, E. & Avcı İ. B. (2013). Medya okuryazarlığı dersini alan öğrencilerin televizyon izleme alışkanlıkları: cinsiyetler arası karşılaştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 139- 152.
- Kırbaş, A. (2019). Türkçe öğretmenlerinin medya okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi (Türkiye örnekleme). *EKEV Akademik Dergisi*, 23, 1-14.
- Kleinman, P. (2013). *Psiko 101 Psikolojinin Gerçekleri, Temel Öğeler, İstatistikler, Testler ve Daha Fazlası*. (Çev. Kaplan, H.). İstanbul: Okuyanuş.
- Kosic, M. (2018). Media literacy and for the net generation. *International Journal of Emotional Education*, 10(1), 68-88.
- Kurudayıoğlu M. & Tüzel, S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 283- 289.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2011). Some aspects of teaching media literacy to preschool children in Slovenia from a perception standpoint of teachers and parents. *Acta Didactica Napocensia*, 4, (2-3), 69–78.
- MEB (2018). Milli Eğitim Bakanlığı Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulları 7. Veya 8. Sınıf)
[http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20\(7%20ve%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f\).pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20(7%20ve%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f).pdf) adresinden erişilmiştir.
- Öztürk, C. & Karayağız, G. (2007). Çocuk ve televizyon. *Atatürk Üniversitesi Yüksekokulu Dergisi*, 10:2, 81-85.
- Patton, M. Q., (1987). *How to use qualitative methods in evaluation* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.

- Rantala, L. (2011). Finnish media literacy education policies and best practices in early childhood education and care since 2004. *The National Association for Media Literacy Education's Journal of Media Literacy Education*, 3:2, 123-133.
- RTÜK (2016a). Medya okuryazarlığı nedir? 03.06.2018 tarihinde https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/menu_goster.php?Guid=B7AA7732-15934B32-BDE5-D76E64C2A5FA&MenuId=2 adresinden erişilmiştir.
- RTÜK (2016b). Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Nedir? https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/menu_goster.php?Guid=E56CE034-6CEB-41AE-A12C-B618EBEA461B&MenuId=2 adresinden erişilmiştir.
- RTÜK (2018a). Çocuk sitesi. 22.12.2018 tarihinde www.rtukcocuk.gov.tr adresinden erişilmiştir.
- RTÜK (2018b). Akıllı işaretler. 22.12.2018 tarihinde https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/lib_yayin/5577DAE4-EC36-460F-9474-9021558BE91F.pdf (22.12.2018) adresinden erişilmiştir.
- RTÜK (2018c). İyi uykular çocuklar. 24.12.2018 tarihinde <https://www.rtuk.gov.tr/aile-cocuk/3704/5265/iyi-uykular-cocuklar.html> adresinden erişilmiştir.
- Selanik-Ay, T. & Duban, N. (2018). Media literacy from the eyes of children: an interdisciplinary approach. *Cypriot Journal of Educational Science*. 13(3), 372-387.
- Semiz, L. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin medya okuryazarlığı yeterlikleri ve medya okuryazarlığı dersini yürüten öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar* (Yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Rize.
- Serhat, B. (2006). *Televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi (Elazığ İli Örneği)* (Yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Elazığ.

- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research. Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, California: Sage.
- Şahin, Ç., & Tüzel, S. (2011). Medya dünyasının gerçek dünyayı yansıtırma düzeyinin öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda belirlenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 127-140.
- TDK. (2019). "Medya" tanımı <http://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Tully, M., & Vraga, E. K. (2018). Who experiences growth in news media literacy and why does it matter? Examining education, individual differences, and democratic outcomes. *Journalism & Mass Communication Educator*, 73(2), 167-181. doi: 10.1177/1077695817706572
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Yıldırım, E. (2008). *Çocuk ve televizyonda şiddet: 5 yaşındaki çocukların anne – babalarının televizyondaki şiddetin saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Wohlwend, K. E. (2017). Who gets to play? Access, popular media and participatory literacies. *Early Years*, 37(1), 62-76. doi.org/10.1080/09575146.2016.1219699
- Wood, A. (2004) How to find and maximize the educational benefits of the best children's television shows. *Scholastic Parent & Child*, 12(2), 44-48.

EK-A: Okul Öncesi Öğretmenleri ile Yapılacak Görüşme Formu

Görüşme Gönüllü Katılım Onay Formu

Merhaba ben Elif Türkün TEMİZ, Hacettepe Üniversitesinde yüksek lisans öğrencisiyim. Dr. Öğretim Üyesi Arif YILMAZ danışmanlığında “Ana Baba ve Eğitimcilerin Okul Öncesi Çocukların Televizyon Kullanımına İlişkin Görüşleri” adlı tez çalışmamı yürütmekteyim.

Çalışmamın amacı, medya okuryazarlığı kapsamında anababa ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların izledikleri televizyon program türü, televizyon izleme süresi ve izledikleri programların etkilerini değerlendirme açısından televizyon kullanımına ilişkin mevcut ve olması gereken durum hakkında görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Bu kapsamda bir okul öncesi öğretmeni olarak sizinle görüşmek, görüş ve düşünceleriniz yanı sıra önerilerinizi de almak istiyorum.

- Bu görüşmeye katılımınız gönüllülük esasındadır. Bana görüşme sürecinde söyleyeceğiniz tümü gizlidir. Verdiğiniz bilgiler araştırma kapsamında kullanılacaktır. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken görüşülen bireylerin isimleri rapora yansıtılmayacaktır.
- Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
- Görüşmeden sonra eklemek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz için istediğinizde verdiğim iletişim adreslerini kullanarak bana ulaşabilirsiniz.
- Bu araştırmaya katıldığınız için teşekkür ediyorum.

Tarih:

Katılımcı:

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Araştırmacı:

Adı, soyadı: Elif Türkün TEMİZ

Adres: Maya Okulları Oran Yerleşkesi ANKARA

Tel: 0 532 604 2407

e-posta:

İmza:

Okul Öncesi Öğretmenleri İle Yapılacak Görüşme Soruları

1. Ne kadar süredir okul öncesi öğretmenliği yapıyorsunuz?

Bir okul öncesi öğretmeni olarak medya okuryazarlığı kapsamında;

2. Okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin izledikleri televizyon program **türü** açısından hangi programları izlemeleri konusunda neler yapmaktasınız?

3. Çocukların televizyon izleme **süresi** konusunda neler yapmaktasınız?

4. Çocukların televizyonda izledikleri programların üzerlerinde ki etkileri **değerlendirme** açısından neler yapmaktasınız?

5. Medya okuryazarlığı kapsamında okul öncesi öğretmenlerinin çocukların televizyon kullanımına ilişkin (sizin yaptıklarınız dışında)

a. **tür** açısından hangi programları izlemeleri konusunda

b. ne kadar **süre** televizyon izlemeleri konusunda

c. izledikleri programların üzerlerindeki etkileri **değerlendirme** açısından neler yapmaları gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?

6. Bir önceki soruya verdiğiniz cevapları gerçekleştirilmesi için gereklilikler sizce nelerdir? (Örneğin bir ders eklenmesi, müfredata eklenmesi gibi.)

7. Medya okuryazarlığı kapsamında anababaların okul öncesi çocukların televizyon kullanımına ilişkin

a. **tür** açısından hangi programları izlemeleri konusunda

b. ne kadar **süre** televizyon izlemeleri konusunda

c. izledikleri programların üzerlerinde ki etkileri **değerlendirme** açısından neler yapmaları gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?

8. Medya okuryazarlığı kapsamında anababaların, çocuklarının televizyon kullanımına ilişkin program türü, izleme süresi ve etkilerinin değerlendirilmesi açısından sizinle paylaştıkları etkinlikler var mı? Neler? Siz bu etkinlikleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu konuda belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Bana zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

EK-B: Uzmanlar ile Yapılacak Görüşme Formu

Görüşme Gönüllü Katılım Onay Formu

Merhaba ben Elif Türkün TEMİZ, Hacettepe Üniversitesinde yüksek lisans öğrencisiyim. Dr. Öğretim Üyesi Arif YILMAZ danışmanlığında “Ana Baba ve Eğitimcilerin Okul Öncesi Çocukların Televizyon Kullanımına İlişkin Görüşleri” adlı tez çalışmamı yürütmekteyim.

Çalışmamın amacı, medya okuryazarlığı kapsamında anababa ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların izledikleri televizyon program türü, televizyon izleme süresi ve izledikleri programların etkilerini değerlendirme açısından televizyon kullanımına ilişkin mevcut ve olması gereken durum hakkında görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Bu kapsamda bir uzman/akademisyen/eğitimci olarak sizinle görüşmek, görüş ve düşünceleriniz yanı sıra önerilerinizi de almak istiyorum.

- Bu görüşmeye katılımınız gönüllülük esasındadır. Bana görüşme sürecinde söyleyeceğinizin tümü gizlidir. Verdiğiniz bilgiler araştırma kapsamında kullanılacaktır. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken görüşülen bireylerin isimleri rapora yansıtılmayacaktır.
- Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
- Görüşmeden sonra eklemek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz için istediğinizde verdiğim iletişim adreslerini kullanarak bana ulaşabilirsiniz.
- Bu araştırmaya katıldığınız için teşekkür ediyorum.
-

Tarih:

Katılımcı:

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Araştırmacı:

Adı, soyadı: Elif Türkün TEMİZ

Adres: Maya Okulları Oran Yerleşkesi ANKARA

Tel: 0 532 604 2407

e-posta:

İmza:

Akademisyen / Uzmanlar ile Yapılacak Görüşme Soruları

1. Akademisyenlik / uzmanlık alanınız nedir?
2. Yaşınız?
3. Mesleki deneyiminiz ne kadardır?
4. Okul öncesi öğrencilerinin televizyonda **tür** açısından hangi programları izlemeleri konusunda
  - a. Öğretmenleri neler yapmalıdır?
  - b. Anababaları neler yapmalıdır?
  - c. Diğer (MEB, RTÜK vb.)
5. Okul öncesi öğrencilerinin ne kadar **süre** televizyon izlemeleri konusunda
  - a. Öğretmenleri neler yapmalıdır?
  - b. Anababaları neler yapmalıdır?
  - c. Diğer (MEB, RTÜK vb.)
6. Okul öncesi öğrencilerinin televizyonda izledikleri programların üzerlerindeki etkileri **değerlendirme** açısından neler
  - a. Öğretmenleri neler yapmalıdır?
  - b. Anababaları neler yapmalıdır?
  - c. Diğer (MEB, RTÜK vb.)

Bu konuda belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Bana zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

EK-C: Anababa Anketi

Anababa Anketi Gönüllü Katılım Onay Formu

Merhaba ben Elif Türkün TEMİZ, Hacettepe Üniversitesinde yüksek lisans öğrencisiyim. Dr. Öğretim Üyesi Arif YILMAZ danışmanlığında “Ana Baba ve Eğitimcilerin Okul Öncesi Çocukların Televizyon Kullanımına İlişkin Görüşleri” adlı tez çalışmamı yürütmekteyim.

Merhaba ben Elif Türkün TEMİZ, Hacettepe Üniversitesinde yüksek lisans öğrencisiyim. Dr. Öğretim Üyesi Arif YILMAZ danışmanlığında “Ana Baba ve Eğitimcilerin Okul Öncesi Çocukların Televizyon Kullanımına İlişkin Görüşleri” adlı tez çalışmamı yürütmekteyim.

Çalışmamın amacı, medya okuryazarlığı kapsamında anababa ve eğitimcilerin okul öncesi çocukların izledikleri televizyon program türü, televizyon izleme süresi ve izledikleri programların etkilerini değerlendirme açısından televizyon kullanımına ilişkin mevcut ve olması gereken durum hakkında görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Bu kapsamda bir okul öncesi anababası olarak sizden bilgi, görüş ve düşüncelerinizi bunun yanı sıra önerilerinizi de almak istiyorum.

- Bu anketi doldurmanız gönüllülük esasındadır. Verdiğiniz bilgiler araştırma kapsamında kullanılacaktır. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken görüşülen bireylerin isimleri rapora yansıtılmayacaktır.
- Anket soruları dışında eklemek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz için istediğinizde verdiğim iletişim adreslerini kullanarak bana ulaşabilirsiniz.
- Bu araştırmaya katıldığınız için teşekkür ediyorum.

Tarih:

Katılımcı:

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Araştırmacı:

Adı, soyadı: Elif Türkün TEMİZ

Adres: Maya Okulları Oran Yerleşkesi ANKARA

Tel: 0 532 604 2407

e-posta:

İmza:

1. Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek
2. Yaşınız: ☐ 20 yaş ve altı ☐ 21-24 yaş ☐ 25-30 yaş ☐ 31-35 yaş ☐ 35 yaş ve üstü
3. Eğitim durumunuz: ☐ İlkokul ☐ Lise ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
4. Mesleğiniz: .....
5. Çocuk sayınız (yaşları ve cinsiyetleri): .....
5. Anketi doldurduğunuz çocuğunuzun yaşı ve cinsiyeti: .....
6. Çocuğunuz günlük ortalama ne kadar süre televizyon izlemektedir? ☐ 1 saatten az ☐ 1 saat ☐ 2 saat ☐ 3 saat ve üstü
7. Çocuğunuzun televizyon izleme süresine müdahale ediyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen

7. soruya Evet yanıtını işaretlediyseniz 8. soruyu cevaplayınız. Diğer yanıtları işaretlediyseniz 9. soruya geçiniz.

8.Çocuğunuzun televizyon izleme süresine müdahale yönteminiz (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz): ☐ Uyarmak ☐ Uzlaşmacı tartışmak ☐ Yasaklayıcı kural koymak ☐ Ödül olarak süre vererek ☐ Diğer (lütfen yazınız).....												
9. Çocuğunuz için uygun olarak nitelendirdiğiniz ortalama televizyon izleme süresi uygun: ☐ 1 saatten az ☐ 1 saat ☐ 2 saat ☐ 3 saat ve üstü Nedenini açıklayınız:												
10. Çocuğunuzun izlediği televizyon program türleri (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz): <table border="0"> <tr> <td>☐ Çizgi Film</td> <td>☐ Magazin</td> </tr> <tr> <td>☐ Yetişkin dizileri</td> <td>☐ Haber</td> </tr> <tr> <td>☐ Çocuk dizileri</td> <td>☐ Müzik</td> </tr> <tr> <td>☐ Yetişkin sineması</td> <td>☐ Reklam</td> </tr> <tr> <td>☐ Çocuk sineması</td> <td>☐ Diğer (lütfen yazınız).....</td> </tr> <tr> <td>☐ Belgesel</td> <td></td> </tr> </table>	☐ Çizgi Film	☐ Magazin	☐ Yetişkin dizileri	☐ Haber	☐ Çocuk dizileri	☐ Müzik	☐ Yetişkin sineması	☐ Reklam	☐ Çocuk sineması	☐ Diğer (lütfen yazınız).....	☐ Belgesel	
☐ Çizgi Film	☐ Magazin											
☐ Yetişkin dizileri	☐ Haber											
☐ Çocuk dizileri	☐ Müzik											
☐ Yetişkin sineması	☐ Reklam											
☐ Çocuk sineması	☐ Diğer (lütfen yazınız).....											
☐ Belgesel												
11. Çocuğunuzun izlediği televizyon program türüne müdahale ediyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kısmen												

11. soruya Evet yanıtını işaretlediyseniz 12. soruyu cevaplayınız. Diğer yanıtları işaretlediyseniz 13. soruya geçiniz.

12.Çocuğunuzun izlediği televizyon program türüne müdahale yönteminiz (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz): ☐ Uyarmak ☐ Uzlaşmacı tartışmak ☐ Yasaklayıcı kural koymak ☐ Ödül olarak istediği programı izletmek ☐ Yaşına uygun olduğunu düşündüğüm programı izletmek ☐ Çocuk televizyon kanallarını izletmek ☐ Diğer (lütfen yazınız).....
13. Çocuğunuz için uygun olarak nitelendirdiğiniz televizyon program türü (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz): ☐ Çizgi Film ☐ Yetişkin dizileri ☐ Çocuk dizileri ☐ Yetişkin sineması ☐ Çocuk sineması ☐ Belgesel ☐ Magazin

- Haber
 Müzik
 Reklam
 Diğer (lütfen yazınız).....

Nedenini açıklayınız: .....

14.Çocuğunuzun izlediği televizyon programlarının üzerindeki etkisini değerlendiriyor musunuz?

- Evet Hayır Kısmen

14. soruya Evet yanıtını işaretlediyseniz 15. soruyu cevaplayınız. Diğer yanıtları işaretlediyseniz 16. soruya geçiniz.

15.Çocuğunuzun izlediği televizyon programlarının üzerindeki etkisini değerlendirmek için kullandığınız yöntem (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz):

- İzlediği programı onunla birlikte izlemek
 Programı izledikten sonra üzerine sohbet etmek
 Yeni sözcük kullanma, tavır ve tutum değişikliği olduğunda nedenini sormak
 Çizdiği resimleri incelemek
 İzlediği programları internetten araştırmak
 Diğer (lütfen yazınız).....

16. Bir veli olarak çocuğunuzun televizyon kullanımına aşağıda verilen boyutlarda sahip olduğunuz bilgi ve beceri düzeyiniz nedir?

- ☞ Hangi program türünü izlemesinin uygunluğu konusunda Yeterli Orta Yetersiz
☞ Ne kadar süre televizyon izlemesinin uygunluğu hakkında Yeterli Orta Yetersiz
☞ İzlediği televizyon programlarının üzerindeki etkileri değerlendirme yolları hakkında Yeterli Orta Yetersiz

13. Çocuğunuzun televizyon kullanımına ilişkin okulundan ya da öğretmeninden bir yönlendirme, rehberlik vb. bir uygulama ile karşılaştınız mı? Evetse nasıl olduğunu ve sonuçlarını kısaca özetleyiniz.

14. Bir veli olarak çocuğunuzun televizyon kullanımı için istekleriniz (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz):

- Velilere yönelik seminerlerin düzenlenmesi
 Okulu ya da öğretmeni tarafından çocuğuma eğitim verilmesi
 RTÜK tarafından akıllı işaretler vb. uygulamaların okul öncesi dönemi kapsar yeniden düzenlenmesi
 Okul ya da öğretmen tarafından broşür hazırlanması
 Okul ya da öğretmen tarafından çocuğun evde izleyebileceği tv programlarının listesi vb. içeriği olan aylık bülten hazırlanması
 Okul tarafından broşür hazırlanması
 Diğer (lütfen yazınız).....

15. Ekleme istedikleriniz varsa lütfen belirtiniz.

Katınız için teşekkür ederim. Elif Türkün TEMİZ

EK-Ç: Doküman İnceleme Formu

Dokümanın türü:			
Dokümanın kaynağı:			
Kimler için hazırlanmış?			
Anababalar için kılavuz bilgiler yer alıyor mu?	Evet	Televizyon program türü açısından	
		Televizyon İzleme süresi açısından	
		Etkilerini değerlendirme açısından	
	Hayır		
Okul öncesi öğretmenleri için kılavuz bilgiler yer alıyor mu?	Evet	Televizyon program türü açısından	
		Televizyon İzleme süresi açısından	
		Etkilerini değerlendirme açısından	
	Hayır		
Okul öncesi çocukların doğrudan kendilerine yönelik televizyon kullanımını kılavuz bilgiler yer alıyor mu?	Evet	Televizyon program türü açısından	
		Televizyon İzleme süresi açısından	
		Etkilerini değerlendirme açısından	
	Hayır		

EK-D: İlk Kod ve Kategori Listesi

Veri kaynağı	Veri türü	Ön Kategori	Ön kodlar	
Anababalar	Anket	Okul Öncesi Çocukların İzlediği Televizyon Program Türü	<u>Türler</u> Çizgi film Yetişkin dizileri Yetişkin sineması Çocuk dizileri Çocuk sineması Belgesel Magazin Haber Müzik Reklam	<u>Türlere müdahale ve yönlendirme</u> Uyarmak Uzlaşmacı tartışmak Yasaklamak Ödül vermek Yaşına uygun olana izin vermek Çocuk TV kanallarını izin vermek
Okul öncesi öğretmenler	Görüşme	Okul Öncesi Çocukların Televizyon İzleme süresi	<u>Süre</u> 1 saatten az 1 saat 2 saat 3 saat ve üstü	<u>Süreye müdahale ve yönlendirme</u> Uyarmak Uzlaşmacı tartışmak Yasaklamak Ödül süre vermek
Uzmanlar	Görüşme	Okul Öncesi Çocukların İzlediği Televizyon Programının Etkilerini Değerlendirme	<u>Değerlendirme yöntemleri</u> Birlikte izlemek Sohbet etmek Gözlemek Çizdiği resmi incelemek	
RTÜK MEB	Doküman İnceleme			

EK-E: Son Kod Tema ve Kategori Listesi

Veri kaynağı	Veri	Son Kategoriler	Temalar	Son kodlar			
Anababalar	Anket	Okul Öncesi Çocukların İzlediği Televizyon Program Türü	Mevcut durum	Türler Çizgi film Yetişkin dizileri Yetişkin sineması Çocuk dizileri Çocuk sineması Belgesel Magazin Haber Müzik Reklam	Türlere müdahale ve yönlendirme <i>Ana babalar açısından</i> Uyarmak Uzlaşmacı tartışmak Yasaklamak Ödül vermek Yaşına uygun olana izin vermek Çocuk TV kanallarını izin vermek Önceden izlenmeli Öğretmen ana baba işbirliği Akıllı işaretler öğretilmeli RTÜK'ten yararlanmak <i>Okul Öncesi Öğretmenleri açısından</i> Türlerde bilgilendirilmek Tür tavsiye etmek Akademik yayınları takip edip tavsiye etmek RTÜK'ten yararlanmak	Medya okuryazarlığı genel öneri Okul öncesi eğitim programına medya okuryazarlığının eklenmesi Seminerler Broşürler Medyanın araç olması RTÜK, MEB siteleri güncellenmesi	
Okul öncesi öğretmenler	Görüşme	Okul Öncesi Çocukların Televizyon İzleme süresi		Olması gereken durum	Süre 1 saatten az 1 saat 2 saat 3 saat ve üstü	<i>Süreye müdahale ve yönlendirme</i> Uyarmak Uzlaşmacı tartışmak Yasaklamak Ödül süre vermek Süre sınırı belirlemek Öğretmen ve ana baba işbirliği yapmak Kamu spotlarını kullanmak RTÜK sitesi, kamu spotları	Değerlendirme yöntemleri Birlikte izlemek Sohbet etmek Gözlemek Çizdiği resmi incelemek Sınıf içinde etkinlik yapmak Veli toplantısında ana babaları bilgilendirmek Davranış değişikliği gözlemek Rehberlik almak
Uzmanlar	Görüşme	Okul Öncesi Çocukların İzlediği Televizyon Programının Etkilerini Değerlendirme			Okul Öncesi Çocukların Medya Okuryazarlığı ve Televizyon Kullanımına İlişkin Genel Öneriler		
RTÜK MEB	Doküman inceleme						

EK-F: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Elif TÜRKÜN TEMİZ Hk.

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 20.12.2018 tarihli ve 51944218-300/00000378292 sayılı yazı.

Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencilerinden **Elif TÜRKÜN TEMİZ**'in **Doç. Dr. Neslihan GÜNEY KARAMAN** danışmanlığında yürüttüğü "**Medya Okuryazarlığı Kapsamında Ana Babaların ve Öğretmenlerin Bilgi Düzeylerinin ve Önerilerinin İncelenmesi**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **8 Ocak 2019** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

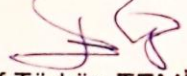

EK-G: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününi kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

25/07/2019

Elif Türkün TEMİZ

EK-H: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu

05/08/2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Ana Baba ve Eğitimcilerin Okul Öncesi Çocukların Televizyon Kullanımına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
05/08/2019	106	148,995	03/07/2019	%6	1157800575

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Elif Türkün TEMİZ

Öğrenci No.: N12229991

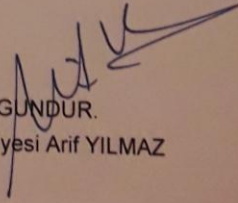
Ana Bilim Dalı: İlköğretim

Programı: Okul Öncesi Eğitimi

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

İmza

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Dr. Öğr. Üyesi Arif YILMAZ

EK-I: Thesis Originality Report

05/08/2019

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Primary Education

Thesis Title: Parent's and Professional's Views On Television Use Of Preschool Children
The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
05/08/2019	106	148,995	03/07/2019	%6	1157800575

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

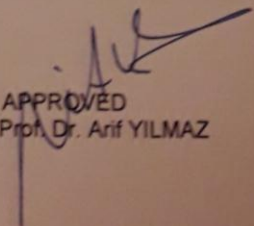
I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Elif Türkün TEMİZ
Student No.: N12229991
Department: Primary Education
Program: Early Childhood Education
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
Assist. Prof. Dr. Arif YILMAZ

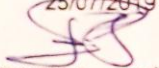
EK-İ: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına ilişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.⁽¹⁾
- o Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ... ay ertelenmiştir.⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.⁽³⁾

25/07/2019

Elif Türkün TEMİZ

